

*Maisemanhoitosuunnitelma
Hämeen linnan, Ojoisten kartanon ja
Hämeenlinnan Kaupunginpuiston ympäristöön 2013*

*Emilia Saatsi - Saatsi Arkkitehdit Oy
Anne Rihtniemi-Rauh - Maisemasuunnittelu Anne Rihtniemi-Rauh*

ISBN 978-952-5962-22-2

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto

1.1 Suunnittelualue

1.2 Ympäröivät alueet

1.3 Selvitykset ja suunnitelmat

1.4 Maisemarakenne

2 Linna, kasarmit ja Ojoinen

2.1 Rakennukset ja rakenteet

2.2 Maiseman kulttuurihistoria

2.3 Tiet

2.4 1700-luku

2.5 1800-luku

2.6 1900-luku

2.7 1900-Luku - Hämeen linna Ja Linnanpuisto

2.8 1900-luku - Kasarmien ranta

3 Hoitosuunnitelma

3.1 Karnaalinpuisto

3.2 Linnanpuisto

3.3 Linna

3.4 Kenraalinranta

3.5 Ojoisten kartano - Pohjoinen alue ja piha

3.6 Ojoisten kartano - Länsi- ja eteläpuoli

4 Vaikutukset

5 Viitteet ja Lähteet

6 Kaupunginpuiston hoitosuunnitelma

6.1 Johdanto

6.2 Pyövelinmäki ennen Kaupunginpuiston rakentamista

6.3 Kaupunginpuisto rakennettiin maisemapuistoksi 1840-60 -luvuilla

6.4 Kaupunginpuistoa laajennetaan 1890-luvulla

6.5 Puiston kukoistuskaudet ja muutoksia

6.6 Mitä alkuperäistä on säilynyt?

6.7 Maisemapuiston säilyneet rakennetut aiheet

6.8 Ongelmat nykyisessä Kaupunginpuistossa

6.9 Vahvuudet nykyisessä Kaupunginpuistossa

6.10 Hoitosuunnitelman tavoite

6.11 Kaupungin puistossa on hoidon suhteen kolme erilaista osa-aluetta

7 Tiivistelmä eri osa-alueiden hoitosuunnitelmista

7.1 Maisemapuisto

7.2 Puistomainen keskiosa

7.3 Puistometsä

8 Maisemapuiston hoitosuunnitelma

8.1 Puistoon saavuttiin puistonvartijan puutarhan vierestä

8.2 Etelärinne sisäänkäynniltä puistokomitean paviljongille

8.3 Ranta sisäänkäynniltä puistokomitean paviljongille

8.4 Nykyinen porrassisäänkäynti Tampereentieltä, vaahterakuja ja syreenikäytävä

8.5 Sisäänkäynti Tampereentieltä

8.6 Avopaviljongin näköalapaikka

8.7 Ojoisten puoleinen rinne, jossa risteili tiheä polkuverkosto

8.8 Kuvernöörin paviljonki, syreenimaja ja koivikko

8.9 Maisemapuisto puistokomitean paviljongin ja laituirannan välillä

8.10 Maisemapuisto puistometsän alarinteessä pohjoisrannalla

9 Kaupunginpuiston ja rautatiesillan väli	57
10 Puistomainen keskiosa	58
10.1 Raunio ja metsä	58
10.2 Juhlakentän maisematila, jossa on laululava, kesäkahvila ja -teatteri	59
10.3 Puistokomitean paviljonki ja puutarha, muurirakenteet ja portaikot	61
10.4 Palaneen ravintolan entinen pihapiiri	62
10.5 Nykyisen pysäköintialueen reunat hoidetaan puistomaisesti	63
 11 Puistometsän hoitosuunnitelma	 65
11.1.1 Puistometsän eri-ikäisillä puilla on erilainen latvusmuoto	65
11.1.2 Lahovauriot ovat vaarallisia mutta luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita	65
11.1.3 Puistometsän hoidon yleiset tavoitteet	66
11.2 Tampereentien varren suojametsä	66
11.3 Pohjoisrinteen metsikkökuviot	67
11.4 Metsiköt maisemapuiston aukeiden tilojen taustana	70

1 JOHDANTO

Työn tavoitteena on laatia suunnittelu-alueelle maisemanhoito ja –kehittämissuunnitelma. Lähtökohdat on vahvistettu Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Suunnitelmaan tarvitaan, sillä Kaupungipuistossa puuston ikääntyminen ja hoitotapojen muutokset ovat aiheuttaneet merkittävää tilallista ja näkymiä peittävää umpeenkasvua. Lisäksi vanhimmat puut ovat saavuttaneet biologisen ikänsä päätepisteen. On valittava uusien puiden sukupolvi ja tehtävä päätös maiseman kehityssuunnasta.

Ojoisten alueella maisema umpeutuu voimakkaasti maanviljelyn päättymisen seurauksena. Umpeenkasvua on edesauttanut peltoalueiden osittainen metsittäminen. Rehevä kasvillisuus peittää aiemmin hyvin avoimen maiseman ja kätkee maisemaa yhdistävät merkkipisteet sisäänsä. Kulkija ei voi enää nähdä yhteyttä vuosisataisten maamerkkien välillä.

Hämeen linnan linnanpihojen luonne museaalisen käytön myötä muuttunut täysin vankila-ajoin, jolloin, 1900-luvun alussa, pieniäkin maa-alueita hyödynnettiin viljelyyn ja virkistykseen.

Linnaa ympäröivät puistot tarvitsevat tarkastelua, jossa linnan maisemallinen asema turvataan ja puiston historialliset piirteet ja käyttöarvot turvataan.

Suunnitelma perustuu nykytilaa selvittäviin maastokäynteihin, historiallisten karttojen ja vanhojen valokuvien analyysiin. Tausta-aineistona on käytetty lukuisia alueelle jo laadittuja selvityksiä.

Työn tärkeimpiä tavoitteita Kaupungipuiston osalta ovat historiallisten piirteiden ylläpito, vahvistaminen ja palauttaminen sekä muuta lajistoa köyhdyttävän kuusetumisen ehkäiseminen ja näkymäyhteyden palauttaminen linnan ja Ojoisten kartanon suuntiin.

Ojoisten kartanon ympäristössä tärkeimpänä tavoitteena on umpeen kasvavan maisematilan avaaminen, jolla voidaan palauttaa ainutkertainen yhteys linnan ja sitä ruokkineen kartanon välille.

Linnanpuiston osalta tavoitteita ovat muun muassa linnan maisemallisen aseman korostaminen, toiminnallisten elementtien ylläpito ja lisääminen sekä pysäköinnin uudelleenjärjestäminen.

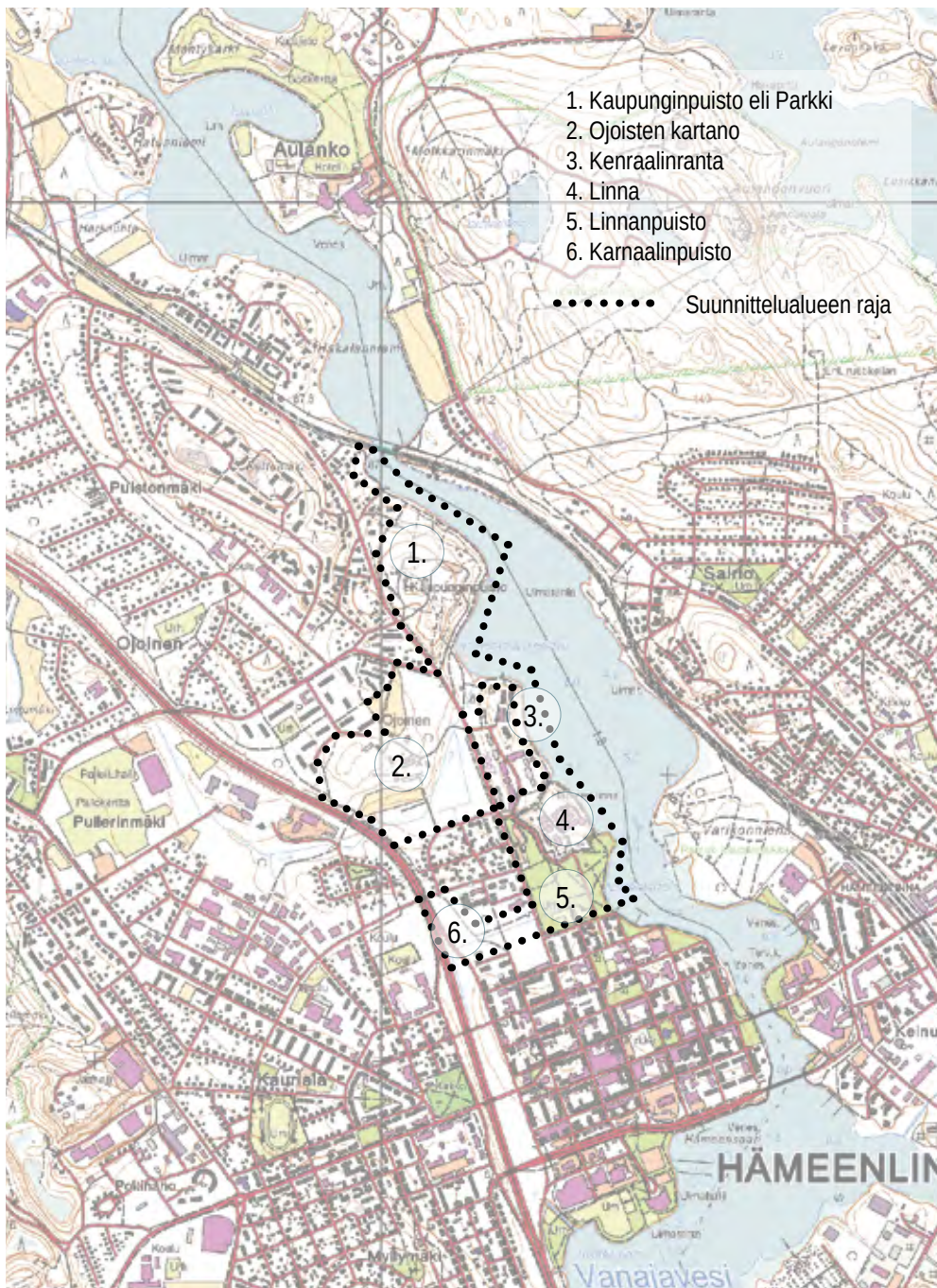
Linna, kaupunki ja kartano ovat maamerkkejä, jotka ovat yhdistyneet toisiinsa vuosisatoja. Vaikka maisema suunnittelualueen ympäriltä on lähes täysin umpeutunut, vesialueita lukuun ottamatta, on yhteys ja avoimuus kaupunkitilassa vielä palautettavissa.

Maisemanhoitoa tehdään, sillä avoimuus ja maamerkkien erottuminen maisematilassa on vuosisatainen perinne ja osa paikallista kulttuuriperintöä. Laajoja avoimia alueita kaupungin ympärille ei voida palauttaa.

Aktiivisella maisemanhoidolla voidaan kuitenkin avata tärkeitä näkymiä, jotka antavat meille edellisten sukupolvien kokemuksen merkittävien elementtien näkemisestä. Näkymien ja maiseman hoitaminen on osa sitä kulttuuriperinnön vaalimista, johon perustuslaki meitä kaikkia ohjaa.

Työn ovat laatineet maisema-arkkitehti, arkkitehti Emilia Saatsi (SAATSI arkkitehdit oy) sekä mml, maisema-arkkitehti Anne Rihtniemi-Rauh (Maisemasuunnittelu Anne Rihtniemi-Rauh). Suunnittelun päävastuu on jakautunut siten että Anne Rihtniemi-Rauh on vastannut Kaupungipuiston alueesta ja Emilia Saatsi muista alueista.

Ohjausryhmään ovat kuuluneet ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander ympäristöministeriöstä, Timo Tuomola, Kaarina Aulin ja Susanna Lappalainen Hämeenlinnan kaupungilta, Olli Jalonen Senaatti-kiinteistöiltä, Marjatta Kurri Vanajan Vankilalta ja Olli Soininen Museovirastolta.

Suunnittelun alueen raja ja osa-alueet maastokartalla 1/50 000. Karttapohja Maanmittauslaitos 12/12.

1.1 SUUNNITTELUALUE

Suunnittelun alue koostuu Hämeenlinnan Kaupungipuistosta eli Parkista sekä Ojoisten kartanon alueesta, Hämeen linnan alueesta ja Linnanpuistosta sekä Karnaalinpuistosta. Alueen kokonaispinta-ala on noin 64 hehtaaria. Alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustan pohjoispuolella Vanajaveden länsirannalla.

1.2 YMPÄRÖIVÄT ALUEET

Suunnittelun alue on osa Vanajaveden laakson monipuolista kulttuurimaisemaa. Se on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue¹ ja yksi Suomen kansallismaisemista.² Kaikki osa-alueet kuuluvat Hämeenlinnan kansalliseen kaupunkipuistoon.³

Etelässä alue rajoittuu Hämeenlinnan vanhaan kaupunkialueeseen ja puutalo-kortteleihin. Pohjoisessa rautatiesiltään sekä Tampereentien ja lännessä Ojoisten asuinalueeseen sekä moottoritien.

1.3 SELVITYKSET JA SUUNNITELMAT

Vanajaveden laakson suunnittelun tueksi on laadittu vuonna 2001 Hämeen ympäristökeskuksen selvitys ”Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristöt ja luonto.” Suunnittelun alue on osa selvityksen tarkastelun aluetta.

Yleispiirteisenä suunnitelmana alueella on voimassa Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma vuodelta 2002. Tavoitteet ja toimenpiteet on määritelty yleisellä tasolla myöhemmin laadittavien tarkentavien suunnitelmien tueksi.

Vuonna 2003 on vanhasta kaupungin alueesta Museovirastossa laadittu arkeologinen selvitys.” Hämeenlinna – Tavastehus. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti.”

Senaatti-kiinteistöt ja Kruunuasunnot ovat teettäneet Hämeenlinnan Linnan kasarmeista ja Ojoisten alueesta maisemallisen tarkastelun, luontoselvityksen ja rakennushistoriallisen selvityksen Maa ja Vesi Oy / Jaakko Pöyry Infralla vuonna 2005.

Ojoisten alueesta on laadittu asemakaavoituksen tausta-aineistoksi meluselvitys vuonna 2006.⁴

Museovirasto on laatinut Ojoisten kartanon alueelta arkeologisen inventoinnin vuonna 2005 ja Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologisen inventoinnin vuonna 2003.

Konsulttitoimisto Ramboll Oy on laatinut Linnankasarmien alueesta maaperän haitta-ainetutkimuksen vuonna 2005.

Hämeenlinnan Parkista on laadittu laaja puiston historiaa ja maiseman kehitystä kartoittava selvitys vuonna 2005.⁵

Hämeenlinnan seudullinen ympäristötoimi on julkaissut Hämeenlinnan luonto-oppaan vuonna 2007. Oppaassa kerrotaan myös Parkin kasvillisuudesta.

Konsulttitoimisto FCG Planeko Oy on laatinut Maaherranpuistosta ja Aleksiskivenpuistosta sekä Linnanpuiston rantavyöhykkeestä historia- ja maisemaselvityksen sekä kunnostussuunnitelman vuonna 2008.

1.4 OMISTUS

Hämeenlinnan kaupunki omistaa puistoalueet. Ojoisten kartanon ja sitä ympäröivät metsä- ja peltoalueet sekä Hämeen linnan omistaa valtio. Ojoisten aluetta hallinnoi Senaatti-kiinteistöt ja Hämeen linnaa Museovirasto.

1.5 MAISEMARAKENNE

Vanajaveden laakson maisemarakenne on suuntautunut pääosin luoteesta kaakkoon, viimeisen jääkauden jäätikön liikkeen suuntaisesti. Suunnittelualue sijaitsee osana laajaa maiseman solmukohtaa, jossa selänteet ja vesiuomaa kaventavat niemet rytmittävät maisemaa. Vanajaveden laaksossa on pieni- ja keskisuuria moreeniselänteitä, drumliineja, kalliioitumisia drumliinimaisia selänteitä sekä runsaasti matalia hietakumpuja. Tasankoalueet ovat savea tai turvetta. Alueen maiseman selkäranka on kallioperän muros- ja laaksoalueeseen syntynyt laaja ja yhtenäinen harju hietaliepeineen.⁶

Suunnittelualueen selänteet, Linnanniemi, Kaupunginpuisto ja Ojoisten kartanon maki sijaitsevat moreeniselänteillä. Laaksoalue niiden välissä on turvetta, savea ja multamaata. Korkein kohta on Kaupunginpuiston laella 110 metriä merenpinnan yläpuolella. Vanajaveden pinta on noin kolmekymmentä metriä alempana. Alimmat laaksoalueet ovat Linnanpuistossa, Karnaalinpuistossa ja Ojoisten eteläpuolisessa laaksossa, vain hieman nykyisen Vanajaveden pinnan yläpuolella. Ylimmät maa-alueet ovat paljastuneet veden alta Ancylysjärven loppuvaiheessa noin 10 000 vuotta sitten.⁷

Etelä-Hämeen lehtokeskuksen alueella sijaitseva Vanajaveden laakso on luonnon-

oloiltaan ja lajistoltaan monipuolinen.⁸ Kauniiden maisemien lisäksi alueella on runsaasti kulttuurihistoriallisia kohteita.⁹ Pienilmasto on ollut suotuisa viljelylle, harjun reunat ovat tarjonneet asuin- sekä viljelypaikkoja ja vesistöt ravintoa sekä kulkumahdollisuuksia.

2 LINNA, KASARMIT JA OJOINEN

2.1 RAKENNUKSET JA RAKENTEET

Vanajavedenrannan ympäristö Hämeen linnan paikalla on ollut asuttua rautakaudelta saakka. Linnaa ruvettiin rakentamaan 1200-luvulla. Päälinnan lisäksi linnahan kuuluvat nykyisin kehämuurirakennukset ja niitä ympäröivät vallit. Kokonaisuus rakentui useassa eri vaiheessa satojen vuosien kuluessa. Nykyinen ulkoasu perustuu laajaan, vuosina 1956-1988 toteutettuun restaurointiin. Ulkoiselta hahmoltaan linna muistuttaa 1700-luvun alun tilannetta. Uloimman maavallijärjestelmän rakentaminen alkoi 1780-luvulla. Työ saatettiin loppuun 1830-luvun alkuun mennessä.

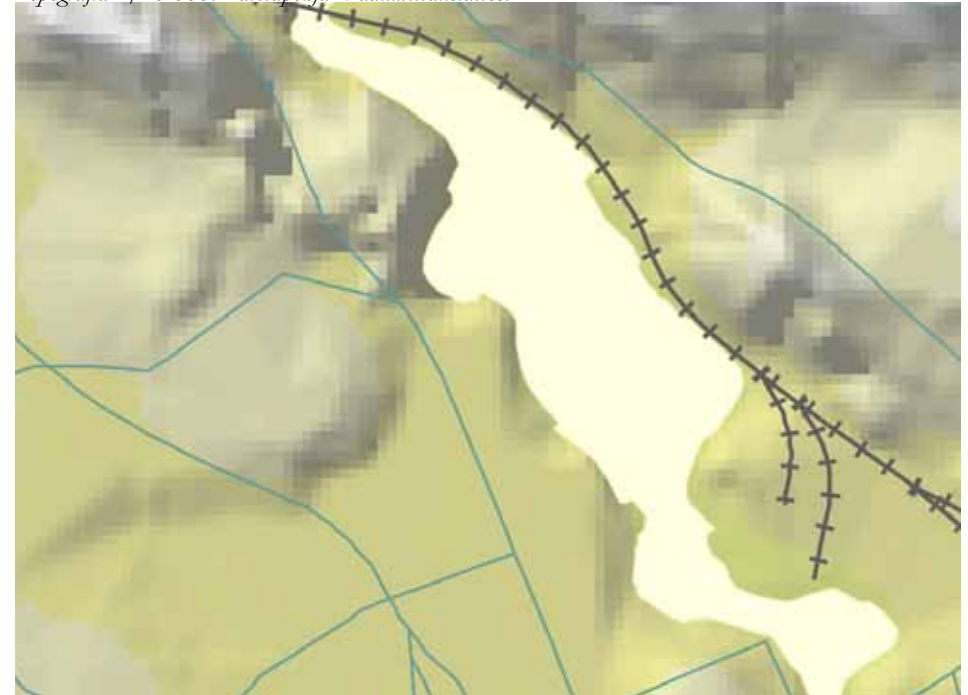
Hämeen linnan sotilaallinen käyttö päättyi vuonna 1837, jolloin se muutettiin C.L. Engelin suunnitelmien mukaan vankilaksi. Linnan viereen rakennettiin arkkitehti A.F. Granstedtin suunnittelema ojennuslaitos vuonna 1844 ja maan ensimmäinen sellivankila vuonna 1872. Museoksi muutettu päälinna avattiin yleisölle vuonna 1980.¹⁰ Vankilamuseo avattiin vuonna 1997.¹¹

Hämeenlinnan kaupunki perustettiin linnan pohjoispuoliselle niemelle nykyisten kasarmien paikalle vuonna 1639. Kirkko sijaitsi alueen pohjoispäässä. Nykyiselle paikalleen kaupunki siirrettiin vuosina 1777 - 1784.¹² Vanhan kaupungin paikalle rakentui kasarmialue vuosien 1850-1910 välillä.

Ote maaperäkartasta 1/20 000. Karttapohja Maanmittauslaitos.

Topografia 1/20 000. Karttapohja Maanmittauslaitos.

Vuostokuva linnasta 1900-luvun ensimmäiseltä puoliskolta. Vankila-alueen sisäpuolella on runsaasti kasvillisuutta eri piboilla. Kuvan oikeassa yläkulmassa erottuvat kasvitarhat ja sisäänkäyntipihan jäsentely. Kuva museoviraston kuva-arkistosta.

Kartta suunnittelualueen ympäristön muinaisjäännöksistä. Punainen on kiinteä muinaisjäännös, keltainen on irtolöytö on violetti on mahdollinen muinaisjäännös. Pohjakartta maanmittauslaitos, muinaisjäännöstiedot museovirasto. <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>

Puistomaisen, Linnan kasarmien alueen vanhin rakennus, on osin kaksikerroksinen puutalo, joka 1830-luvulla rakennettiin alueella toimineen kruununapteekin henkilökunnan asunnoiksi. Nykyään talo tunnetaan Kenraalintalona.¹³

Vanhan kaupungin alueella maastoa on voimakkaasti muokattu ja osa entiset kaupunkialueita on jäänyt kasarmien rakentamiseen liittyvien maatäyttöjen ja linnan pohjoisosan vallitusten alle. Nykyinen rakentaminen vaikeuttaa vanhan maankäytön piirteiden tunnistamista.¹⁴

Hämeen linnan yhteyteen perustettiin 1500-luvulla kolme kuninkaallisesta lato- eli karjakartanoa: Ojoinen, Saarinen ja Hätilä. Ojoinen oli kartanoista suurin ja myös Pyövelinmäki, josta myöhemmin muotoiltiin Kaupunginpuisto, kuului sen maihin. 1600-luvulla Ojoisten kartano toimi maaherran virkatalona ja vuokratilana, kunnes se 1600-luvun lopussa annettiin sotilasvirkataloksi, jollaisena se toimi aina vuoteen 1800. Tuolloin kartanosta tuli jälleen maaherran virkatalo. Vuokratartanona Ojoinen toimi uudestaan vuodesta 1848 vuoteen 1925, jolloin oikeusministeriön vankeinhoito-osasto sai kartanon haltuunsa. Näin kartanon taloudenpito palasi jälleen linnan alaisuuteen. Nykyisin alueella toimii Rikosseuraamuslaitoksen alainen Ojoisten työsiirtola.

Ojoisten kartanon alueella tehdyssä arkeologisessa inventoinnissa havaittiin länsiosassa neljä kivilatomusta, suuri maakellari, navetan kivijalka sekä useita, ilmeisesti puretuista rakennuksista peräisin olleita, kiviä sisältäneitä kasoja. Havaitut raken-

teet sekä muutamat esinelöydöt ajoitettiin 1700–1900-luvuille.¹⁵ Ojoisten ympäristössä sijaitsee myös rautakauden lopulle ajoitettuja muinaisjäännöskohteita.

2.2 MAISEMAN KULTTUURIHISTORIA

Maiseman kerroksellisuudessa ihmisen toiminnan jättämät jäljet näkyvät lähes tuhannen vuoden takaa. Linnan rakentaminen alkoi vetisen suon ympäröimälle pitkänomaiselle selänteelle 1200-luvulla ja kaupunki kasvoi sen helmoihin. Vaikka kaupunkia siirrettiin, ovat rakentaminen ja asuminen ympäristössä jatkuneet meidän päiviimme asti.

Valtaosa suunnittelualueesta koostuu istutetuista puistoalueista. Lajistossa on runsaasti jaloja lehtipuita, jotka uusiutuvat alueella luontaisesti. Kasvillisuutta on tarkasteltu lähemmin hoitosuunnitelman nykytilaa koskevissa kuvauksissa.

Maisema on viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana muuttunut voimakkaasti. Kaupunki on laajentunut ja pienentyneitä peltöjä on jätetty metsittymään. Tieverkko on voimistunut ja kaupungin katkaisee Hattelmalan harjun suuntainen moottoritie. Suunnittelualueella ennen avautuneet merkittävät näkymät ovat huomattavan umpeutuneita. Maiseman maamerkkejä ovat Hämeen linna, kasarmialue ja rautatie-silta. Kauempaa tarkasteltuna Kaupunginpuiston erottaa vanhojen pihtojen latvoista. Rautatiesillalta maamerkiksi kohoaa myös Aulangon hotelli. Rantaviivan maamerkinä puistovyöhykkeellä toimivat hopeapajurivit, jotka ovat tunnusomaisia Hämeenlinnan vanhoille rantapuistoille.

2.3 TIET

Varhaisimmissa kartoissa linna sijaitsee järven ja suon ympäröimällä saarekkeella. 1600-luvun alussa suohon kaivettiin oja, joka laskee Vanajaveteen Pyövelinmäen eteläpuolella. Ympäristö säilyi vetisenä, sillä kaivettu oja oli lähes Vanajan vedenpin- nan tasossa. Kaikki linnaa ympäröivä maa Vanajaveden kummallakin puolella kuului kolmelle kruunun latokartanolle. Ojoisten kartanon maat ympäröivät linnaa länsi- ja pohjoispuolelta. Eteläpuolella levittäytyivät Saaristen kartanon maat, ja Hätilän karta- non maat sijaitsivat Vanajaveden itäpuo- lella.

1600-luvun alkupuolella linnan seutu oli merkittävä kulkureittien risteys. Vanajave- den vesireitin lisäksi linnan tienoilla koh- tasivat itä-länsisuuntainen Viipurin-Turun -tie, ja pohjois-eteläsuuntainen Pohjan- maan tie. Ensimmäinen mainittu, jo vuoden 1556 kirjallisista lähteistä löytyvä, Hämeen Här- kätie kulki 1600-luvulla Ojoisten kartanon pihan kautta linnan pohjoispuolelle. Sieltä tie jatkui itään ns. Ylisenä Viipurintienä.¹⁶ Vuoteen 1741 saakka Härkätien ja Ylisen Viipurintien yhdistävä silta kulki Pyöve- linmäen pohjoispuolella lähellä nykyistä rautatiesiltaa. Tuolloin valimistui uusi silta

linnan itäkulmalle, siirtäen teiden yhtymä- kohdan etelämmäksi linnan suojiin ja to- dennäköisesti alkuperäiselle paikalleen.¹⁷

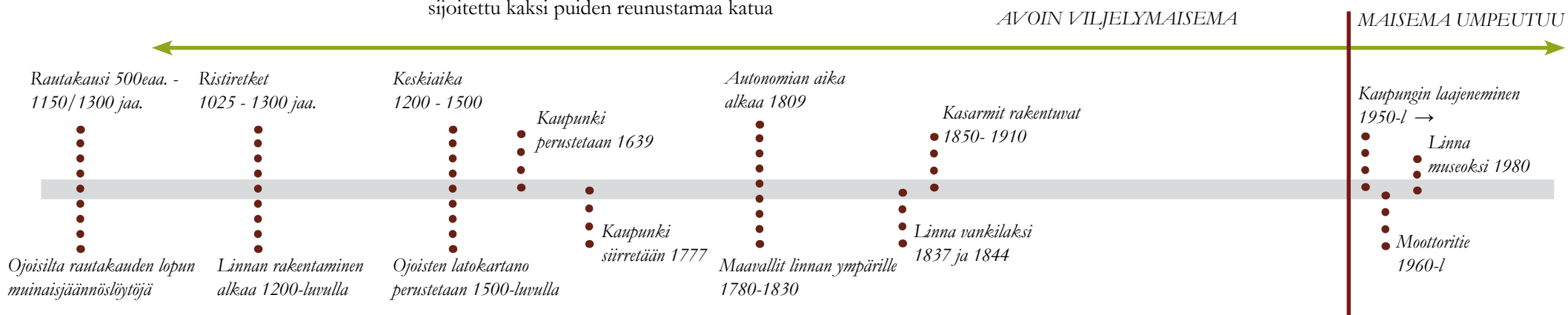
2.4 1700-LUKU

Ojoisten kartanon ympäristössä oli jo 1700-luvulla laajalti peltoja. Vuonna 1756 raivattiin pelto myös Pyövelinmäen kivisel- le maalle, sen korkeimmalle kohdalle, ns. teilmäelle.

Linnan laajennussuunnitelmien tähden kaupungin siirtoa ryhdyttiin suunnittele- maan vuonna 1736. Kaupungin tuhoisa palo vuonna 1739 ei jouduttanut juurikaan siirtoa vaan vasta vuonna 1777 hyväksyttiin Axel Magnus Arbinin tekemä yleissuun- nitelma ja kaupunki siirrettiin nykyisen keskustan alueelle. Kaupungin tuli sijaita 1000 kyynärän (590m) eli tykinkantaman päässä linnasta ja maaston kaupungin ja linnan välillä oli oltava avointa.¹⁸ Linnan ja kaupungin välille voitiin luoda kaupun- kitaiteellisesti artikuloitu suhde, etenkin kun maasto oli osin epämääräistä suota. Barokin kaupunkisuunnittelun perin- teen mukaisesti kaupunki ja linna liitettiin toisiinsa puistokatujen muodostamalla vyöhykkeellä. Ensimmäisessä yleissuun- nitelmassa linnan ja kaupungin välille oli sijoitettu kaksi puiden reunustamaa katua

Valokuva Parkista kohti linnaa 1800-luvun lopulta. Rannassa ja ojan varrella on runsaasti nuorta puustoa, jota ei näy enää 1900-luvun alun ilmakuvissa. Ojan suuntaisesti kulkee säleaita. Linnan lisäksi maisemassa erottuu Vanajan ylittävä silta ja kirkon torni. Kuva Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkisto.

Kuva 1900-luvun puolivälistä Parkin kohdalla Tampereentieltä kohti Linnaa. Enok Rytkösen kuva Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkistosta.

Ote kirkontornista otetusta valokuvasta, jossa linnanpuisto näkyy tulvan alaisena. Tulva ulottuu Tampereentielle saakka. Linnan eteläpuolisella niemellä, vanhan sillan paikan kohdalla, kasvavat suurikokoisimmat puut. Kuva Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkistosta.

ja kaupungin pohjoispuolella laaja puoli-kaaren muotoon rajautuva puistokäytävien verkosto. Suunnitelmassa esitettiin linnan ja tulevan kaupungin väliin puistovyöhyke, joka koostui useista, toisensa leikkaavista, puurivien reunustamista puistokaduista ja keskusaikioista, jotka liittivät geometrisesti muotoillut nurmikentät toisiinsa. Puistovyöhyke oli suunniteltu barkokin muotopuutarhan henkeen.¹⁹ Suunniteltiin myös kaupungin varustamista sitä suo-jaavalla vallihaudalta.²⁰ Lopulta tyydyttiin rakentamaan yksi tie linnan ja kaupungin väliseen vetiseen maahan.²¹ Myöhemmissä asemakaavoissa toistuvat erilaiset puistoaukiosommitelmat osana kaupungin ja linnan välistä maisematilaa. Linnan ja kaupungin välisiä istutuksia ei kuitenkaan toteutettu, sillä alue oli pitkään tulville altis. Kustaa III katu sai kuitenkin paikkansa jo Arbinin asemakaavassa.²²

Kuninkaankartassa kaupunki on kuvattu taljamaisena uuden sijaintinsa mukaisesti linnasta etelään. Maisema on avointa pelto-, niitty- ja suomaisemaa. Parolan pohjoispuolella on harjoituskenttiä.

2.5 1800-LUKU

Vuoden 1899 mittaukseen perustuvassa senaatinkartassa esiintyvät kaupungin ja linnan väliset Kustaa III kadun suuntaiset puuistutukset, jotka vanhojen valokuvien perusteella toteutuivat 1800- 1900-lukujen vaihteessa. Ojoisten kartanon pihapuisto, kartanolle johtava tie sekä Kaupunginpuisto on esitetty puistoina. Myös kasarmialueen ja Kaupunginpuiston välinen puukujanne on nähtävissä kartalla. Ojoisten kartanolta kulkee suoraviivaisesti läpi peltojen kohti lounasta johtava tie. Kaupungin länsipuolelle on rakennettu kasarmialue ja maantien varten on noussut tiivis nauhamainen kylä.

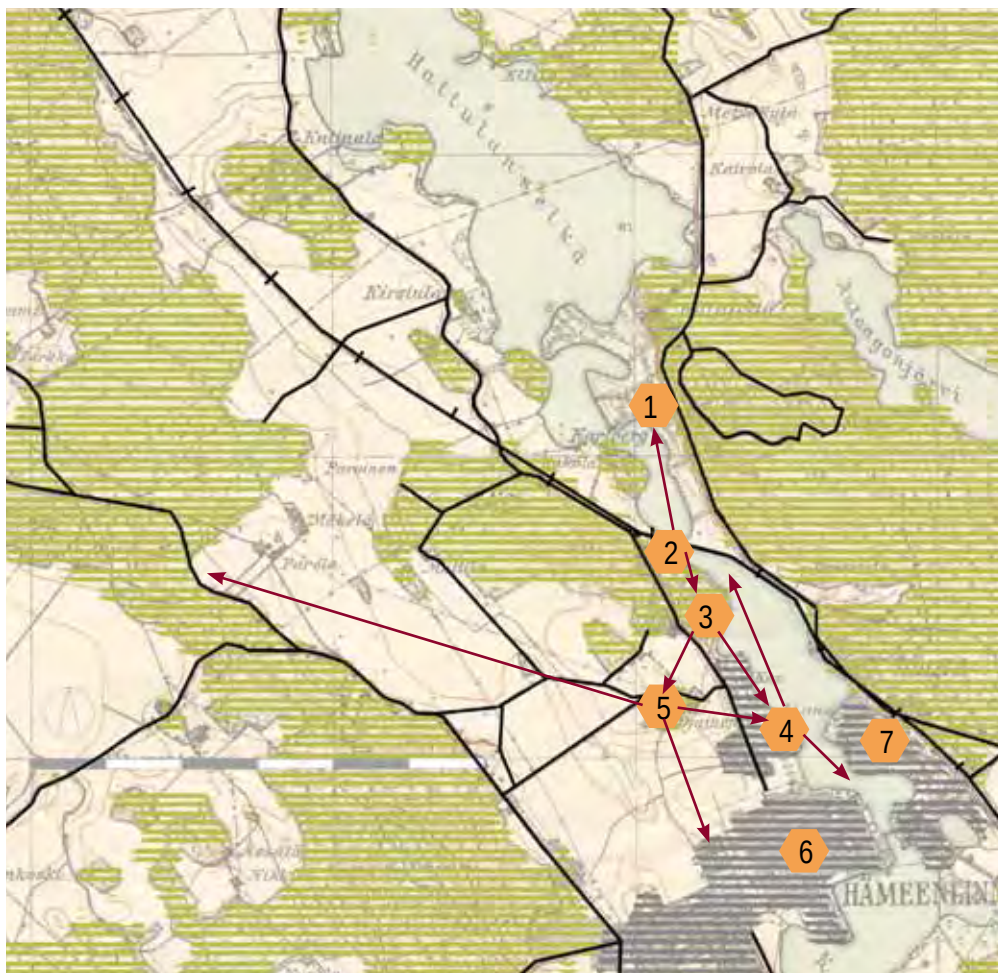
2.6 1900-LUKU – OJOISTEN KARTANO

1900-luvun alussa lähes kaikki maa Ojoisten kartanon ympäriltä on raivattu pelloksi ja niityksi. Vuoden 1934 ilmakuvassa²³, jolloin kartano on vankeinhoitokäytössä, piha-alue on varsin kuluneen näköinen päärakennuksen edustapuistoa lukuun ottamatta.

Linnalta kartanolle johtavaa tietä rajaa puukujanne. Talouspiha on laajalle levittäytynyt ja sen pohjois- ja länsipuolella on tuulen-suojamännikköä, jonka alustaa on todennäköisesti niitetty tai laidunnettu. Pihan lounaiskulman maavallimuotoa ei vielä ole.

Vuoden 1945 ilmakuvassa²⁴ erottuu talouspihan keskiosassa nuoria puita rivimaisesti istutettuina. Kuvassa näkyy pihan lounaiskulman maavalli, jonka vierestä on purettu suurikokoinen talousrakennus. Maavalli, jonka käyttötarkoitus on epäselvä, on siis tehty 1934-1945 välisenä aikana, eikä siihen todennäköisesti ole liittynyt rakennusta. Alueelta on voitu ottaa maa-aineksia tai valli on voitu rakentaa jotain toimintaa varten. Pihan luoteiskulmaan on kohonnut uusi suurikokoinen, todennäköisesti karjanpitoon liittyvä talousrakennus. Kartanon talouspihaan eteläpuolelta liittyvän tien varteen on istutettu osittain kaksirivinen puukujanne. Ilmakuvasta voi tarkastella tarkemmin myös kartanon piha-alueen istutuksia. Päärakennuksen edustapuistoa rajaava pensasaita on paikoillaan, ja pensasaidalla rajatulta vaikuttaa myös varsinainen, vuonna 1930 valmistunut vankilarakennus.

1950-luvulla otetusta ilmavalokuvasta voi todeta puuston kehityksen. Kartanon pihamiljöö on edelleen voimakkaan talouskäytön muovaama ja lukuisten teiden

Maisematila vuonna 1926 1/ 50 000. Pohjakartta Hämeenlinnan kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

Maisematilan muutos 1920-2012

metsäinen selänne

avoin viljelylaakso

vesistö

rakennetut ympäristöt

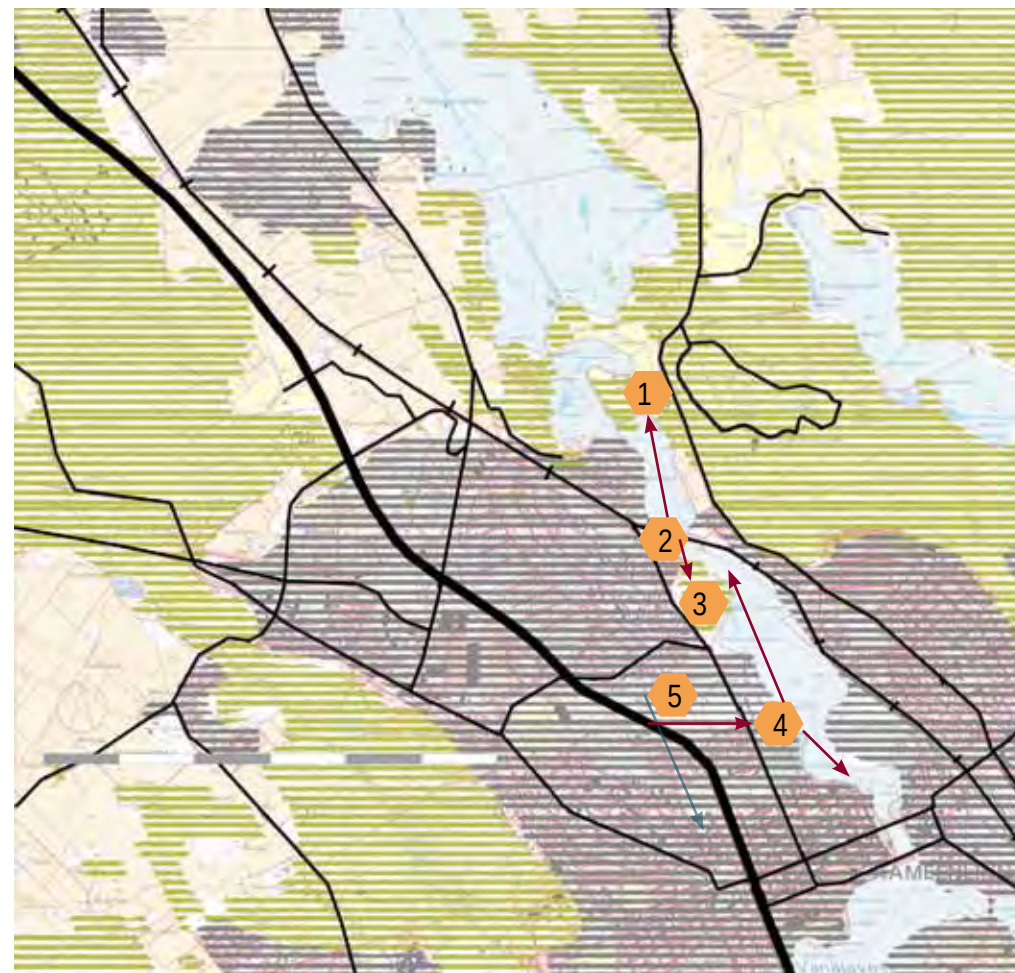

näköymä

maiseman maamerkki

1. Aulanko
2. Rautatiesilta
3. Kaupunginpuisto
4. Hämeen linna
5. Ojoisten kartano
6. kaupunki
7. Varikonniemi

Maisematila vuonna 2012 1/ 50 000. Pohjakartta Maanmittauslaitos

Vuosisadan alussa Hämeenlinnaa ympäröivät laajat yhtenäiset viljelylaaksot ja metsäselänteet. Maamerkkimäiset ympäristöt, kuten linna, Kaupunginpuisto, Ojoisten kartano ja kaupunki näkyivät kilometrien päähän, vaikka niiden lähiympäristö oli puustoinen.

Maisemaa peittävä umpeutuminen alkoi 1950-luvulla perinteisen karjatalouteen perustuvan maatalouden hävitessä kaupungin ympäristöstä. Muutos jatkui voimakkaana 1960- ja 1970-luvulla kaupungin kasvaessa maaltamuuton seurauksena. Samalla kun peltoalueita rakennettiin, metsitettiin pieniä rakentamisen väliin jääneitä avoimia alueita.

Avoimuus ja maamerkkien erottuminen maisematilassa on vuosisatainen perinne ja osa paikallista kulttuuriperintöä. Laajoja avoimia alueita kaupungin ympärille ei voida palauttaa. Aktiivisella maisemanhoidolla voidaan kuitenkin avata tärkeitä näkymiä, jotka antavat tämän päivän ihmisille edellisten sukupolvien kokemuksen merkittävien elementtien näkemisestä.

halkoma. Päärakennuksen edustapuisto on kooltaan ja muodoltaan entisen kaltainen. Ympäröivä maisema on täysin avoin. Karjanpito lopetettiin vankilassa vuoden 1955 lopulla.²⁵ Pohjoiselle peltoalueelle on sodan jälkeen noussut lisää pientaloja.

1970-luvulle tultaessa alkaa ilmakuvista hahmottua muutos, jonka seuraukset näkyvät tämän päivän maisemakuvassa. Kartanon talouspihasta on purettu talousrakennuksia kokonaan tai osittain. Luoteenpuoleiselle pellolle on rakennettu Ojoisten kerrostalolähiö. Pohjoispuolen pientaloalue on alkanut pihapuuston kasvun myötä muuttua yhä peitteisemmäksi. Päärakennuksen edustapuiston koillispuolella oleva pelto, jonka ylitse näkymä Kaupunginpuistosta Ojoisille on auennut on alkanut metsittyä. Vielä avoimella alueella on havaittavissa juoksuhautoja ja muita puolustusvoimien käyttöön liittyneitä rakenteita. Puuston lisääntymisen seurauksena kartanon vaikuttava sisääntuloväylä puukujanteineen alkaa menettää maisemallista merkitystään. Tämä tilanne voimistuu entisestään, kun tien eteläpuoliselle pellolle kasvatetaan tervalepikkoa. Puusto katkaisee lopullisesti Ojoisten kartanolta kohti Hämeen linnaa avautuneen näkymän.

Suuri maisemallinen vaikutus on 1960-luvulla kaupungin lävitse rakennetulla moottori- ja penkereet, meluvallit ja -muurit katkaisevat laakson.

2.7 1900-LUKU - HÄMEEN LINNA JA LINNANPUISTO

Vuoden 1934 ilmakuvassa linnalle johtaa Kustaa III kadun suuntaisesti vaalealatuksisten lehtipuiden, rivistö. Kadun eteläpäässä rivi jatkuu vanhempana lehmusri-

vinä. Tummalatvuksisia lehtipuita on myös Niittykadun itäpäässä Kustaa III kadun ja rannan välisellä osuudella. Muuta puustoa ei Linnanpuistossa ole, vaan alue on rantaniittyä. Etenkin rannan puoleinen osuus on tulvavedelle altista alavaa vesijättöä. Avoin leveä ojalinja kulkee Niittykadun suuntaisesti ja yhtyy Vanajaveteen. Sekä kaupungin että linnan läheisyydessä säilytetään veneitä. Linnan vallihaudan eteläpuolella on pieni, todennäköisesti puurakenteinen laitur. Niittykadun pohjoispuolella ja Tampereentien itäpuolella, eli nykyisen Linnanpuiston alueella, on muutamia omakotitaloja.

Vallihautaa reunustavan tien molemmin puolin on puita, samoin linnoituksen lounaiskulmassa vallihaudan ja tien välissä. Linnan länsipuolen sisäänkäynnin edessä on aidattu alue, joka saattaa liittyä vankilan ulkoilualueisiin. Vankilan alueella on piharakenteita, kuten vankien ulkoilutarhana käytetty ”kakku” pihan länsireunassa sekä linnaan kytkeytyneitä, restauroinnin yhteydessä purettuja vankilarakennuksia.

Eteläisen sisäänkäynnin luona on puupari ja sisäänkäynnin länsipuolella useampiakin puita. Sisäänkäyntipiha muurin, vankilan lauta-aidan ja linnan leipomorakennuksen välillä on jäsennetty pieniin nurmi- ja istutusalueisiin. Tiet leikkaavat diagonaaleina aluetta, jonka pohjoisosassa on todennäköisesti hedelmäpuita. Koilliseen kulkevan pihatien eteläpuolella on pieniä muotoon leikattuja puita. Tykkitornin eteläpuolella on niinkään pieni puistikko, jolla on muun muassa syreenimaja. Myös päävartion edessä on istutuksia. Linnan eteläpuolen valli-

Rekognosointikartat 1776-1805, eli ns. Kuninkaan kartasto. Linnaa, kaupunkia ja Ojoisten kartanoa ympäröivä sualue erottuu selkeästi.
Lähde: www.vanhakartta.fi

haudan ja Vanajaveden välisellä alueella on pieniä viljelypalstan kaltaisia kasvitarha-alueita. Linnan ja Vanajan välillä on runsaasti erikokoisia puurakennuksia. Vallihauta ei ulotu koko linnan ympäri. Kasarmin ja linnan välissä on aita, joka jatkuu myös vesialueen reunassa.

1940-luvulle tultaessa tilanne ei linnan pihalla juurikaan muutu puiden kasvua lukuun ottamatta. Leipomon edustalla olleen 'kolmion' puut on mahdollisesti uusittu tässä vaiheessa.

Vuonna 1968 linnan eteläpuolelle on rakennettu uuden Linnanpuiston kaarevat käytävät. Niittykadun suuntainen oja puiston eteläpäässä yhdistyy vielä Vanajaveteen. Istutukset ovat varsin nuoria lukuun ottamatta Kustaa III kadun suuntaisia puurivejä. Tampereen tien varrella on 1920-luvulta peräisin olevia pientaloja, alueella jonka puisto nykyisellään käsittää.

Vaikka linnan ympärillä oli 1800- ja 1900-lukujen aikana, jopa runsaasti kasvillisuutta, oli linnan maisemallinen hallitsevuus ilmeistä, sillä lähialueiden kaikki viljelykelpoiset alueet olivat korkeasta kasvillisuudesta paljaita. Tästä maisemallisesta vaikuttavuudesta on todisteena useita valokuvia ja karttoja.

2.8 1900-LUKU – KASARMIEN RANTA

1930-luvun alussa kasarmialueen eteläosaan, rakennusten rajaamalle sisäpihalle, on istutettu ensimmäinen puurivi. Muuten alue on paljas. Tampereentien suuntaisesti, kevyenliikenteen väylän molemmiin puolin on nuoria puita, joiden rivistö ulottuu

yhtenäisenä Ojoisten risteykseen asti. Risteyksen jälkeen aina Kaupunginpuistolle saakka on vanhempia puita. Kasarmialueen ja Tampereentien välissä on noin kolmen sadan metrin mittainen puinen ampuaratarakennus. Kasarmialueen vanhin puusto sijoittuu apteekkarintalon länsipuolelle. Talon itäpuolelta johtaa rantaan polku. Sen varteen on tehty pieni oleskelualue, johon mahdollisesti liittyvät istutukset eivät vielä erotu. Rantaan on talon kohdalle istutettu muutaman puun rivi. Rantaa seurailee polku, joka päättyy vanhalle ojalinjalle kasarmialueen pohjoispäässä. Ojan reunat ovat avoimet ja vaikuttavat viljelyiltä. 1800-luvun lopun valokuvassa ranta ja ojanvarsi olivat luontaisen kasvillisuuden valtaamia. Kasarmialueen pohjoispäässä, vanhan kaupungin puretun kirkon läheisyydessä maaston muodot korostuvat jännittävällä tavalla. Maavallien päällä on istutettuna aidanteeksi puita tai pensaita. Istutuksen sisäpuolelle jää pensasaitoja ja pyöreä lehtimaja. Niemmen kärjessä on laiturin, jonka päässä on rakennus. Laiturin länsipuolella kasvaa vähänläisesti puustoa.

1940-luvulla Linnankasarmien pohjoisosan maavallin päältä on todennäköisesti poistettu puut. Tampereentietä on oikaistu, ja vanha metsänvartijan talo on siirretty pois paikaltaan. Vanhan tien jäljet erottuvat selvästi.

1950-luvulle tultaessa kasarmialueen pohjoisosan rantapuusto tihenee, ja rannan puoleista pihaa on reunustettu puustutuksilla. Eteläisen osan rantaan ilmestyvät purivit vasta 1960-luvulla.

Vuoden 1899 mittaukseen perustuva Senaatinkartasto. Alempi osa www.narc.fi, ylempi osa Maanmittauslaitoksen Hämeenlinnan arkisto.

Ilmakuva vuodelta 1934. Puolustusvoimien Tiedustelukeskus 90:148. Maisema on avoimimmillaan.

Ilmakuva vuodelta 1945. Puolustusvoimien Tiedustelukeskus 500:57. Rakentamisen laajeneminen on vähäistä. Kasvillisuuden varttuminen kytkee aiemmin rakennettuja asuinalueita osaksi maisemaa. Tampereen tien oikaisu erottuu Parkin eteläpuolla.

Ilmakuva 1970 -luvulta. Hämeenlinnan kaupunki. Kaupungin voimakas kasvu on alkanut. Linnaa, Ojoisten kartanoa ja Parkkia ympäröivä kulttuurimaisema alkaa umpeutua.

Ilmakuva 2010 -luvulta. Maanmittauslaitos 12/12. Ojoinen on eristäytynyt metsäkaarekseen sisään- Parkki, Linna ja Ojoinen ovat menettäneet yhteyden toisiinsa. Linnanpuiston puusto on peittävää myös lähimaisemassa.

Maisemanhoitosuunnitelma Ojoisten kartanon ja linnan alueelle 1/6000

↘ näkymä

pelto

puoliavointa lehtipuultaista puustoa, puuryhmiä,
merkki ei kuvaa yksittäispuuta

laidun tai niitty

puoliavointa mäntyvaltaista puustoa, puuryhmiä,
merkki ei kuvaa yksittäispuuta

puurivit

istutettavia tai siemenkylvöstä kasvatettavaksi valittavia kuusia

istutettavia puita tai puuryhmiä

Maisemanhoitosuunnitelma, vaihtoehto, jossa Ojoisten alue on hoidettu peltona.
1/6000

Istutusta tiennetään kuusilla sekä pensaililla paremman näkö- ja pölysuojan aikaansaamiseksi.

Reunan puustossa suositaan tervaleppää. Jättipalsamista pyritään eroon kätkemällä tai niittämällä.

Mahdollinen uusi pysäköintialue, joka korvaa Kustaa III kadun varrelta poistettavaa pysäköintiä.

Puustoinen alue saa ulottua polulle saakka. Koira-aitauksiin voitaisiin lisätä muutamia puuryhmiä.

3 HOITOSUUNNITELMA

3.1 KARNAALINPUISTO

Puiston ylispuusto on 30-40-vuotiaasta koivikko ja tervalepikkä. Moottoritien läheisyydessä kasvaa nuoria kuusia lehtipuuston alle. Aluskasvillisuus on täysin jättipalsamin valtaama. Saaristenpolun ja Tampereentien välillä on pieni avoin koirapuisto.

Tavoitteena on säilyttää Karnaalinpuiston tervaleppä- ja koivupuusto. Kuusia ei päästetä kasvamaan tasaisesti koko puistikon alueelle. Kuusia voidaan kuitenkin jättää moottoritien suuntaisesti harvakseltaan siten, että metsän pölynsidontaominaisuudet ja visuaalinen suojavaikutus paranevat. Pensaskerros saa olla monilajinen. Lajistoa voi rikastaa esimerkiksi pähkinäpensaalla, lehtokuusamalla ja koiranbeidellä, jotka ovat hyviä pölynsitojakasveja. Aivan kävelytien reuna-alueilla voidaan pensaskerros pitää harvempaan pienten, avonaisten tilojen luomiseksi.

Alueen pohjoisosassa tervalepät muodostavat hienosti kattoa polun päälle.

Tällaista, laajalatuksisten puiden vaikutelmaa voisi tavoitella polkujen lähistöllä koko puiston alueella. Ojan pohjoispuolisen polun varteen lisätään puustoa suojavai-
kutuksen parantamiseksi.

Jättipalsamia tulisi torjua sen haittavaikutuksien vuoksi. Kasvi valtaa elinympäristöä muilta kasveilta. Se on ylivoimainen pölyttäjien houkuttelija. Syyshallan jälkeen kasvualusta jää paljaaksi, mikä aiheuttaa eroosiota ja ravinteiden huuhoutumista. Siemenet leviävät helposti virtavesien mukana. Palsami ei muodosta siemenpankkia, ja siitä on mahdollista päästä eroon kätkemällä tai niittämällä.

Alueen eteläosassa on mahdollista laajentaa paikoitusaluetta, jolla korvataan Kustaa III kadun varrelta poistuvia pysäköintipaikkoja. Alueelta osoitetaan opasteilla kulku linnalle.

- Pysäköinti ja siihen liittyvät istutukset uudistetaan. Uutena puulajina käytetään lehmusta.
- Huonokuntoisia puita ja ojan varteen kylvetyntyneitä puita poistetaan näkymien avaamiseksi. Poistettavat puut ja pensaas ovat merkitty "tyhjiksi".
- Vallibantaa ja maavalleja otetaan esiin puita poistamalla. Vanhat tammet säilytetään.
- Pysäköinti järjestetään uudelleen ja rajataan leikattavilla pensasaidoilla, esimerkiksi kiiltotubkapenssailla.
- Kentän reunassa oleva vaabtera säilytetään. Tarvittaessa alaoksia poistetaan. Kävelytie rajataan kahden leikatun pensasaidan väliin.
- Leikkikentän reunan tammet poistetaan, sillä ne tulevat kasvaessaan peittämään Eino Leinon puistosta linnalle avautuvan tärkeän näkymän.
- Leikkialue kunnostetaan erillisen suunnitelman mukaan.
- Rantaan voisi tulevaisuudessa sopia kioski ja uimarantaa palveleva rakennus nykyisten okakuusien paikalle.
- Esiintymislava säilytetään nykyisen kokoisena ja lähes nykyisellä paikallaan. Vaihtoehtoinen sijoitus on esitetty puuston uudistamista käsittelevässä kartassa s.23.
- Pysäköinti kielletään kadun varrella. Nykyinen mukulakivipinnoite säilytetään.
- Hopeapajuriviä täydennetään ja ylläpidetään.
- Vallin suuntainen viiden hopeapajun rivi säilytetään toistaiseksi. Tarvittaessa puiden latvoja kevennetään leikkaamalla. Istutusta ei unsita puiden poiston tullessa ajankohtaiseksi.
- Nurmialueita kunnostetaan tarpeen mukaan.
- Käytävät pidetään biekkapintaisina. Kivitubkan sijaan tulisi käyttää biekkää.
- Koivuryhmä ja tuomipilajisto poistetaan näkymien parantamiseksi.
- Oja-alue kunnostetaan mahdollisuuksien mukaan monilajiseksi, kukkivaksi kosteikoksi.
- Unsi lentopallokenttä.
- Mahdollinen puiston opastusalue, "opastinlaituri".
- Mahdollinen myöhempi pysäköinti tai urbeilualue.

3.2 LINNANPUISTO

Linnanpuisto on puoliavoimien puuryhmien ja avoimien nurmialueiden mosaikki, jonka puustoa on istutettu useiden vuosikymmenien aikana.

Linnanpuistosta poistetaan huonokuntoisia puita. Puita poistetaan, jotta näkymiä saadaan avattua koko puiston lävitse ja Vanajavedelle. Tavoitteena on ylläpitää ja kehittää puistoa laajojen avointen nurmipintojen alueena, jolla puusto on selkeästi riveihin tai ryhmiin sommiteltua. Painuneita nurmialueita salaajitetaan ja kunnostetaan vaiheittain. Kunnostus saattaa edellyttää puuston poistoa. Tämä ei kuitenkaan ole maisemallisesti tarkasteltuna haitallista. Monet puuryhmät ovat huonokuntoisia ja sijaitsevat näkymiä peittävästi. Nurmialueiden kunnostuksen yhteydessä puiden ryhmittelyä täsmennetään, siten että puiston sisäiset pitkät näkymäalueet ja linna saadaan paremmin osaksi puistoa. Sommitteluratkaisun periaate on kuvattu suunnitelman tulevaisuus-sivulla. Puuston puulajeiksi tulevat lehmus, tammi, hopeapaju, kuuset ja erilaiset kukkivien pikkupuiden ryhmät.

Ojan varteen syntynyt koivu-tervaleppämetsikkö säilytetään. Se muodostaa luontevan pehmeän taustan puiston avoimelle maisematilalle rajaten harraste- ja leikkipuistoalueen katveeseensa. Tarvittaessa puita harvennetaan siten, että jäljelle jäävät saavat tilaa lentää latvustaan. Harvennetaessa suositetaan tervaleppää koivun kustannuksella. Nykyinen viemäriputken kohdalla oleva valli patoaa runsaiden sateiden aikana ojan ja kävelytien välille vettä. Tulisi tutkia, onko mahdollista jostain kohdasta madaltaa maavallia veden ohjaamiseksi ojanomaan. Jättipalsamia ja nokkosia kitketään tai niitetään alueelta kuten Karnaalinpuistossa. Viemärin mahdollisia uudistustöitä tehtäessä tulee tutkia putken sijoittamista siten, ettei se aiheuta puistoon maisemallista haittaa tai vesiä pidättävää estettä.

Koivuryhmä Kustaa III kadun ulkokaarteessa peittää linnan kesäisin kokonaan. Tavoitteena on poistaa puuryhmä.

visio

Tulevaisuudessa ojapainannetta muotoillaan mahdollisuuksien mukaan loivareunaisemmaksi ja paikoitellen leveämmäksi. Viemäriputken puolella muotoiluun on vain vähäisiä mahdollisuuksia, mutta putkea uusittaessa se tulee sijoittaa alemmas tai viereisen puistokäytävän alle. Loivennetuille rinteille voidaan istuttaa kukkivia rantakasveja kuten kurjenmiekkää, kulleroa, rantakukkaa, ranta-alpia ja vesitarta. Ojan muokkaamisella voidaan vaikuttaa positiivisesti hulevesien hallintaan esimerkiksi kasvattamalla ojan tilavuutta ja laskentamalla kiintoainesta. Keskeisellä viheralueella ensisijaisena tavoitteena voidaan pitää ojan biotoopin esteettistä kehittämistä aluskasvillisuudeltaan kauniiksi tervalepikoksi.

Ojapainanteen ja Tampereentien ongelmalliseen yhtymäkohtaan voitaisiin rakentaa ”opastinlaituri”, jolla peitetään hankalat putki ja kaiderakenteet. Laiturilla voisi olla puiston opasteet, mikäli pysäköintiä sijoitetaan Tampereentien toiselle puolelle. Ojan eteläpuolella, Niittykadun ja Tampereentien välissä oleva alue voidaan varata tarvittaessa puiston pysäköinnin laajenemisalueeksi. Pysäköinti alueella edellyttää asemakaavan muutosta.

Linnanpuiston puusto on paikoin varsin peittävää. Oikopolkun johtaa pysäköintipaikalta Kustaa III kadulle.

Minigolfaluetta on mahdollista laajentaa Niittykadun suunnassa. Minigolfin läheisyyteen voidaan sijoittaa lentopallokenttä.

Tampereentien varrella oleva parakkimainen huoltorakennus poistetaan, mikäli sillä ei ole käyttöä.

Koivuja harvennetaan tai karsitaan, siten että polkujen ja kadun risteyskohdista saadaan näkymä linnalle.

Hopeapajukujanteita uusitaan puiden kunnon heikentymisen mukaan. Kustaa III kadun suuntaista puukujannetta täydennetään hopeapajuilla niissä kohdissa, joissa kujanne on muuttunut ankeaksi. Huonokuntoiset puut poistetaan välittömästi ja korvataan uusilla. Tavoitteena on säilyttää 1700-luvun kaupunkisuunnitelmiin kuulunut puurivi, ja korostaa sen asemaa maisematilassa linnan ja kaupungin yhdistävänä aiheena. Kujanteen puulajin vaihtaminen ei ole tarpeellista, sillä alkuperäisen lajin tai lajikkeen tulkinta ei ole varma. Varhaisemmaksi lajikkeeksi on ehdotettu aiemmin isoriippasalavaa eli pülipuuta. Nykyinen hopeapaju on jo vakiintunut ja sopii Hämeenlinnan rantapuistoihin. Hopeapajuja on käytetty runsaasti myös Aulangolla. Lajin säilyttäminen mahdollistaa paremmin myös kujanteen vaihteittaisen uusimisen. Puiden latvuksia voidaan keventää leikkaamalla.

Linnan länsipuolella olevaa pysäköintialuetta kasvatetaan. Osa pysäköintialueen reunan terjoensalarivista poistetaan ja korvataan lehmuksilla, jo olemassa olevaa lehmusrivistöä täydentäen. Leveä suojaistutuksen kaltainen kurturuusryhmä voidaan korvata paremmin arvokkaaseen puistoympäristöön sopivalta, monilajisella istutuksella, jossa on korkeampia pensaita esimerkiksi syreenejä, hortensioita ja puistojasmikkeita sekä matalampia pensaita kuten pihajasmiketta, pikkujasmiketta ja pensasangervoja. Vaihtoehtoisesti nykyistä suojaistutusta kaivennetaan, leveämmän avoimen alueen aikaansaamiseksi. Pysäköintipaikalta linnalle johtava opastuksen kokoa ja sijoitusta hienosäädetään. Tavoitteena on lisätä pysäköintipaikkojen lukumäärää ja monipuolistaa kasvillisuutta paremmin historialliseen ympäristöön sopivilla lajeilla.

Tulevaisuuden tavoitteena on poistaa nykyinen kahvilarakennus pysäköintialueen keskeltä ja korvata se uudella lähemmäs linnaa ja leikkipaikkaa sijoitettavalla rantakahvilalla tai -kioskeilla. Tavoitteena on sijoittaa palvelut puiston käytön kannalta keskeisempiin ja viihtyisämpiin paikkoihin.

visio

Kustaa III kadun kohdalta poistetaan kokonaan puiston yhtenäisyyden katkaiseva pysäköinti. Tavoitteena on parantaa hienoja puiston läpi avautuvia näkymiä.

Linnan vallihaudan eteläpuolella oleva pysäköinti järjestetään uudelleen ja rajataan leikattavalla pensasaidalla. Alueelle asetetaan pysäköinnin kestoa koskeva rajoitus. Pysäköinti sallitaan vain henkilöautoille. Matkailuautot ja -vaunut ohjataan Tampereentien varrella olevalle pysäköintialueelle. Tavoitteena on tehostaa alueen käyttöä ja pienentää paikoituksen aiheuttamaa maisemallista haittaa.

Tulevaisuudessa olisi hyvä tarkastella paikoituksen siirtämistä kokonaan pois linnan ja Vanajaveden väliseltä, maisemallisesti erittäin merkittävältä alueelta. Korvaavaa pysäköintiä voidaan järjestää Tampereentien varrelle. Toimenpiteet saattavat edellyttää asemakaavan muuttamista.

visio

Esiintymislavan ei tule olla nykyistä lavaa suurempi, mikäli rakenne uusitaan. Katoksen alas laskemisen mahdollisuutta tulisi tutkia uutta rakennetta suunniteltaessa. Tavoitteena on säilyttää puiston monipuolinen ja aktiivinen käyttö. Tapatumien kokoa on kuitenkin syytä rajoittaa, etteivät nurmipinnat kärsi liikaa, ja puisto ole kasvukaudella pois käytöstä. Uutta rakennusta suunniteltaessa tulee tutkia mahdollisuutta sijoittaa lava Kustaa III kadun toiselle puolelle. Nykyinen paikka on kuitenkin perusteltu, niin kauan kuin pysäköintialue säilytetään linnan vallihaudan eteläpuolella. Toinen mahdollinen korvaava paikka lavalle voisi olla linnan pohjoispuolella, siten että kenttänä hyödynnettäisiin kasarmien sorakenttää.

Leikkiapuisto undistetaan erillisellä suunnitelmalla. Leikkiapuistoa ei aidata, vaan se saa tilallisesti olla osa muuta puistoaluetta.

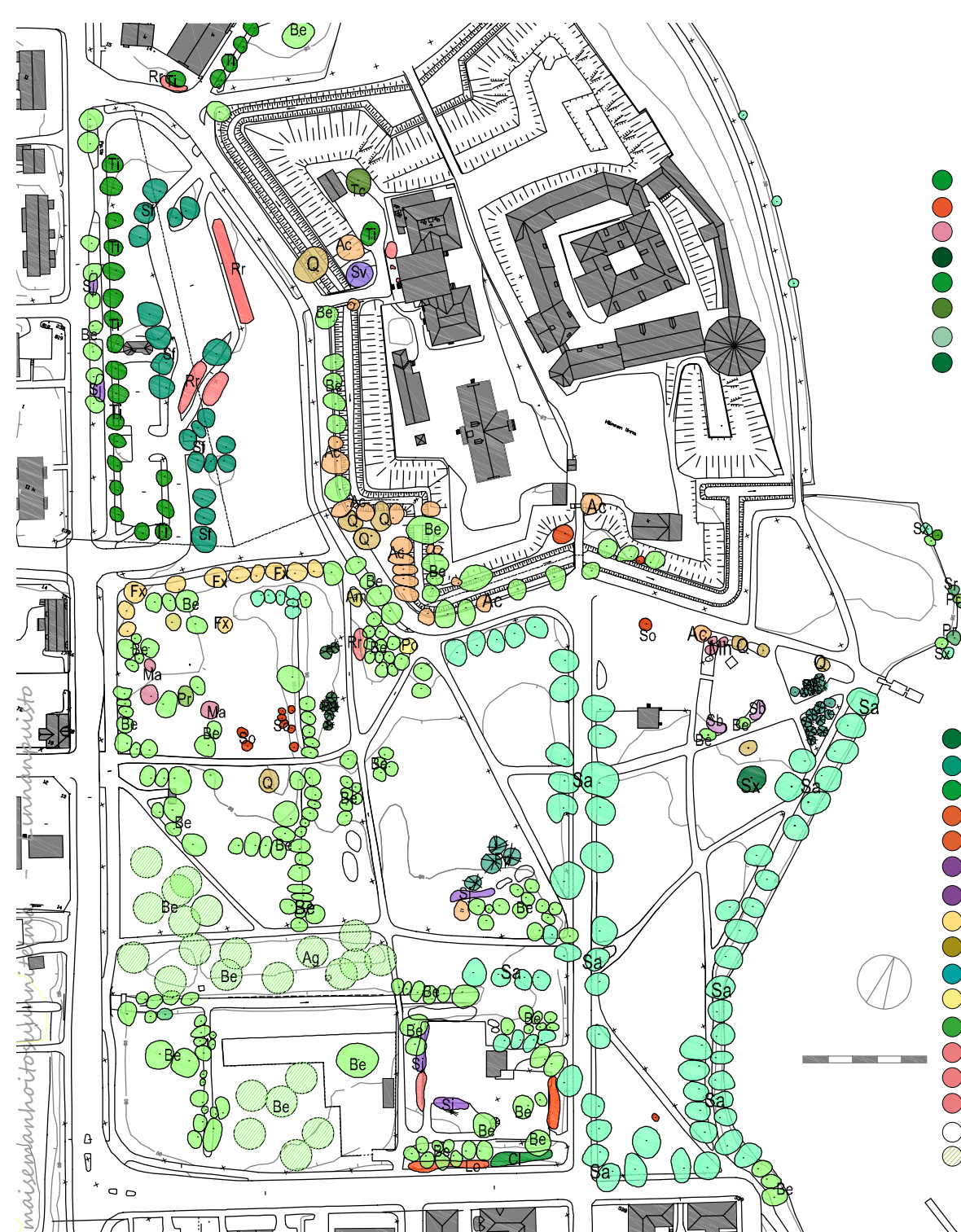
Tulevaisuudessa voitaisiin tutkia mahdollisuutta sijoittaa leikkiapuiston itäpuolella olevan okakunsiryhmän kohdalle Tampereentien varressa olevan kahvilan korvaava kahvila tai kioski, jossa voisi toimia myös yleinen sauna. Paikka voisi sopia myös talviuintiin. Linnan vanhaa kasvitarha-aluetta voisi käyttää nurmipintaisena uimarannan oleskelualueena. Uimalaituri sopisi sen eteläpuolelle, vanhan laiturin paikalle. Tavoitteena on lisätä puiston toiminnallista tarjontaa ja ympärivuotisen käytön mahdollistavia palveluja.

visio

visio

Kosteikkoon ja Linnanpuistoon liittyvä opastinlaituri. Ks. sivu 17.

Linnanpuiston puuston nykytila

- Cl *Cotoneaster lucidus* kiiltotubkapensas
- Lo *Lonicera tatarica* rusokuusama
- Ma *Malus* sp koristeomenapuu
- Pa *Picea abies* kuusi
- Ti *Tilia* sp lehmus
- Tc *Tilia cordata* metsälehmus
- Sa *Salix alba* 'Sibirica' hopeapaju
- Sx *Salix* sp paju

- Sx *Salix fragilis* piilipuu
- Sf *Salix fragilis* 'Bullata' terjoensalava
- Sc *Salix caprea* raita
- So *Sorbus aucuparia* pihlaja
- Sh *Sorbus hybrida* suomenpihlaja
- Sj *Syringa josikea* unkarinsyreeni
- Sv *Syringa vulgaris* pihasyreeni
- Fx *Fraxinus excelsior* saarni
- Q *Quercus robur* tammi
- Pp *Picea pungens* 'Glaucia' hopeakuusi
- Po *Populus* sp poppeli
- Pr *Prunus padus* tuomi
- Ph *Philadelphus coronarius* pihajasmike
- Rr *Rosa rugosa* kurttulehtiruusu
- Rm *Rosa* 'Minette' mustialanruusu
- muut pensaat
- koirut ja tervalepät, mittaamattomat puut

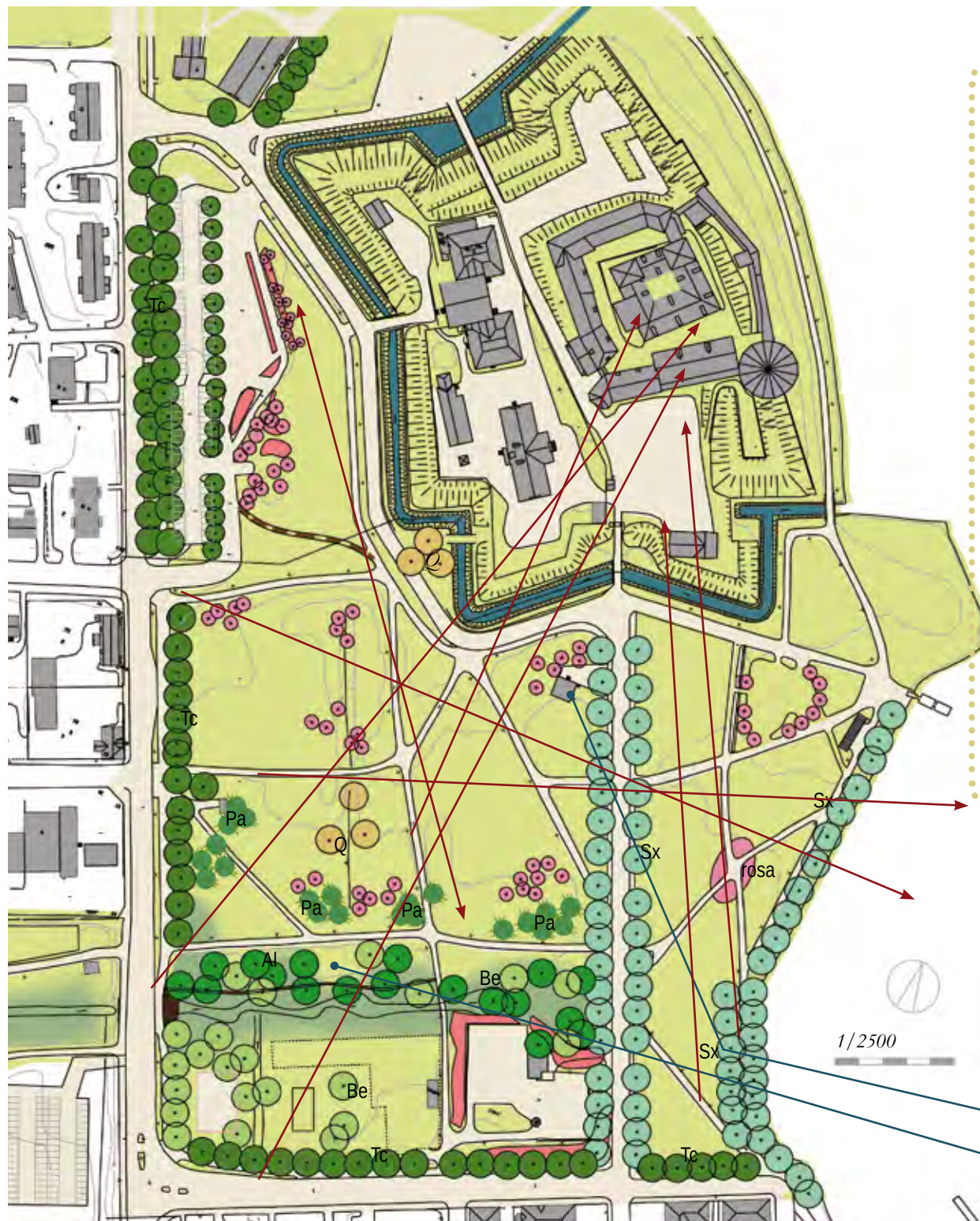
visio

Kartta esittää puuston ryhmittelyperiaatetta Linnanpuistossa. Tarkoitus ei ole uusia puustoa kerralla esitetyn mukaisesti, mutta kun huonokuntoista puustoa poistetaan, nurmialueita salaajitetaan, tai puiden uusiminen tulee muuten ajankohtaiseksi, voidaan noudattaa esitettyjä ryhmittelyperiaatteita. Tavoitteena on, että puustoa uudistettaessa huomioidaan paremmin puiston lävitse avautuvat näkymät. Nykyisestä puustosta voidaan hyvin säilyttää myös myöhemmässä vaiheessa yksittäisiä hyväkuntoisia puita, vaikkei niitä tässä olekaan esitetty. Tärkeitä on hallita kokonaisnäkyviä. Puista voidaan tarvittaessa poistaa myös yksittäisiä oksia, jolloin näkymät voidaan tavoittaa ilman puiden poistoa.

Puiston rajaukseksi on esitetty metsälehmusta (*Tilia cordata*). Tummarunkoiset jalopuut rajaavat puiston omaksi erityiseksi alueekseen, antaen sille ryhdikkään reunan. Tarvittaessa puiden alaoksia voidaan poistaa, jotta tärkeitä näkymäakseleilta puiston ulkopuolelta voidaan saada näkymä kohti linnaa tai Vanajavettä. Puiston yksinkertainen rajausta erottaa puiston Tampereentiestä, ja korostaa tien varressa olevaa Kaupunginpuistolle johtavaa nelirivistä koirukujannetta omana, liikenneympäristöön liittyvänä, aiheenaan.

Puiston eteläisen osan oja-alueen puustoa hoidetaan jatkossa tervaleppää suosien, siten että puut saavat tilaa kasvattaa mahdollisimman laajat, yksilölliset latvukset. Eteläreunan leikkipuiston ympäristössä vaalitaan rajauksena nykyisiä, monilajisia pensasis-tutuksia.

Oja-alueen ja puiston välin ryhmitellään kuusia (*Picea abies*) tuomaan talvivihreää. Puiden sijoittamisessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota näkymien säily-miseen. Nykyinen monilajinen pensasreunus on hyvä raja ojan ja puiston välissä. Sitä voidaan kehittää entisestään. Samanlaista pienten puiden ja pensaiden

visio

ryhmällä voisi korvata Tampereentien varrella olevan pysäköintialueen ja linnan välisen yksitotisen kurtturuisuistutuksen.

Kustaa III kadun varrella on tärkeää säilyttää historiallinen puukujanne. Lajina voidaan käyttää nykyistä hopeapajua (*Salix alba*). Vanhoja puita voidaan leikata keventäen ja täydennysistutukset tehdä nykyisten puiden lomiin. Rantakäytävällä käytetään myös hopeapajua, joka sopii hyvin rannan tunnuskasviksi hämeenlinnalaiseen puistoon. Puurivi saa olla yksirivinen rannassa eteläisimmästä kaarteesta pohjoiseen mentäessä.

Puiston keskiosassa Kustaa III kadun ja rannan välillä voitaisiin palauttaa rondelli-istutus käytävien risteykseen. Muuten rannanpuoleinen osa puistosta saa olla hyvin avointa leikkipaikan istutuksia lukuun ottamatta.

Mikäli pysäköintialue linnan edustalta voidaan myöhemmin poistaa, voidaan lavalle tutkia vaihtoehtoisia sijoituspaikkaa Kustaa III kadun länsipuolelta. Linnan eteläpuolella vallibaudan suuntaisesti olevat hopeapajut poistetaan kun puita ei voida enää nuorentaa leikkaamalla. Lavan taakse voidaan tehdä suojaistutus matalilla pikkupuilla ja pensaila. Lajeiksi sopivat esimerkiksi mongolianvaahtera (*Acer tataricum* subsp. *ginnala*), syreenit (*Syringa*) ja jasmikeet (*Philadelphus*).

Puiston länsialueelle yksittäipuiden pieniksi ryhmiksi sopivat tammet (*Quercus robur*), jotka saavat kasvattaa laajat latvukset. Reunoille ja ojan varrelle voidaan ryhmitellä kukkivien pikkupensaiden ryhmiä, joiden väleistä näkymälinjat aukeavat läpi puiston. Pysäköintialueen ja linnan välinen saarnirivistö poistetaan puiden kunnon heikennyttyä. Puiden poisto avaa linnanpihan länsijulkisivun paremmin osaksi puistoa.

Linnanpuiston puuston ryhmittely tulevaisuudessa

- Tc *Tilia cordata* metsälehmus
- Sa *Salix alba* 'Sibirica' hopeapaju
- Q *Quercus robur* tammi
- Pa *Picea abies* kuusi
- kukkivia pikkupuuta
- monilajinen pensasryöhyke
- Al *Alnus glutinosa* tervaleppä
- Be *Betula* sp. koivu
- näkymä

Vaihtoehtoinen paikka esiintymislavalle.

Kosteikon reuna niitetty polveillen, siten että leikattu ruoho ulottuu polun reunaan.

Puut poistetaan, mikäli ne ovat Kaupunginpuistosta tai Ojoisilta avautuvan näkymän esteenä. Puut poistetaan viimeistään niiden tullessa buonokuntoisiksi, eikä niitä korvata uusilla.

Kurtturuusistutus poistetaan lehmuksen alta.

Vallibaudan ruopataan. Mahdollisesti koneellinen virtauksen tehostus.

Vallibaudan reunassa kasvavat puut poistetaan yhtä tammea lukuunottamatta. Arboristi voi hoitaa tammea kuivia oksia poistamalla. Puun kunnon heiketessä liikaa se poistetaan. Puu voidaan poistaa myös vallibaudan korjauksen yhteydessä.

Piba-aluetta hoidetaan tuoksuvat pensaat säilyttäen. Niitä voidaan jopa lisätä alueelle. Pysäköinti alueella kielletään.

Vallibaudan silloilta poistetaan niille kertynyt hiekoitusbiekka.

Pysäköinti poistetaan kokonaan.

Vallibaudan ja Kustaa III tien väliselle rantaterassille jätetään kolmen tammen ryhmä. Kaikki muut puut poistetaan.

Vallien nurmi pidetään lyhyeksi leikattuna, kuten tähänkin asti on tehty. Kunnostuksia tehtäessä valitaan pintamaaksi köyhempää hiekkamaata, jolla suositetaan matalakasvuisia ketokasveja.

Pibblaja jätetään sisäänkäynnin merkekipuiksi. Puun kunnon heikentyessä liikaa se voidaan korvata uudella pibblajalla.

Puita ja pensaita poistetaan, jolloin vallituksen kulma saa enemmän voimaa työntyä kohti puistoa.

3.3 LINNA

Linnan ympärille on kasvanut runsaasti siemenkylvöistä puustoa. Osa puista lienee istutettu. Runsaslukuisimpia ovat vaahterat ja koivut. Puut rikkovat vallihaudan rakenteita. Monet puista ovat hyvin huonokuntoisia, sillä niiden juuristoa on rasitettu erilaisilla kaapelien asennustoilla. Vallihautaa rajaa Kustaa III kadusta länteen betonitopilla kannatettu puukaide, joka on uusittu syksyllä 2012.

Vallihaudan reunoilla kasvava puusto poistetaan, muutamaa lounaiskulmalla kasvavaa tammee lukuun ottamatta. Linnan länsipuolella olevassa, säilytettäväksi merkityssä, tammessa on runsaasti kuivuneita oksia, joita voidaan poistaa. Puun tullessa heikkokuntoiseksi se poistetaan. Puu voidaan poistaa myös vallihaudan kunnostuksen yhteydessä, sillä sen juuristo on todennäköisesti jo nykyisellään runsaasti vaurioitunut. Tavoitteena on poistaa rakenteita rikkova puusto sekä parantaa linnan näkymävytystä kauko- ja lähimaisemassa. Jatkossa kaikki vallihautaan tai sen ja linnan väliin kylvytyvät puuntaimet poistetaan vuosittain.

Vanaveden puolelta poistetaan säännöllisesti kaikki rantatörmään syntyvät pensaikat ja puiden taimet. Myös linnan vallien muurit tulee puhdistaa vuosittain pienistä puidentaimista. Tavoitteena on pitää maisema täysin avoimena vesialueen suuntaan.

Linnan eteläpuolella on 1900-luvun alussa ollut puutarha, jossa on ollut mahdollisesti hedelmäpuita ja pieniä muotoonleikattuja puita kulkureitin varrella. Myös päävartion edessä on ollut istutuksia. Linnan restauroinnissa alue palautettiin paraatikenttää kuvaavaksi alueeksi.

Etupihalle ei palauteta istutuksia, vaan sitä ylläpidetään restaurointia vastaavassa asussa. Linnan eteläpuolelta, linnan ja vallihaudan väliseltä alueelta poistetaan pysäköinti. Pysäköinti ei sovi eikä sitä tule sallia millään vallihaudan sisäpuoleisilla alueilla. Lämpimäyspaikat voidaan korvata esimerkiksi Tampereentien varrella olevalle pysäköintialueelle, jossa ne osoitetaan henkilökunnan käyttöön. Hiekoitusbiekka poistetaan vuosittain kivetyiltä alueilta. Linnan eduspihaa voidaan käyttää erilaisiin alueelle sopiviin tapahtumiin. Tavoitteena on kohentaa linnan porttien sisäpuolella avautuvaa saapumisen maisemaa.

Linnan länsipuolella, vallihaudan ja muurin sisäpuolella, historiallisen museon takana on pieni sisäpihamainen alue, jolla kasvaa kaksi suurikokoista lehmusta, vaahtera sekä tuoksuvia pensaita, kuten jasmike, mustialanruusu, köynnösruusu ja pihasyreeni. Puita on mahdollisesti leikattu aiemmin. Myös tällä alueella on henkilökunnan pysäköintiä.

Alueen viehättävä, tuoksuva pensaisto säilytetään ja hoidetaan. Paikka on kuin pieni jäänne salaista puutarhaa linnan muurien sisällä. Pysäköinti poistetaan alueelta. Pensaiden rinnalle sisäänkäynnin yhteyteen voisi lisätä puolivillia näyttymäisten perentojen aluetta, jolle lajeiksi sopivat esimerkiksi päivänkakkarat, sekä tuoksuvat harjaneilikat, illakot ja suopayrtit. Paikalle sopisi myös penkki. Tavoitteena on parantaa linnan ja sen lähiympäristön viihtyisyyttä ja kokonaisvaltaista esteettistä elämystä.

Vallihautojen ylitse kulkevilta silloilta poistetaan niille kertynyt paksu biekkakerros. Hiekka valuu vallihautaan ja heikentää veden virtausta. Lisäksi korkea biekkapatja silloilla voi aiheuttaa vaaratilanteita.

Vallihaudan veden virtausta voidaan mahdollisesti parantaa teknillä apuvälineillä. Erityisesti vallihaudan ja Vanajaveden eteläisen pää-yhtymäkohta vaikutta liettyneeltä. Sen avaaminen saattaisi vaikuttaa edullisesti veden liikkumiseen vallihaudassa. Vallihauta tulee puhdistusruopata kokonaisuudessaan säännöllisesti, jolloin sinne kerääntyneet puiden lehdet ja biekka eivät estä veden virtausta.

Kun linnaa ympäröivän valaistuksen uusiminen tulee ajankohitaiseksi tulisi valaistus ainakin rantareitin osalta uusita matalina pollarivalaisimina. Mikäli matalaa valaisimallia ei katsota riittäväksi tulee uuden valaisintoplan värin olla musta. Nykyiset valaisimet lisäävät puurivin kaltaisen rytmikkään elementin linnan ja vesialueen välille ja korostavat turhaan maa-alueita. Mikäli valaistusratkaisua uudistetaan, tulee samalla huomioida myös linnan valaiseminen ylimääräisten valaistuskalusteiden välttämiseksi. Valaistusta suunniteltaessa tulee huomioida mahdollisuus linnan ja rantareitin valaistuksen yhdistämiseen.

Linnan luoteispuolella, kasarmialueen sisäänkäynnin kohdalla olevan lehmuksen alta poistetaan kurtturnuusuistutus. Toimenpide selkeyttää sisäänkäyntiä, antaa tilaa muurille ja nostaa lehmuksen esiin hienona yksittäispuuna. Kasarmialueen muurin suuntaisen lehmusrivin ja linnan välissä olevalla nurmialueella olevia koivuja voidaan poistaa, mikäli ne peittävät Ojoisten kartanolta avattavaa näkymää. Puiden kunnan heiketessä ne poistetaan, eikä niitä korvata uusilla.

illakko

harjaneilika ja päivänkakkara

pihasyreeni

pihajasmike

keto-orvokki

Linnan sisäänkäyntisillat ja vallihanta tulee pohdistaa säännöllisesti hiekoitusbiekasta.

Kuva Kustaa III kadun kohdalta linnalle 1800- ja 1900-luvun vaihteesta. Soinen alue on kevättulvien vaivaama. Lankkausilta pitää jalat kuivina. Tien reunoilla kasvaa nuoria puuta, mutta muuta puustoa ei juurikaan ole. (HHMA)

Vallihaudan reunaan kyhväytynyt puusto on huonokuntoista ja peittää turhaa linnaa puistosta tarkasteltuna.

Historiallisen museon takapihalla on erityisen viehättäviä tuoksuvia vanhanajan pensaita, joita tulee vaalia jatkossakin.

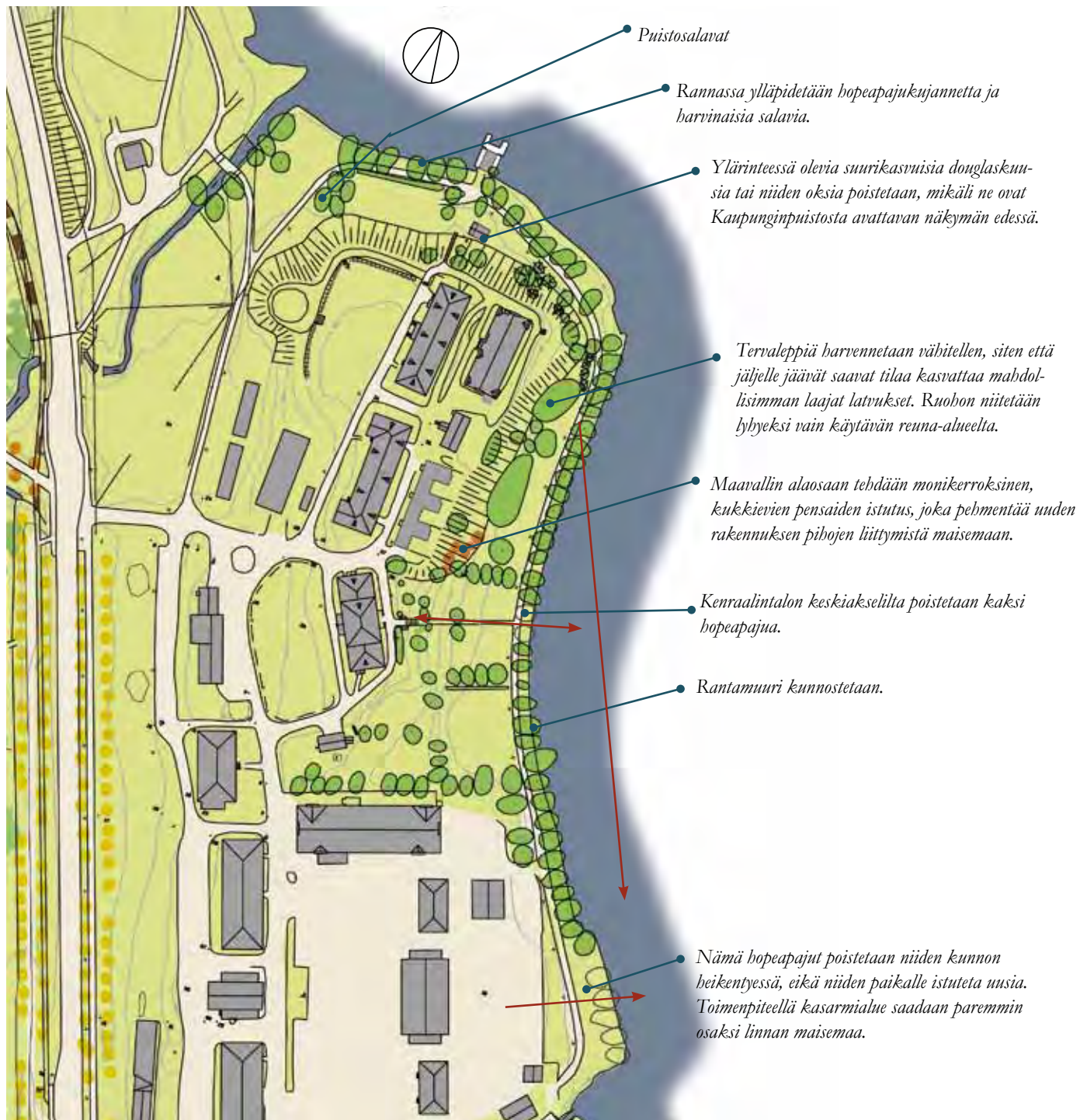

Kenraalinrannan uusien asuintalojen piha-alueiden edustan rinne on varsin paljas. Undet rakennukset erottuvat voimakkaasti rantapolulle.

Rannan tervalepikon alta näyttäminen voitaisiin tehdä siten, että puiden alle jää pidempi niittymäinen alue. Pidempi heinikko tarjoaa hyönteisille suojapaikkoja ja suojaa puita leikkureilla aiheutettavilta runkovaurioilta.

3.4 KENRAALINRANTA

Yhtenäistä rantareittiä rajaavat eri-ikäiset hopeapajut. Tykistömuseon kohdalla olevat puut ovat muuta rivistöä vanhempia.

Tykistömuseon ja Vanajan välissä olevat puut eivät ole vielä heikkokuntoisia, mutta ne voidaan poistaa kunnan heikentyessä. Puidenpoisto avaa hienon punatiilisen kasarmipihan kohti Vanajavettä ja vastarannalta ankeavaa maisemaa.

Rannan hopeapajurivistä poistetaan kaksi puuta kenraalintalon keskiakselilta, jolloin rakennus ja edustapuisto erottuvat saaden maisemallista merkitystä. Tätä on tavoiteltu puiden 1980-luvulla tehdyssä istutussuunnitelmassa, vaikka ajatus jäi toteuttamatta. Tämänkaltaisen väli vaikuttaa olleen myös nykyistä puuriviä edeltäneessä rantaa reunustaneessa puurivissä.

Kenraalintalon eteläpuolelta voidaan poistaa puuta tai niiden oksia, mikäli ne peittävät Kaupunginpuistosta Hämeen linnalle avattavaa näkymää. Tämä tehdään kun puuta on ensin poistettu Kaupunginpuiston puolelta.

Rannan pohjoisosassa olevaa tervaleppäryhmää harvennetaan, siten että jäljelle jäävät saavat tilaa yksilölliselle kasvulle

Kenraalinrannan pohjoisreunan tenniskentän länsipuolella olevat puistohalavat ja isoriippasalava säilytetään.

Kasarmialueella sijaitsevan uudisrakennuksen edustalla oleva maavalli on paljas, ja uusi asuinrakennus erottuu voimakkaasti rinteen päällä.

Uuden rakennuksen liittymistä puistoon pehmennetään monilajisella pensasistutuksella, joka albaalta, kävelytieltä nähtynä peittää uusia pihvoja. Pihoilta näkyy istutuksen ylitse. Lajeiksi sopivat erilaiset syreenit, jasmikkeet ja pensasangervot.

Tampereentien varrelle on istutettu nelirivinen koivukujanne.

Rivistöön harvennetaan tarvittaessa aukko, josta näkymä avataan Ojoisten kartanolta kohti linnaa. Pitkä puurivi kestää hyvin aukon tekemisen yhtenäisyyden kärsimättä.

3.5 OJOISTEN KARTANO – POHJOINEN ALUE JA PIHA

Tampereentien ja pellon välinen metsikkö on syntynyt paikalle 1960-luvun jälkeen viljelyn lakattua. Samalla vuosikymmenellä aluetta käytettiin puolustusvoimien harjoitusalueena, minkä seurauksena metsiköstä löytyy vanhoja juoksuhautoja ja osittain puurakenteilla tuettu korsu. Metsän pohja on rehevää, pääosin nokkosien ja jättipalsamin valtaamaa. Metsikköön on hylätty sekalaista romua. Ojoisten asuinalueen ja pellon välillä oleva lehmuskäytävä muodostaa hyvän maisematilan rajauksen.

Alueen hoitoon on useita vaihtoehtoja. Kaikkien hoitovaihtoehtojen tavoitteena on avata maisematilaa Kaupunginpuiston, Ojoisten kartanon ja linna välillä.

Kartanon pohjoispuolen pellon viljelyä jatketaan alueen pitämiseksi avoimena. Pellon poikki voidaan ohjata kapea kivenliikenteen reitti. Pellon muotoa voidaan muuttaa ja metsittynyttä aluetta on mahdollista ottaa uudelleen viljelyyn. Vähäisin toimenpide voisi olla pellon vähäinen laajentaminen itäreunalta. Palstaviljelmät sopivat hyvin avoimen alueen hoitoon ja niitä varataan riittävä määrä kysynnän mukaan. Kaikkia peltoalueita voidaan tarvittaessa osoittaa myös tähän käyttöön.

Vaihtoehtona on muuttaa kartanon sisäänkäyntitien pohjoispuolen metsikkö kokonaisuudessaan maisemapelloksi tai niityksi. Juoksuhaudat täytetään ja maa tasoitetaan niiden ympärillä. Peltoviljely on edullisimpia tapoja avoimen maiseman hoitoon. Kolmantena vaihtoehtona on ottaa metsittynyt alue laidunkäyttöön. Puusto harvennetaan pieniksi ryhmiä, siten että puusaarekoiden ympärille syntyy selkeitä avoimia näkymälinjoja. Laidunnus lisää kaupunkiluonnon monimuotoisuutta ja elämyksellisyttä.

Kartanon pihaa vaivaa vähittäinen rappeutuminen. Monien rakenteiden ja varusteiden käyttö on kokonaan lakannut, eikä niillä ole historiallista arvoa. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset tuuletustelineet, pyykkinarujen kannattajat sekä vailla käyttöä olevat autokatokset ja sähkö- tai puhelintolpat. Uudet parakkimaiset väliaikaisrakenteet sopivat huonosti historialliseen ympäristöön. Niiden eduksi voidaan katsoa lyhyt käyttöikä ja helppo purettavuus.

Kartanon sisäntulotien ja päärakennuksen välillä on säilynyt osa vanhaa edustapuistoa, jossa kasvaa vaahteroita ja vanhoja tammia. Pensaita tai perennoja ei enää ole. Puusto on ikääntynyttä ja latvuspeitteisyys ja varjostavuus suurta. Nurmessa erottuvat vanhat puistokäytävät muuta maanpintaa alempana olevina alueina. Uudet polut ovat kuluneet nurmeen sattumanvaraisina oikoreitteinä. Puisto on aiemmin ollut hieman laajempi kartanon pohjoispuo-

lella. Nyt tämä alue liittyy osaksi metsittynyttä peltoa. Juoksuhaudat alkavat välittömästi kartanon nykyisen edustapuistikon päättyessä. Edustapuiston ja tien välissä ollut pensasaita on kuluneen kesän aikana leikattu alas. Aita oli muuttunut aukkoiseksi ja siinä oli runsaasti vaahteravesoja. Samanlaista aita oli myös sisäntulotien toisella puolella.

Päärakennuksen lounaispuolella sijaitsee henkilökunnan pysäköintialue. Pysäköintialueen ja vankilan asuinrakennuksen välissä on epämääräinen rikkaruohottunut maa-alue. Maastokäynneillä luiskassa ei ole havaittu muureja tai muita rakennuksen tai rakennelman jäänteisiin viittaavia merkkejä, jotka tosin saattavat peittyä rehevän kasvillisuuden alle. Myöskään arkeologinen inventoinnissa ei paikalle ole osoitettu vanhoja rakenteita. Todennäköisesti pengeronkin syntynyt pysäköintialueen tasaustyön seurauksena. Vankilan pääasuinrakennuksen lisäksi pihassa on asuinhuoneiksi muutettu talli, tyhjillään oleva kivirakenteinen sikala ja ruokalana toimiva komea, vuonna 1931 valmistunut kivirakenteinen viljamakasiini. Lisäksi pihapiirissä on parakkeja, tupakkakatos, vanha kaivo hirsisine suojarakenteineen, vanha henkilökunnan käytössä oleva asuinrakennus, vanha sauna sekä pihan luoteisosassa oleva, Hämeen linnan keskiaikamarkkinoita palveleva, avoin hevoskatos sekä liiteri.

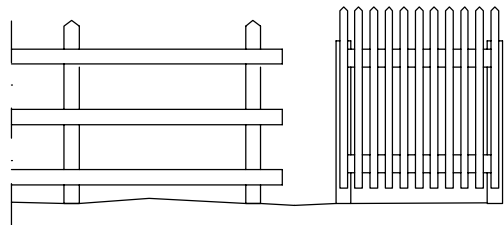
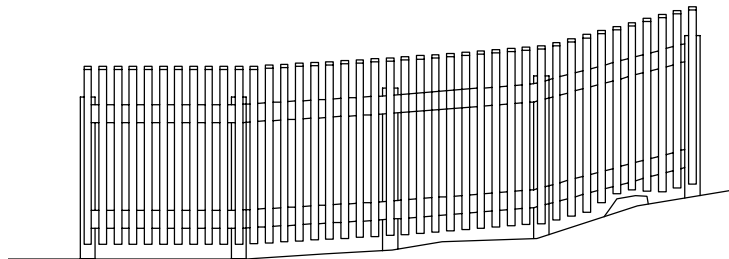
Näkymä Tampereentieltä Ojoisten kartanolle vuonna 1934. Karjatalouteen perustuva maatalous piti maiseman avoimena kun kaikki mahdollinen heinä korjattiin talteen. Päärakennuksen edustapuiston puusto on varttunut. Puiston edustalla näkyy nuoria, puukujanteeseen liittyviä puita. Kaikki talouspihan rakennukset erottuvat selkeästi, myös kellarin maavalli. Kuva Eno Rytönen, Hämeenlinnan kaupungin historiallisen museon kuva-arkista. Oikealla kuva samaan suuntaan vuodelta 2012.

Kartanon edustapuistoa hoidetaan vanhoja puita vaalien, siten että ne saadaan säilymään mahdollisimman pitkään. Puiden kuntoarvio ja hoitoleikkaus tilataan vanhojen puiden hoitoon erikoistuneelta arboristilta. Vaahterat poistetaan niiden häiritessä tammia. Uudisistutuksia tehdään vasta kun puiden kunto edellyttää niiden poistamista. Puistonurmessa erotettavia vanhoja puistopolkuja voidaan ylläpitää bienovaisesti leikkaamalla nurmi niiden kohdalta matalammaksi. Nykyinen oikopolku nurmetetaan ja kulku ohjataan pihatielle. Kulkua ohjataan uusittavilla pensasaidoilla. Lajiksi voidaan valita nykyinen pensaslaji tai siperianhernepensas, joka kestää tarvittaessa hyvin myös alasleikkauksen.

Pihapuiston ja metsän nykyisellä rajavyöhykkeellä olevia tammi- ja lehmusrhyimiä hoidetaan osana pihapuistoa. Talon edustalla oleva lipputanko ei ole alkuperäisellä paikallaan. Aiemmin lipputanko liittyi kiinteästi päärakennuksen kuistiin. Lipputanko on hyvin lähellä vanhan tammen oksia. Tanko poistetaan puiden juuristoa vaurioittamatta. Mikäli lipputangolle on tarvetta, uusi paikka voidaan osoittaa kartanon pohjois- tai länsipuolelta tai vankilan asuinrakennuksen pohjoispuolen alueelta. Yleinen liputtaminen alkoi Suomessa vasta 1910-luvun lopulla ja yleistyi 1930-luvulla. Tällä perusteella lippu liittyisi parhaiten 1930-luvulla rakennettuun asuinrakennukseen. Kaikissa pihapiirissä tehtävissä kaivun töissä tulee huomioida vanhat arvokkaat puut ja ja välttää juuristoalueella tehtävää kaivamista.

Kartanon pihassa olevat parakkimaiset rakennukset tulisi vähitellen poistaa. Korvaavaa uudisrakentamista voi sijoittaa pihapiiriin harkiten. Yksi

Puisten aitojen malleja Ojoisten ympärille 1/50. Aidan tulee seurata maan kalteruunta, ei porrastua elementteinä.

Kartanon edustapuiston tammia ja nurmikenttää, jonka halkaisee oikopolku.

Pysäköintialueen edustan rikkaruohoreunus voitaisiin korvata monilajisella pensasvyöhykkeellä.

Vanhalla peltoalueella olevia, 1970-luvulla tehtyjä maarakenteita.

Vankilan asuinrakennuksen pihan graniittinen tukimuuri tulee pitää kunnossa ja puhtaana puiden vesoista.

Pihapiiri näyttäytyy bienosti pohjoisen peltoalueen taustalla. Päärakennuksen eteen ei saa päästää kasvamaan peittävää puustoa tai pensaikkoa.

- Pelto
- Puoliavoin maisemaniitty, laidun tai pelto
- Vaihtoehtoja kartanon ohittaville reiteille
- Harvennettua puustoa
- Pihan suojaistutuksia
- Aidattava piha-alue
- Edustapuiston alue
- Penkereen peittävä istutus
- Unsittavat pensasaidat
- Mahdollinen uusi rakennuspaikka, jolla nykyiset parakit voidaan korvata.
- Unsittava puukujanne
- Vankilan monitoimitilaksi muutettava rakennus

sopiva paikka voisi olla sisääntulotien varrella olevan asuinrakennuksen jälkeen. Samalla paikalla on aiemminkin ollut rakennuksia. Mainittu asuinrakennus on tarkoitettu muuttamaan vankilan käyttöön tarkoitettuna monitoimitilaksi, jossa voidaan panna esille myös vankiloissa valmistettuja tuotteita. Uudisrakentamisessa tulee huomioida vanhan miljöö edellyttämä arkkitehtoninen laatu ja luonteva liittyminen olemassa olevaan rakennuskantaan. Vanjoista rakennuksista huolehtiminen, kattojen kunnossapito ja veden ohjaus pois rakennusten perustuksista ovat ennalta ehkäisevää työtä rakennuskannan säilyttämiseksi. Historiallisia arvoja omaavat vanhat rakennukset tulee säilyttää ja kunnostaa mahdollisuuksien mukaan nykyistä käyttöä palveleviksi. Rakennusten korjauksessa tulee käyttää perinteisten rakennusten korjaamiseen perehtyneitä suunnittelijoita ja rakentajia, jotka tuntevat näihin rakennuksiin liittyvät materiaalit ja korjaustavat.

Kartanon pohjoiskulmalla kasvaa kaunislatvainen vaahteraryhmä, jota ylläpidetään osana pihapuustoa. Päärakennuksen taustalla on syreenipensaita, joiden lomaan voidaan tehdä täydennysistutuksia, mikäli pihan ohittava polku rakennetaan aivan pihapiirin tuntumaan. Päärakennus ei kuitenkaan saa peittyä Härkätieltä tarkasteltuna, vaan sen tulee muodostaa ensisijainen maisematilan raja.

Kartanon sisääntulotie on ollut samalla paikalla vuosisatojen ajan. Tie ja sitä reunustavat puurivit ovat olleet voimakas maisematilaa jakava ja jäsentävä elementti muuten avoimessa ympäristössä.

Hoidon tavoitteena on nostaa tielinja uudelleen esiin korostamalla sitä uusilla lehmus- tai tammiriveillä. Edeltävä puulaji on ollut koivu, mutta lajia voidaan vaihtaa. Tämä on perusteltua etenkin, mikäli tien ympärillä oleville alueille jää koivuja. Erilajisena kujanne erottuu selkeämmin sisäänkäyntiä ja poistumista korostavaksi osaksi.

Kartanon välitön piha-alue rajataan punamullatulla tai tervamallatulla puuaidalla läpikulun estämiseksi. Aidan korkeudeksi sopii noin 1,2 metriä. Tarvittaessa näkösuojaksi istutetaan monilajisia pensasryhmiä aidan läheisyyteen. Tämänkaltaisen pensasistutus tehdään myös pysäköintipaikan ja asuinrakennuksen väliseen rikkaruohottuneeseen luiskaan. Lajeiksi sopivat piha- ja unkarinsyreeni, piha- ja puistojasmikkeet, rusopajuangervo sekä juhannus-, suvi- ja papulanruusu.

3.6 OJOISTEN KARTANO – LÄNSI- JA ETELÄPUOLI

Ojoisten asuinalueen ja kartanon välillä on harvaa tuulensuojamännikköä, joka jatkuu moottoritien reunan suunnassa. Männikön alle on syntynyt lehtipuuvesakkoa. Metsikössä on runsaasti hylättyä romua ja paikoitellen näkyvissä on rakennusten jäänteitä ja purkumateriaalia. Alueen lounaisnurkassa on maavalli, jonka päälle on kasvanut männikköä. Maavalli liittyy kartanon vanhaan talouspihaan ja ulkorakennuksiin, joita on aiemmin ollut alueella. Kartanon rakennusten, pellon ja männikön rajaamalle alueelle, vanhalle avoimelle talouspihalle on kasvanut nuorta lehtipuustoa. Avoimen peltoalueen reunassa on harvaksi käynyt, vanhaa tietä seuraileva koivurivi. Tie on keskikesän aikana täysin peittynyt takiaisiin, horsmiin ja nokkosiin, eikä sen mahdollisia reunarakenteita pysty havaitsemaan. Alueella on kuitenkin jäänteitä vanhoista talousrakennuksista.

Moottoritieltä avautuu näkymä Hämeen linnalle peltoaukion ylitse. Peltoa pidetään niittämällä avoimena. Kartanon kohdalla on viljelypalstoja.

Koillisosan metsikössä poistetaan mäntyjen alaspäin kasvavia oksia häiritseviä alikasvopuita. Lehtimetsän alueella suositetaan jaloja lehtipuita. Tavoitteena on hoitaa kartanon länsi- ja luoteispuoleisesta metsiköstä puoliavoin puistometsä, joka saa tihentyä moottoritien suuntaan. Moottoritien reunan läheisyyteen voidaan jättää barkitusti myös kuusia visuaalisen suojavaikutuksen parantamiseksi. Säilytettävien tai kasvatettavaksi valittavien kuusien tulee olla alas asti oksaisia. Alueen käyttöä Ojoisten kerrostaloalueen lähimetsänä voisi parantaa. Romuja ja roskia poistetaan viihtyisyyden ja turvallisuuden parantamiseksi. Vanhojen kellarien sortumisvaara tutkitaan ja niihin kulku estetään.

Näkymä Ojoisten eteläpuolen laaksosta kohti linnaa. Moottoritieltä aukeaa hetkellinen näkymä vanhaan kulttuurimaisemaan. Syksy 2012

Asuinalueelta voidaan johtaa polku metsikön läpi, siten että reitti yhtyy kartanon eteläpuolella kulkevaan tiehen. Toinen reitti voidaan pitää avoinna vanhan tielinjan kohdalla. Tien ja pellon väliin voidaan palauttaa selkeä koivurivi. Vanhat koivut kuitenkin säilytetään niin kauan kun ne ovat turvallisia. Kaadetut puut jätetään alueelle monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. Alueen keskiosassa puustoa tulisi lisätä varjostuksen lisäämiseksi. Vanhalle kulttuuripaikalle sopivat tammetsä, metsälehmukset sekä vaahterat. Taimia voi istuttaa noin kymmenen metrin välein ja ne tulee suojata 1,2 metriä korkein verkoin jyrsijöiltä ja penroilta. Vaahtera kyhjäytyy itsestään. Rikkaruohottunut aluskasvillisuus taantuu varjostuksen alla. Tervittaessa aluskasvillisuus niitetään ja korjataan pois 1-2 kert kasvukauden aikana. Rikkaruohottuneilla alueilla niitto tehdään ennen siementen kypsyä. Ensimmäisinä vuosina taimien ympärillä tulee niittää ja polkea heinikköä. Tavoitteena on elinvoimainen lähimetsä, jossa pääpuuston muodostavat mänty ja jalot lehtipuut, ja joka sopii lähialueiden asukkaiden virkeistysympäristöksi.

Kartanon vanhan sikalan kivijalan edestä raivataan pensaikko ja puusto pois. Toimenpiteen tavoite on nostaa rakennus osaksi laakson reunalinjaa ja parantaa pihapiirin rakennetun ympäristön merkitystä osana maisemaa.

Peltoa viljellään maiseman avoimena pitämiseksi. Viljeltävää aluetta laajennetaan nykyisen pellon kohdalla etelään laaksomudon eheyttämiseksi. Mikäli viljelypalstoilla ei ole kysyntää, tai paikka moottoritien läheisyyden vuoksi ei ole suosittu, hoidetaan koko alue jatkossa maisemapeltona. Mikäli palstoille on enemmän kysyntää, niitä voidaan osoittaa myös kartanon pohjoispuoleiselle peltoalueelle tai undestaan avattaville pelloille. Peltoaluetta on myös mahdollista jatkaa lähemmäs Tampereentietä, nykyisen niityn ja tervalepikon paikalle.

Kartanon kaakonpuoleinen peltoa on metsitetty noin 30-40 vuotta sitten. Paikalla on hyvässä kasvussa olevia tervaleppiä, koivuja ja pajuja. Puut peittävät näkymän Tampereentieltä kartanolle ja vastakkaiseen suuntaan Ojoisilta linnalle. Alueen poikki kulkee kaksi suurta, runsasvetistä ojaa, joista toinen saattaa olla osittain samalla paikalla kuin linnaa ympäröivän suoalueen poikki 1300-luvulla kaivettu oja. Toinen oja liittyy moottoritien kuivatukseen.

Ensisijainen tavoite on avoin peltomaisema. Puita ja pensaita voidaan jättää pieniksi saarekkeiksi tai yksittäispuikeiksi ojien varrelle. Toinen vaihtoehto on raivata puustoa ryhmiin, joissa puiden yksilölliselle kasvulle annetaan tilaa, niin että puut voivat kasvaa laajan latvuksen. Ryhmien välille jätetään avointa tilaa, jotta näkymä kartanon ja linnan välillä pysyy avoimena. Aluetta voitaisiin hoitaa laiduntamalla, millä lisätään kaupunkiympäristön monimuotoisuutta. Mikäli aluetta ei laidunneta tulisi aluskasvillisuus niittää rikkakasvien leviämisen hillitsemiseksi. Suuret ojat saattavat olla ongelma laitumen sisällä, joka tulisi rajata lohkoihin, siten että ojat jäävät ulkopuolelle. Alueelle voi myös muotoilla hulevesiä viivästyttävän altaan, johon kiintoainesta laskentetaan, mikäli ko. oja Vanajaan purkautuvan veden laadussa on ongelmia. Kosteikkoallas lisäisi alueelle mielenkiintoisen biotoopin ja maisemallisen elementin. Nykyisten ojien kaivamisessa syntyneet maamassa on läjitetty ojan viereen valli. Maisemanhoitotyön yhteydessä maamassa tulee muotoilla, siten että ne liittyvät luontevasti ympäristöönsä. Ojoisilta tulevan kevyenliikenteen väylän voi ohjata risteämään kartanon sisääntulotien itäpään kanssa. Tien pohjana käytetään osittain vanhaa Tampereentien pohjaa. Ojien ja painanteiden ylitykset tehdään puusilloilla. Siltojen tukena voidaan mahdollisesti käyttää kartanon sisääntulotien eteläpuolella olevaa betonirakennetta. Mikäli alueelle rakennetaan kosteikko, voidaan paikalle tehdä ympäristön tarkkailuun sopivia laiturirakenteita.

Vaihtoehtoja kartan pihan ohittaville reiteille.

Lehtisekametsää. Puustoa voidaan lisätä rehevän aluskasvillisuuden varjostamiseksi.

Männikkö. Aluskasvillisuutta poistetaan ja metsänpohjaa siivotaan romuista.

Täydennettävä maamerkkinäinen koivurivi. Kaadettavat puut jätetään labopuuksi alueelle.

Maisemapelto. Kasvipalstojen alue kysynnän mukaan.

Vanhan sikalan edestä poistetaan pensaikkoa.

Kivimuurista poistetaan puutaimet säännöllisesti.

Laidun, jolla puoliavoimia puurymii, joiden välistä avataan näkymiä. Vaihtoehtoisesti maisemapelto tai -nütty.

Ojat voidaan mutoilla buleviesien valuntaa bidastavaksi kosteikkoalaksi, johon kerätään kiintoainesta.

Koivurivistöstä poistetaan tarvittaessa oksia tai sitä harvennetaan vähäisesti näkymien avaamiseksi.

Maanläjitysalue, jolle voitaisiin muotoilla maastopyöräilyrata.

4 VAIKUTUKSET

Suunnitelma vahvistaa linnan maisemallista asemaa ja palauttaa näkymäyhteyden Kaupunginpuiston, linnan ja Ojoisten kartanon välille. Avoimen tilan palauttaminen selkeyttää ympäristöä ja parantaa vanhan maisematilan hahmotettavuutta. Hoitotyön tavoitteena on lisätä viihtyisyyttä ja entistää historiallista miljööä. Korkean kasvillisuuden poistaminen linnan läheltä estää vallihautojen ja muurirakenteiden rikkoutumista ja parantaa linnan näkyvyyttä, kun suurmaisema ympärillä on lähes täysin sulkeutunut.

Hoitotyössä Tampereentien ja Ojoisten kartanon väliltä poistetaan puustoa. Toimenpide saattaa lisätä alueen tuulisuutta, mutta jättämällä alueelle puu- ja pensasryhmiä, ei vaikutuksen pitäisi olla merkittävä. Mikäli alue saadaan laidunnukseen tai ojen paikalle muotoillaan kosteikko, rikastuu kaupunkiluonto niiden synnyttämällä biotoopeilla. Ojoisten kartanon näkyvyys maisemassa kohenee ja kaupunkilaisten mahdollisuus kulkea alueen sivuitse paranee,

jos kevyenliikenteen yhteyksiä toteutetaan. Asukkaiden lähimetsän käyttömahdollisuudet paranevat sen raivauksen ja siivoamisen myötä.

Ojoisten piha-alueella suunnitelma kohentaa pihaa ja ylläpitää vanhaa pihapuistoa. Vanhoista rakenteista ja puutarhan säilyneistä piirteistä huolehtiminen säilyttää kulttuuriympäristöä ja mahdollistaa myöhemmän hienopiirteisemmän restauroinnin.

Kenraalinrannan osalta suunnitelma säilyttää pitkälle nykytilanteen. Muutamien puiden poistolla voidaan lisätä merkittävien rakennusten näkyvyyttä, mikä liittyy ne paremmin osaksi maiseman kokonaisuutta. Rantamuurien korjaaminen säilyttää arvokkaan, historialliseen kaupunkiympäristöön kuuluvan elementin.

Linnanpuiston osalta vaikutuksia ovat puiston mahdollisten käyttötapojen lisääntyminen, mikäli alueelle voidaan toteuttaa uimaranta ja uusia pelialueita. Puiston hienojen laajojen nurmikenttien ylitse avautuvat näkymät paranevat,

kun pysäköinti siirretään Kustaa III kadun varrelta muiden pysäköintialueiden yhteyteen. Autojen poistaminen korostaa kaupungin ja linnan välistä historiallista yhteyttä. Linnanpuistossa tapahtuva puiden poistaminen parantaa linnan maisemallista asemaa ja korostaa vallien ja muurien muotoja.

Pysäköinnin poistaminen linnan piha-alueilta pidentää henkilökunnan kävelymatkaa linnalle. Autottomuus kuitenkin kohentaa linnan sisäänkäyntien asemaa. Alueen arvo kokonaisvaltaisena nähtävyytenä ja elämyksenä paranee. Piha-aluetta voi myös käyttää monipuolisesti linnan ympäristöön sopivaan toimintaan.

Näkymien ja maiseman hoitaminen on osa kulttuuriperinnön vaalimista. Laajoja avoimia alueita kaupungin ympärille ei voida palauttaa. Aktiivisella maisemanhoidolla voidaan kuitenkin avata näkymiä, jotka paljastavat tämän päivän ihmisille edellisten sukupolvien kokemia maiseman merkityksiä.

tärkeimmät tavoitteet ja toimenpiteet

- Näkymien avaaminen ja ylläpitäminen
- Historiallisten rakenteiden ylläpito ja korjaaminen
- Monipuolinen käyttö
- Linnan pihat osaksi monumenttia
- Ekologia ja estetiikka

- Umpeutuneiden peltojen raivaus tai harvennus
- Jatkuva ylläpito ja rikkoutuneiden rakenteiden kunnostus
- Liikuntamahdollisuuksien ylläpito, eri ikäryhmien huomioiminen
- Pysäköinnin siirtäminen, oleskelupaikkojen lisääminen
- Ojajärvien kunnostus ja kirkkaiden

Näkymä Vastarannalta suunnittelualueelle. Kesä 2012

5 VIITTEET JA LÄHTEET

VIITTEET:

- 1 Arvokkaat maisema-alueet II, 67-68
- 2 Kansallismaisema <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=101939&lan=fi> (10.9.2012)
- 3 Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto – Hoito- ja käyttösuunnitelma. Hämeenlinna 2002
- 4 Akusti, Suomen Akustiikkakeskus.
- 5 Saastamoinen, Sari. Hämeenlinnan Parkki – Kaupunginpuiston historia ja maiseman kehitys
- 6 Mikkola, 15
- 7 Maaperäkartta, Maanmittauslaitos 1987 ja Kanta-Hämeen muinaisrannat
- 8 Mikkola, 13
- 9 Arvokkaat maisema-alueet II, 67-68
- 10 http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200267
- 11 http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200267
- 12 http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=1000007472 (12.9.2012)
- 13 http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200283
- 14 Mökkönen, 39
- 15 http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=1000006749
- 16 Saastamoinen, 16
- 17 Koskinen, 89, 91, 94

18 Koskinen, 202, 205-206

19 Lilius, 18-21

20 Koskinen, 205

21 Koskinen 210-212

22 Laitila, 5-6

23 Puolustusvoimien tiedustelukeskuksen arkisto (90-14 - 8- 9.6.34)

24 Puolustusvoimien tiedustelukeskuksen arkisto (500- 57- 4.6.45)

25 Palmunen, 148

LÄHTEET:

KIRJALLISUUS:

- Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Helsinki 1993.
- Koskinen, Pekka. Hämeen linnan linnoittaminen kustavilaisella ajalla 1772-1808. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere 2007
- Laitila, Inka-Maria. Puistojen kaupunki. Hämeenlinna 1995
- Lilius, Henrik. ”Hämeenlinnan asemakaava” teoksessa: Hämeenlinna – Tavastehus. Arx Tavastica. 1989
- Mikkola, Jutla, Putkonen ja Seppälä. Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto. Alueelliset ympäristöjulkaisut 245. Hämeen ympäristökeskus. Hämeenlinna 2001
- Palmunen, Einar. Ojoisten latokartano ja virkatalo. Hämeenlinna 1968
- Saastamoinen, Sari. Hämeenlinnan Parkki – Kaupunginpuiston historia ja maiseman kehitys.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET:

Alueesta tehdyt selvitykset on lueteltu luvussa Selvitykset ja suunnitelmat

KARTAT:

Karttalähteet on mainittu kuhunkin karttaa liittyvässä kuvatekstissä

VERKKOSIVUT

Mökkönen, Teemu. Hämeenlinna – Tavastehus. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2003 <http://www.nba.fi/fi/File/75/hml-verkkoraportti.pdf>

Kansallismaisema: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=101939&lan=fi> (10.9.2012)

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200267

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200267

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=1000007472 (12.9.2012)

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=rapea&taulu=T_KOHDE&tunnus=200283

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=1000006749

VALOKUVAT

Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkisto. (HHMA)

Museoviraston kuva-arkisto. Museovirasto

Puolustusvoimien Tiedustelukeskus. (PVT)

6 KAUPUNGINPUISTON HOITOSUUNNITELMA

6.1 JOHDANTO

Hoitosuunnitelman lähtökohta on, että Kaupunginpuisto - eli Parkki - on merkittävä historiallinen puisto. Hoidon tavoitteena on ennen kaikkea vahvistaa vanhan puiston historiallisia ja maisemallisesti arvokkaita piirteitä. Hoitosuunnitelmassa on ensin lyhyt katsaus puiston syntyyn. Samalla selviävät puiston maisemalliset erityispiirteet. Sen jälkeen on esitetty puiston vahvuudet ja heikkoudet, sillä nekin ovat lähtökohtia hoitotyölle. Tarkoituksena on hoitaa puistoa jatkuvasti niin, että sen arvokkaat ominaispiirteet säilyvät tai saadaan esiin, jos ne ovat häviämässä.

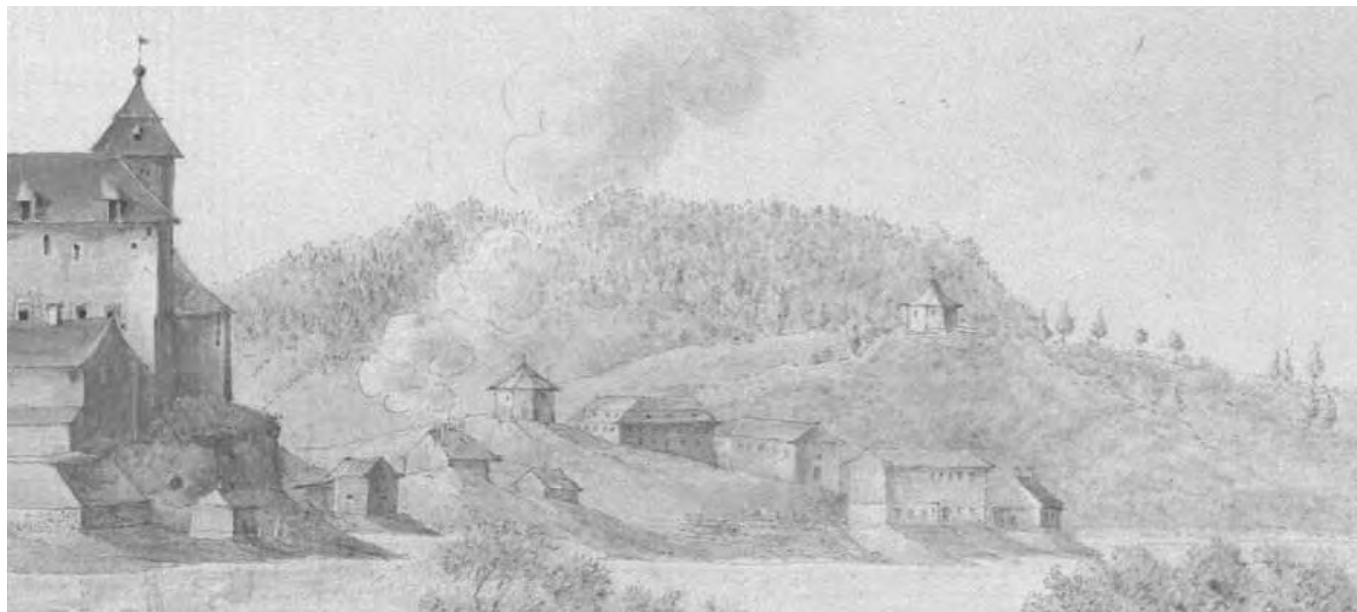
Hoitosuunnitelmassa alue on jaettu kolmeen osaan: 1) maisemapuisto, jota on lakialueella, rinteillä ja rannoilla, 2) maisemapuiston keskiosa, jolla sijaitsevat raunio, purettu ravintolan alue ja juhla-alue rakennuksineen sekä 3) puistometsä. Suunnitelman aluksi on sivuilla 39-40 esitetty tiivistelmä kunkin osa-alueen hoidosta ja sen jälkeen osa-alueiden yksityiskohtaiset hoitosuunnitelmat sivulta 41 lähtien.

*Ote Alexander Thesleffin akvarellista 1820-luvulta.
Museovirasto*

6.2 PYÖVELINMÄKI ENNEN KAUPUNGINPUISTON RAKENTAMISTA

Näkymät Pyövelinmäeltä ympäristöön ovat 1800-luvun alun aikalauskertomuksissa kuuluisat. Paviljongilta on näkynyt etelään linnalle ja kaupunkiin, länteen Ojoille sekä itään ja pohjoiseen Vanajan laaksoon. Paikka lie-
nee ollut ikaikainen tähtystyspaikka. Alexander Thesleff maalasi 1820-luvulla vastarannalta akvarellin, jossa näkyy

Pyövelinmäellä paviljonki ja polkuja. Rinteille on esitetty muutamia puita ja taustalle metsä. Maalaus ei välttämättä kuvannut tarkasti vallitsevaa tilannetta, mutta se kuitenkin viittaa siihen, että mäki oli vähäpuustoinen ja poikkesi selvästi näkymän muista mäistä. Paviljongille näyttää piir-
roksessa johtavan tie kaupungista ja rannasta. Myöhemmin 1840-luvulla rakennetut puistokäytävät saattavat osittain olla näiden käytävien kohdalla.

6.3 KAUPUNGINPUISTO RAKENNETTIIN MAISE- MAPUISTOKSI 1840-60-LUVUILLA

Kuvernööri Otto Rehbinder rakennutti Kaupunginpuiston Pyövelinmäen kukkulalle ja etelään suuntautuville rinteille kaupunkilaisten kävelypuistoksi sieltä avautuvien kauniiden maisemien vuoksi. Hänen tavoitteenaan oli korostaa maiseman ominaispiirteitä ja näkymiä sekä muodostaa tilallisesti vaihteleva maisemapuisto. Kuvernöörin ohjauksessa rakennettiin polkuverkosto ja paviljonkeja sekä istutettiin puilla ja pensailla puistotaiteellisia sommitelmia.

Maisemapuistoa ja näkymiä oli tarkoitus havainnoida polkuja pitkin edetessä niin, että katselukulma ja näkymät vaihtuivat. Päänäkymät olivat puistosta ulos suuntautuvia pitkiä näkymiä. Niiden välillä oli puiston sisällä lyhyitä näkymiä rakennettuihin aiheisiin, kuten paviljonkeihin, ravintolaan ja rauniolle. Rakennettuja aiheita ja näkymiä kehystettiin istutuksin. Myös paviljongeille saapumista korostettiin istutetuilla aiheilla kuten peittävillä pensailla tai puupareilla. Maisematiloja rajaamaan sekä näköyhteyksiä katkaisemaan istutettiin tiiviitä puiden ja pensaiden ryhmiä ”väliverho”-istutuksia. Lisäksi istutettiin tilaa ja varjoa synnyttäviä syreenimajoja, lehväkäytäviä ja puuasetelmia.

Ehkä jo 1860-luvulla otetussa valokuvassa näkyy neljä paviljonkia, ravintolarakennus, Puistokomitean puutarha,

rantamuuria ja puistokäytäviä. Kuva osoittaa, että puiston Vanajalle suuntautuva rinne on ollut varsin avoin maisemapuisto, jossa on ollut yksittäisiä puita ja puuryhmiä. Havupuista suurimmat lienevät alkuperäisiä paikalla kasvaneita luontaisia puita ja pienemmät asetelmaksi istutettuja. Rannassa erottuu muuri ja kaksi laituria. Toinen rantautumisen paikka näyttää olevan Puistokomitean puutarhakehteestä vasemmalle. Ravintolan takana näkyy havupuultaista metsää ja paviljonkien takana suurimmaksi osaksi lehtipuita. Tie näyttää olevan vanhan tien paikalla.

Sari Saastamoisen laatiman puiston historiaselvityksen mukaan puistoon istutettiin 1840-50-luvuilla noin 200 puuta. Niistä osa oli kasvatettu kuvernöörin omissa taimitarhoissa tai kerätty virkamatkoilla lähiseuduilta. Nykyisestä puustosta ja vanhoista valokuvista päätellen jalopuita istutettiin polkujen varsille ja alarinteille ja hieskoivuja, visakoivuja, kuusia ja mäntyjä lakialueelle. Myös vierasperäisiä havupuita, kuten siperianlehtikuusia ja -pihtoja sekä sembramäntyjä istutettiin. Parkin puiden latvustoissa alkoi istutusten vuoksi erottua jo 1800-luvun lopulla erimuotoisia ja -sävyisiä latvuksia. 1890-luvulla otetuissa valokuvissa erottuu rannassa lehmusrivien lisäksi myös muutamia leikkattuja hopeapajuja sekä muotoon leikattuja pieniä puita ja pensasaitoja.

6.4 KAUPUNGINPUISTOA LAAJENNETAAN PUISTOMETSÄLLÄ 1860-LUVULLA

Parkin maisemapuistoa suojasi pohjoisrinteen harva metsä, jossa oli koivuja, kuusia ja mäntyjä. Luontaista taimikkoa oli paljon, koska laidunnus oli lopetettu. 1860-luvulla puiston aluetta laajennettiin pohjoiseen, ja luultavasti silloin aloitettiin metsän täydennysistutukset. Istutuksissa käytettiin luultavasti kotimaisia metsäpuita, mutta myös siperianlehtikuusia, vaahteroita, tammia, saarnia ja vuorijalavia.

Rantaan rakennettiin graniittimuurilla tuettu käytävä ja vähän ylemmäs rinteeseen toinen käytävä luiskan ja osittain muurin varaan. Käytävien välisestä alueesta tehtiin maisemapuiston kaltainen. Siellä rakennettiin portaita ja yhdyskäytäviä sekä näköalatasanne ja tehtiin istutuksia. Tässä hoitosuunnitelmassa tämä pohjoinen ranta-alue nähdään osana maisemapuistoa.

Alarinteen vanhat puut ovat kasvaneet nuoruusvaiheissaan yksittäispuina, vaikka ne nykyisin kasvavat varsin tiheään puuston joukossa. Niiden rungoissa on säilynyt merkkejä laajasta vahvaoksaudesta latvuksesta. Pensasaitoja ja koriste pensaita on luultavasti istutettu jo alkuvaiheessa, mutta myös myöhemmin. Pensastot ovat levinneet luontaisesti.

Ote valokuvasta, joka saattaa olla jo 1860-luvulta. Sisääntulotien vierellä erottuu vain yksi pieni havupuu. Avopaviljongin edessä ei näytä olevan lainkaan havupuita. Korkeimmalla kohdalla sijainneen paviljongin alapuolella rinteessä ja Puistotoimikunnan paviljongin kehiksenä näkyy nuoria havupuita. Museovirasto.

6.5 PUISTON KUKOISTUSKAUDET JA MUUTOKSIA

Puiston ensimmäinen kukoistuskautta oli perustamisvaiheen jälkeen 1860-luvulla ennen nälkävuosia ja Aulangon puiston perustamista. Kohokohtia olivat keisarilliset vierailut, jolloin puiston aiheita koristeltiin erityisen runsain kukkaistutuksin. Toinen kukoistuskautta oli 1900-luvun alussa, jolloin puistolla oli oma puutarhuri ja runsaita kesäkukkaistutuksia. 1920-luvulla rakennettiin laululava ja juhlaakentää laajennettiin.

Vuosikymmenien kuluessa puu- ja pensasistutuksia täydennettiin. Vanhojen valokuvien perusteella näyttää siltä, että myös päänäkymien eteen ja ennen avoimiin maisematiloihin tehtiin istutuksia. Puita kylväytyi myös luontaisesti. Nuorten puiden määrä lisääntyi voimakkaasti, kun alueen niitto lopetettiin 1970-luvulla. Varttuva ja tihenevä puusto muutti maisemapuiston tilallisen rakenteen ja umpeutti näkymät vähitellen.

Puulajisto muuttuu sitä mukaa, kuin maan varjoisuus lisääntyy. Vain pitkäikäiset ja varjoa sietävät puu- ja pensaslajit säilyvät lajistossa luontaisesti ilman, että niitä istutetaan. Männyt, lehtikuuset, sembramännyt, pihdat ja hieskoivut häviävät Parkista, kun nykyiset puut saavuttavat biologisen maksimi-ikänsä tai kuolevat varjostukseen. Lyhytikäisistä puulajeista ovat jo hävinneet mm. hopeapajut.

Vanajaveden pinnan laskemisen jälkeen alkoi rantamuurin alapuolelle kasvaa puustoa. Niitä poistettiin vuosikymmenien ajan, sillä nykyisistä rantapuista vanhimmat ovat noin 50-vuotiaita. Rantatasanteen umpeenkasvu on muuttanut rantakäytävän tunnelman täysin ja peittänyt näkymiä järvelle.

6.6 MITÄ ALKUPERÄISTÄ ON SÄILYNUT?

Kaupunginpuisto on perustettu kävellen tapahtuvaa maisemien ihailusta varten. Näkymät ympäröiviin maisemiin ja monet puiston entisten niittyjen maisematilat ovat umpeutuneet, mutta nykyaikaan asti on säilynyt alkuperäisellä paikallaan suurin osa käytävistä ja niiden tukimuureista. Hienoja alkuperäisiä kivirakenteita ovat myös kiviaidat ja tekoraunio. Puistotoimikunnan puutarhan kivimuurit, porraspolut paviljonki ja muutamia kehikseksi istutettuja

puita on säilynyt, mutta puiden juuret ovat siirtäneet graaniittisia portaita. Avopaviljongin ja rantapaviljongin rakenteista osa on alkuperäisiä. 1920-luvulta on säilynyt laululava. Näkymäyhteys linnalle ja kaupunkiin on säilynyt vain laiturirannan pitsipaviljongilta, tosin sekin osittain nuorten koivujen verhoamana.

Vanhimmat säilyneet istutukset ovat yksittäispuita, puuasetelmia tai pensasaidanteita. Rannan pitsipaviljongin vieressä on kolme metsälehmuspäätä, puiston alkuperäisen sisäänkäynnin puistotoimikunnan puutarhan lähellä on metsälehmusrivi, avopaviljongin portaiden molemmin puolin on lehtikuusien muodostama pari ja pohjoisrinteellä on umpeutuneen polun varressa lehtikuusien rivi. Hyvin vanhaa perua ovat myös syreeniaidat ja Kuvernöörin paviljonkia ympäröivä syreenimajaistutus. Osa pensasaidoista ja pensasryhmistä saattaa olla alkuperäisellä istutuspaikalla.

6.7 MAISEMAPUISTON SÄILYNEET RAKENNETUT AIHEET

Suurin osa kiviaidasta ja pohjoisin sisäänkäynti

Avopaviljonki sekä lehtikuusien ja siperianhernepensaiden istutus

Kuvernöörin paviljonki ja syreenimaja

Raunio

Laululava ja juhlaakentän maisematila laajennettuna

Ravintolan portaat ja tammet

Puistokomitean paviljonki, puutarhan muurirakenteet, polut, portaikot ja osa kehysistutuksista

Laituriranta, pitsipaviljonki ja lehmusten paririvi

Rantamuri ja rantapolku rajana järveen

6.8 ONGELMAT NYKYISESSÄ KAUPUNGINPUISTOSSA

1. Suurin ongelma on maisemapuiston päänäkymien umpeutuminen. Tärkeiden näkymäsektorien eteen on kasvanut liikaa puita.

2. Vanhat hieskoivut ja pihdat ovat huonossa kunnossa, koska ne ovat saavuttaneet biologisen maksimi-ikänsä. Nämä vanhat puut ovat epävakaita ja vaarallisia, koska ne voivat katketa tai yllättäen pudottaa isoja oksia poluille tai rakenteiden päälle. Myös tammien kuivuneet oksat aiheuttavat vaaraa. Vanhat kuuset voisivat elää vielä vuosikymmeniä kunnan heiketessä hitaasti, mutta Parkin kuusia vaivaa kaarnakuoriainen, joka tappaa eläviä vahvoja puita.

3. Puiston hienoimpien vanhojen pitkäikäisten maisemapuiden asema on heikentynyt tiheään alikasvoksen vuoksi. Monet komeat jättiläiset eivät näy ja niiden latvusmuoto heikkenee. Runsaasti valoa tarvitsevat tammet, lehtikuuset ja männyt sekä koivut ja saarnet ovat menettäneet alaoksaan alikasvoksen vuoksi.

4. Paikoin puusto on lisääntynyt ja pensastot levinneet liikaa. Suuri osa puiston sisäisistä näkymistä on umpeutunut ja puiston sisäinen tilarakenne on hajonnut. Maisematiloja jäsentäneet kasvulliset aiheet, kuten puuparit, puurivit, puuryhmät sekä tiiviit puu- ja pensasryhmät, ovat menettäneet merkityksensä. Hieno puutarhataiteellinen rakenne, Puistokomitean puutarha, on muuttunut pusikoksi, ja kivirakenteet rikkoutuvat juurien kasvaessa.

5. Alkuperäinen selväpiirteinen rajausta on hävinnyt järven ja puiston väliltä. Rantatasanteelle kasvanut pensasto ja puut peittävät rantamuurin suurimmaksi osaksi.

6.9 VAHVUUDET NYKYISESSÄ KAUPUNGIN- PUISTOSSA

Puistoa ympäröivissä maisemissa ovat edelleen jäljellä tärkeimmät maisematekijät: linna, järvi ja vanha kaupunki. Nuorta puustoa poistamalla saadaan palautettua niitä näkymiä, joiden vuoksi puisto perustettiin.

Puistossa on paljon komeita vanhoja elinvoimaisia puita. Pelkästään alikasvosta poistamalla saadaan lukuisia hienoja puuyksilöitä esille ja niiden elinikää pidennettyä.

Puiston käytäväverkko reunusmuureineen on säilynyt, ja rikkoutuneet osat ovat kunnostettavissa.

Rantakäytävän vaikuttavia järvinäkymiä voidaan hyvin helposti avata poistamalla nuorta puustoa ja pensaita. Useissa kohdissa voitaisiin rantamuurin kunnostuksen yhteydessä poistaa myös levinnyt pensasaidanne. Rantamaisemiin saisi vaihtelevasti avaria järvinäkymiä ja pienialaisia haavikoita tai rantakoivikoita sekä avointa venerantaa.

Tiivis nuori puusto on metsäpuiston vahvuus. Sitä on hoidettu vuosikymmenien ajan siten, että lajisto on monipuolinen ja hienoja tulevaisuuden suuria puita on jo vartumassa. Puulajeista männyt, pihdat, hieskoivut ja viskoivut ovat uudistuneet vain heikosti tai ei ollenkaan. Osa nuoresta puustosta kasvaa sopivassa paikassa ja osa ei. Varsinkin maisemapuistossa ja paviljonkien lähellä täytyy osa alkuperäisissä istutusasetelmista kunnostaa istutuksin, jotta asetelman muoto säilyy.

Puiston rakenteita on säilynyt. Puistotoimikunnan puutarhalle voitaisiin palauttaa sen alkuperäinen asu kesä-kukkaistutuksineen. Nyt olisi sen kehyksenä vanhoja maalauksellisia puita ja pensaita, ja tätä kehystä voitaisiin täydentää uudisistutuksin. Myös muiden rakenteiden lähellä on joitakin asetelmallisia istutuksia säilynyt ja täydennettävissä.

6.10 HOITOSUUNNITELMAN TAVOITE

Tarkoituksena on hoitaa puistoa jatkuvasti niin, että sen arvokkaat historiallisen puiston ominaispiirteet säilyvät tai saadaan esiin, jos ne ovat häviämässä. Hoidon tavoitteena

on avata maisemapuistossa alkuperäisiä pitkiä näkymälinjoja linnalle ja järvelle. Tavoitteena on myös korostaa vanhoja rakennettuja ja istutettuja aiheita sekä komeita vanhoja puuyksilöitä. Lisäksi tavoitteena on ottaa jälleen esille maiseman omia erityispiirteitä ja antaa rinteiden maisematiloille samaa jännitteellistä muotoa, kuin niillä oli ennen tiheän luontaisen puuston kasvua. Muutamien istutusten avulla on tarkoitus palauttaa alkuperäisiä istutettuja kehyksiä rakennetuille aiheille ja maisematiloille.

6.11 KAUPUNGINPUISTOSSA ON HOIDON SUHTEEN KOLME ERILAISTA OSA-ALUETTA

Tässä hoitosuunnitelmassa on pyritty noudattamaan 1800-luvulla perustetun maisemapuiston ja metsäpuiston rajausta. Metsäpuisto sijaitsee pohjoisosassa ja koilliseen suuntautuvassa rinteessä toisen polun yläpuolella. Sitä laajennetaan vähän puretun ravintolan ympäristössä. Maisemapuistoa ovat avoimet juhla- ja pysäköintialueen maisematilat sekä puoliavoimet rinteiden ja rantojen maisematilat.

Maisemapuisto on jaettu kahteen osaan puoliavointen niittyalueiden ja nurmialueiden erilaisen hoitotarpeen vuoksi. Intensivisempää nurmialueiden hoitoa ja paikoin maapohjan tasausta vaativa osa on puistomainen keskiosa, jolla sijaitsevat kaikki puiston rakennukset ja tärkeimmät maisemien katselupisteet. Siellä on myös mahdollisesti restauroitava Puistokomitean puutarha. Vähemmän aluskasvillisuuden hoitoa vaativat maisemapuiston osat ovat etelään ja itään suuntautuvilla rinteillä. Niillä sijaitsevat kaukomaisemaan suuntautuvat näkymälinjat. Puoliavoin maisemapuisto jatkuu niemen kärjestä rantaa pitkin pohjoiseen kahden käytävän välisessä alarinteessä.

Kartta, jolla on eri väreillä osa-alueet. Pisteet ovat yksittäisiä merkkipuita ja punaiset nuolet näkymiä.

Puistometsä

Puistomainen keskiosa, jolla sijaitsevat rakennukset ja maisemien katselupisteet

Lakialueen, rinteiden ja rantojen maisemapuisto

7 TIIVISTELMÄ OSA-ALUEIDEN HOITOSUUNNITELMISTA

7.1 MAISEMAPUISTO

7.1.1 NYKYTILA

Pyövelinmäen huippu on rakentamisvaiheessa muotoiltu jännittäväksi kumpareikoksi, jonne rakennettiin paviljonkeja ja polkuverkosto. Polkujen välillä on saattanut olla monenlaisia pensas- ja puustutuksia, jotka ovat sittemmin hävinneet. Alue on ollut alun perin niittyä ja välillä leikattuna nurmikkona. Näkymät Ojoille ja linnalle ovat umpeutuneet, koska nykyinen nuori puusto on varsin tiheää. Uudet istutukset ovat monilajisia.

Kaakkoon Vanajavedelle suuntautuvaan rinteeseen rakennettiin kivimuureilla tuettuja terasseja polkuja varten. Kivikkoiset rinteet tasattiin. Eteläosaan istutettiin tiheämpi puusto ja keskiosaan vain muutamia tammia sekä havupuita, Puistotokomitean puutarhalle kehysistutukset, niemenkärjen lähelle lehmusrivejä ja -ryhmiä sekä tammia. Istutusten väliin jätettiin aukeita tiloja ja avoimia näkymiä Vanajavedelle. Vähitellen 1800-luvun lopussa rinteille istutettiin yhä enemmän puita ja näkymät alkoivat umpeutua. Luontaisen puuston kasvun myötä 1900-luvun lopulla näkymät ja maisematilat ovat kasvaneet umpeen, ja istutetut tilalliset aiheet sekä useat yksittäispuut ovat menettäneet maisemallisen merkityksensä.

Niemenkärjestä pohjoiseen rakennettiin Vanajaveden rantaan ja alarinteeseen käytävät 1860-luvulla. Käytävien väli oli aluksi puoliavointa maisemapuistoa ja siinä oli käytäviä yhdistäneitä portaita, näköalatasanne sekä puistotaiteellisia aiheita. Nykyisin puusto on kasvanut varsin tiheäksi, eivätkä yksittäispuut, osa poluista ja istutetuista tai tilallisista aiheista erotu. Voimakaskasvuiset pensaikot ja nuori puusto rantatasanteella peittävät pääosan näkymistä järvelle.

7.1.2 TAVOITTEET

Hoidon tavoitteena on palauttaa maisemapuistoon tärkeimmät näkymät paviljongeilta Hämeen linnalle ja Vanajalle sekä Ojosiin päin. Avointen ja puoliavointen maisematilojen rajauksessa on tavoitteena korostaa maaston muotoa, rakenteita ja alkuperäistä tilallista vaikutelmaa ja istutettuja aiheita. Tavoitteena on myös ottaa esiin vanhoja karaktääripuita ja parantaa niiden elinvoimaa. Nuoresta puustosta pyritään kasvattamaan tulevaisuuden karaktääripuita. Lajistossa pyritään säilyttämään erikoiset latvusmuodot, värisävyt ja tuoksut.

7.1.3 TOIMENPITEITÄ

Keskeisten näkymien eteen kasvavia puita poistetaan ja yksittäisiä latvuksia voidaan leikata

Tärkeitä vanhoja karaktääripuita kuten tammia, mäntyjä ja visakoivuja hoidetaan yksilöinä. Niitä tuetaan tai leikataan polkujen päältä vaarallisia oksia. Alikasvostaimikko poistetaan laajojen latvusten alta.

Muutamia istutuksia tehdään, jotta lajisto ja erikoiset latvusmuodot sekä säilyvät.

Rinteiltä ja entisiltä niityiltä poistetaan nuorta puustoa siten, että puita kasvatetaan yksittäisinä puina ja puuryhminä kohdissa, jossa ne eivät kasva päänäköymäsuuntien eteen.

Polkuverkoston muurirakenteet korjataan. Hiekkakerroksiin peittyneitä kouruja ja muurin osia sekä umpeenkasvaneita tai humukseen peittyneitä portaita otetaan esiin.

Eteläosassa täysin heinittyneitä ja umpeenkasvaneita polkuja raivataan auki ja tasataan, jotta ajoleikkurin käyttö on mahdollista.

Niitä hoidetaan nurmipolkuina mahdollisesti ajoleikkurilla.

Pohjoisosassa avataan umpeenkasvaneita portaita ja polkupintoja nuoresta puustosta raivaussahalla, mutta niitä ei hoideta nurmipolkuina eikä sorakäytävinä.

Ketojen ja niittyjen perennalajistoa voidaan ehkä rikastaa kauniilla luonnonperennoilla ja vanhoilla vaatimattomilla kulttuuriperennoilla.

7.2 PUISTOMAINEN KESKIOSA

7.2.1 NYKYTILA

Puistomaisen alueen keskeinen maisematila on Juhlakenttä. Se jatkuu kapeana kiilana itään puistotoimikunnan paviljongille ja terassipuutarhalle. Puistomainen maisematila jatkuu juhlakentältä myös rauniolle ja pohjoiseen, missä se kapenee kahden metsäisen kukkulan välissä kaartaen kohti entistä ravintolan paikkaa. Osa puistomaisesta alueesta on avointa, osa puoliavointa ja osalla kasvaa tiheää nuorta puustoa ja pensaikkoo.

7.2.2 HOIDON TAVOITTEET

Tavoitteena on pitää vanhaa käytäväverkostoa ja säilyneitä rakenteita kunnossa. Maaston vähäisen tasaamisen tavoitteena on mahdollistaa koneellinen niitto ja hoitotyön helpottaminen. Maisemahoidon tavoitteena on palauttaa maisemapuiston tilarakenne jännittäväksi,

vaihtelevana polveilevaksi maisematilaksi niin, että vanhat rakennetut ja istutetut aiheet sekä hienot puuyksilöt korostuvat. Laaja alue on jaettu osiin ja nimetty rakennettujen aiheiden mukaan. Kustakin on erikseen esitetty hoidon tavoitteet, perusteet ja hoitotyöt.

7.2.3 TOIMENPITEITÄ

- *Pensoittuneita ja taimettuneita alueita raivataan, ja niittyalueita tasataan, jotta laaja polveileva alue saadaan koneelliseen niittoon.*
- *Hienot vanhat yksittäispuut otetaan esiin poistamalla nuorta puustoa niiden vierestä.*
- *Vanhat istutusasetelmat kuten syreenimaja, -käytävä ja puuparit kunnostetaan ja täydennetään.*
- *Polkuverkoston muurirakenteet korjataan. Hiekoitus hiekkakerroksiin peittyneitä kouruja ja muurin osia otetaan esiin.*
- *Puiden latvusmuotojen monimuotoisuudesta huolehditaan avointen tilojen ympärillä istuttamalla muutamia taimia puulajeista, joita ei ole luontaisesti syntynyt.*
- *Kesäteatteri siirretään tai käännetään siten, että katsomo ei ole raunion edessä.*

7.3 PUISTOMETSÄ

7.3.1 NYKYTILA

Puistometsän alue kiertää keskeisen puistomaisen alueen alkaen Tampereentien sisäänkäynnin petäjäkirstä ulottuen lähelle niemen kärjen pitsipaviljonkia. Se muodostaa puistomaiselle alueelle taustan pohjoiseen ja koilliseen. Puistometsään istutettiin puuaiheita ja jätettiin tarkoituksella aukioita ja avoimia näkymiä Vanajavedelle. Ne ovat sittemmin kasvaneet umpeen ja istutetut tilalliset aiheet ovat menettäneet maisemallisen merkityksensä, koska nuori puusto on tiheää. Puistometsä laajeni luontaisesti ravintolan ja keilaradan ympäristössä niiden purkamisen jälkeen.

Puistometsässä kasvaa hieno monilajinen, monikerroksinen ja eri-ikäinen puusto. Tiheän puuston alla kasvaa paikoin monilajinen pensaskerros sekä paikoin hieno lajirikas lehdon pohjakasvillisuus. Vanhimman ikäluokan puustolla on laaja latvus, joka on kehittynyt täydessä valossa lajinsa mukaiseen yksittäispuun muotoon. Keski-ikäisen puuston latvusmuoto on kapeampi ja vähemmän oksikas, koska puusto on kasvanut tiiviimmässä asennossa puolivarjossa. Nykyinen nuori puusto kasvaa vielä tiiviimmässä asennossa. Latvuspeittävyys on lähes 100 %.

Ote Knutsonin öljyvärteoksesta. Taiteilija maalasi Pyövelinmäen näkymiä ja vankeja rakennustöissä Ojoisten puoleisella rinteellä 1840-luvulla. Taiteilija on esittänyt kuvan keskivaiheille työryhmän taakse monirunkoisen koirun. Paikalla on silloin saattanut kasvaa luontaisesti koiruja, jotka olivat karjan laidunnuksesta vikaantuneita ja monihaaraisia. Paviljongin lähellä näyttää olevan seipäin tuettuja istutuksia. (Öljymaalaus Knutson, Hämeenlinnan historiallinen museo)

Vanhimman ikäluokan männyillä ja kuusilla on biologista ikää vielä paljon jäljellä. Valitettavasti kirjanpainajakuorin aiheuttaa tuhoa kuusissa. Vanhat hieskoivut alkavat olla elinkaarensa lopussa ja kuolevat. Ne saavat lisäarvoa tarjotessaan elinmahdollisuuksia mm. lahottajasienille ja kolopesijöille. Toisaalta lahovikaiset koivut ja pihdat aiheuttavat vaaraa latvusten katketessa tai isojen oksien pudotessa yllättäen käytäville. Metsän sisällä eivät huonokuntoiset puut ole niin vaarallisia ulkoilijoille. Vanhaan puistometsään ei pitäisi jättää maapuita, koska vanhan puiston ensisijainen arvo on sen puistohistoriassa. Eliömaailman monimuotoisuutta lisäävät pötkelöt ja maapuut heikentävät puistometsän maisemakuvan kulttuurihistoriallista arvoa.

7.3.2 TAVOITE

Hoidon tavoitteena on huolehtia arvokkaimpien vanhojen, pitkäikäisten puiden terveydestä poistamalla niiden latvuksen alla kasvavia nuorempia puita polkujen lähellä. Tarkoituksena on myös korostaa ja kunnostaa istutettuja vanhoja puustoaieheita ja säilyttää poikkeuksellinen puulajivalikoima. Pääkulkureittien varrella tavoitellaan metsään tilallista vaihtelua ja näkymiä järvelle sekä paviljonkeihin. Metsiköiden sisällä on tavoitteena kasvattaa keski-ikäisestä puustosta ja taimikoista vaihteleva, terve, latvusmuodoltaan laaja ja pitkäikäinen tulevaisuuden puusto.

7.3.3 TOIMENPITEITÄ

Polkujen ja rakenteiden läheisyydestä poistetaan vaaralliset puut.

Lehtikuusipolku, karaktääripuut, puurivit sekä vanhat männyt vapautetaan runkoa peittävästä ja kuntoa heikentävästä alikasvoksesta.

Vanhoja istutettuja aieheita täydennetään istuttamalla.

Aukkopaikeihin istutetaan muutamia siperianpihtoja ja hieskoivujen ryhmiä sekä mäntyjä.

Pääkulkureittien varrella luodaan metsään tilallista vaihtelua ja näkymiä harventamalla puustoa voimakkaammin.

Alikasvosta raivataan ja kasvatettavaa puustoa harvennetaan muutamien vuosien välein säännöllisesti laajan latvusmuodon kasvattamiseksi.

8 MAISEMAPUISTON HOITOSUUNNITELMA

Maisemapuistoon kuuluvat paviljonkien kukkula, etelään ja itään suuntautuvat rinteet sekä pohjoinen rantavyöhyke. Alue on jaettu osiin erilaisen luonteen mukaan. Lopuksi on esitetty muutamia ideoita matonpesupaikan ja rantakäytävän maisemanhoidosta Kaupungipuiston ulkopuolella.

8.1 PUISTOON SAAVUTTIIN PUISTONVARTIJAN PUUTARHAN VIERESTÄ

8.1.1 ENNEN

Kaupungista saavuttiin puistoon jalan tai ratsain Tampereentietä pitkin. Ensimmäinen sisäänkäynti puistoon oli puistonvartijan pihan eteläpuolella, mistä puistokäytävä lähti ohittamaan pihapuutarhaa rannan puolelta. Käytävän ja rannan välissä oli tulvaniitty, jossa vedettiin soutuveneitä rantaan. Toinen reitti puistoon lähti puistonvartijan talolta vaahterakujaa pitkin ylämäkeen kohti näköalapaviljonkeja.

Puistonvartijan asunnon rakennuspaikka entisen Tampereentien varrella on vanha. Se liittyy Hämeenlinnan kulttuurihistoriaan 1700-luvulla pappilana ja 1800-luvulla ensin köyhäntalona, sitten puistonvartijan asuntona ja Larin Kyöstin synnyinkotina. Pihapiirissä oli rakennusten lisäksi puutarha, kasvihuone ja taimitarha puiston taimien ja kesäkukkien kasvatusta varten luultavasti 1850-luvulta 1950-luvulle. Ainakin 1900-luvun alkupuolella on puutarhassa ollut myös ajanmukainen puistotaiteellinen aihe, hieno kesäkukkien kuvioistutus. Merkkihenkilöiden vierailuvuosiin Hämeenlinnassa on liittynyt erityisen komeita istutuksia.

Kaupungista saavuttiin puistoon Tampereentien kautta. Puiston eteläpäässä oli puistonvartijan asunto. Puiston eteläisellä sisäänkäynnillä näkyi siperianbernepensasaitaa, pieni rakennelma ja kolme poppelia. Kuussa näkyi myös kokoojaojan ylittävä kivisilta ja ojan kehyksenä kaksi salavaa. (HHMA)

Pohjoinen ranta

Puistokomitean paviljongin ja laiturirannan väli

Lehmuskuja ja risteysalue Puistokomitean puutarhan vieressä

Etelärinne sisäänkäynniltä Puistokomitean paviljongille

Kuvernöörin paviljonki ja Avopaviljongin näköalapaikka

Ojoisten puoleinen rinne

Saapuminen puistonvartijan puutarhalla

Postikortissa näkyy Parkin puutarhurin asuntoon liittynyt puutarha, rannan tulvaniitty ja taustalla puistonrinnettä. Oikealla näyttäisi rantapuustossa kasvavan hopeapaju ja riippapaju. Monimutkainen istutuskuvio on valokuvattu 1910-luvulla. Kuva Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkisto., myöhemmin (HHMA)

8.1.2 NYKYISIN

Puutarhurin puutarha jäi 1950-luvulla Tampereentien tierakenteiden alle. Istutuksista on säilynyt viimeisenä jäänteinä lehmukset ja vanhoissa puistoissa käytettyjä pensaita kuten orapaatsama ja siperianhernepensas. Vanha pihapuutarhaa kiertänyt puistokäytävä on säilynyt alkupe-
räisellä paikalla, nykyisen Tampereentien ja puhdistamon välissä. Käytävää reunustaa yhä valtavien metsälehmusten rivi. Hienojen vanhojen puiden vaikutelmaa hämärtävät vieressä kasvavat vierasperäiset havupuut, hemlokit, ja muu nuori puusto. Vanha rantamuurin on osittain peittynyt karikkeeseen ja paikoin murentunut. Rannassa muuria ei voi nähdä tuuheiden salavien takia.

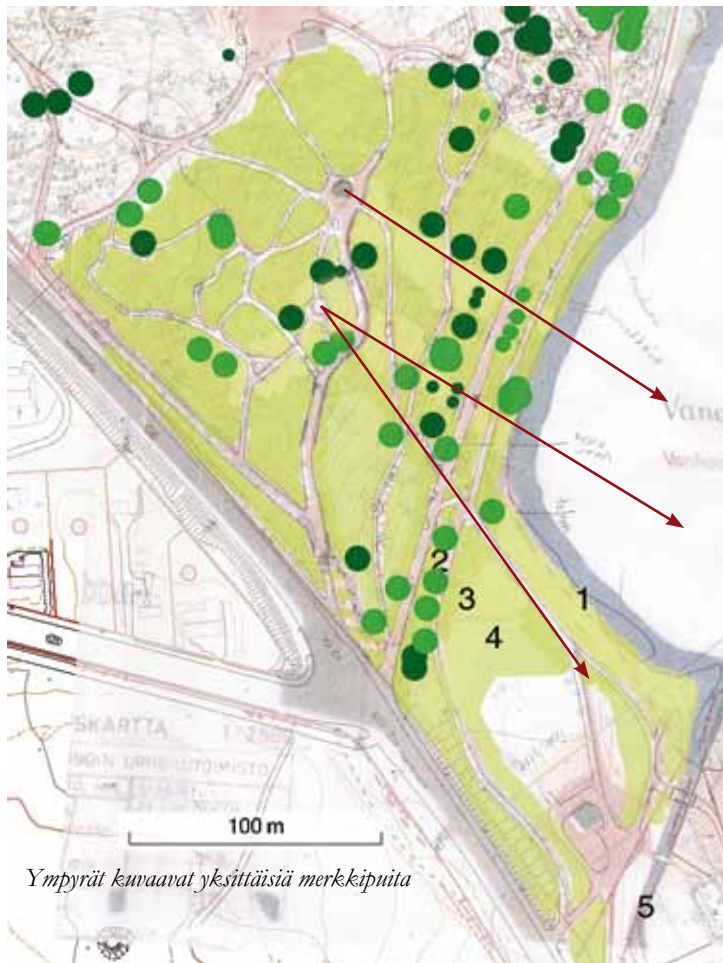
Rantaviiva on nykyisin noin 30 metriä kauempana kuin ennen. Veneet ovat rannassa perinteisiä ja luontevia. Rannan uudelta puistokäytävältä ei ole näköyhteyttä järvenselälle, koska rantaviivalla kasvaa tuuheita terijoensalavia. Myös Ojoista tulevan kokoojaojan suu peittyy. Ojan varressa on isoja raitoja, sulkaharmaaleppiä ja kokoojaojan toisella puolella hopeapajuja ja isoriippasalava. Kasarmialueen rantakäytävältä saavutaan miellyttävän sillan kautta vanhaan puistoon.

Saapuminen Tampereentieltä vanhaan puistoon ei erotu. Vanhan sisäänkäynnin tuntumassa on terijoensalavien ympäröimä puhdistamorakennus. Sen vieressä on hieno tervaleppälehto, jossa on koivuja ja muutama terijoensalava. Tervaleppälehto sopii tähän, koska se on luontoon viittaa-
va aihe, ja kertoo veden pinnan laskusta. Terijoensalavat sopivat puhdistamon viereen. Alava tulvaniitty on vain pieneltä osalta avointa.

Kasarmialue on kokoojaojan ja tulvaniityn toisella puolella. Alavan ojan varren luonnonbiotooppi on varmasti ollut hieno ennen ojan suoristamista ja jättipalsamin leviämistä. Jättipalsami on paheneva ongelma, joka levittäytyy vähitellen kaikkialle vesistön rannoille.

8.1.3 TAVOITTEET

Sisääntulon kohtaa selkeytetään ja Tampereentielle asti avataan näköalaa järvelle. Ranta palautetaan avoimeksi niityksi, jolla on veneiden vetoalue. Luonnonmukaisen kostean niityn koitetaan ennallistaa, vaikka se on vaikeaa. Se pitäisi aloittaa poistamalla jättipalsami ja lisäämällä alueelle tyypillisiä luonnonperennoja. Kasvillisuutta voisi kunnostusvaiheessa rikastaa kauniisti kukkivilla luonnonkasveilla, kuten mm. keltakurjenmiekoilla, jotta niiden kauneus antaa lisäarvoa yleensä aliarvotetulle kos-
teikolle.

8.1.4 HOITO

1 Veneiden maihinvetoalueelta poistetaan terijoensalavat, jotka peittävät järvinäkymän. Samalla pieni aukea tulvaniitty liittyy järven maisematilaan ja Tampereentieltä saadaan näköyhteys järvelle isojen puiden runkojen välistä.

2 Vanha muuri otetaan esiin polun vierellä.

3 Puustoa harvennetaan ja käytävän mutkaan jätetään vain kaksi hemlokkia, jotka eivät kasva peittämään näkymää pyörätieltä järvelle.

4 Avoimella niityllä tervaleppikon ja vanhojen lehmusten välissä niitetään kerran kesässä. Sitä voidaan rikastaa kauniisti kukkivilla kostean niityn luonnonperennoilla ja muutamilla vanhoilla maatisperennoilla.

5 Ojan varrelle palautetaan monilajinen luonnonmukainen kosteikkoniitty, jolla kasvatetaan sulkaharmaaleppiä ja pajuja yksittäin ja ryhmittäin. Jättipalsamit kitketään pois ja tilalle istutetaan ja kylvetään luontaisia rantaperennoja. Jättipalsamia joudutaan kitkemään pois muutaman vuoden ajan, ennen kuin muut kasvit valtaavat alan.

8.2 ETELÄRINNE SISÄÄNKÄYNNILTÄ PUISTO-KOMITEAN PAVILJONGILLE

8.2.1 ENNEN

Rinteeseen rakennettiin perustamisvaiheessa 1800-luvun puolessa välissä kolme käytävää. Yksi johti Pyövelinmäen huipun vanhalle huvimajalle, toinen nousi loivasti keskirinteessä kiertäen mäen taakse rauniolle ja kolmas seurasi rantaviivaa. Pääkäytävien varsille istutettiin lehmuksista ja vaahteroista lehtipuukujanteita ja puurivejä, mutta avointa maisematilaa oli luultavasti jäsennetty istutuksin vain vähän. Havupuita istutettiin yksittäisiksi puiksi rinteille, näkymien kehyyksiksi tai polkujen varsille asetelmiksi. Maaston hieno muoto ja käytävien muurirakenteet näkyivät, kun rinne oli niitetty ja puoliavointa tai avointa maisematilaa. Vanhimmissa valokuvissa näkyy rinteessä vain muutamia yksittäisiä havupuita, joista osa saattaa olla myös alkuperäisiä paikalla luontaisesti kasvaneita puita.

1800-luvun loppupuolella lienee ollut uusi aktiivinen istutuskausi, jolloin istutettiin runsaammin erilaisia havupuita. Sisääntulotien läheisyyteen istutettiin rinteeseen monilajinen laajahko havupuuryhmä. Käytävien varsille istutettiin lisää erilaisia jalopuita. Graniittiselta pollarilta ylös nousevan jyrkän polun varteen istutettiin erilaisia lehtipuita, joista osa hoidettiin kauan leikkaamalla.

Tampereentietä levennettiin ja siirrettiin 1950-luvun puolessa välissä. Silloin siirrettiin myös puiston muuria ja suurin osa noin 60-vuotiaasta havupuuvaltaisesta ryhmästä jouduttiin poistamaan. Näton lopettamisen jälkeen puusto alkoi lisääntyä rinteellä.

Ote valokuvasta 1890-luvulta. Kuvassa erottuu sisääntulon lehtipuukujanne, sisääntulotien ja avopaviljongin lähellä sekä alarinteessä yksittäisiä havupuita. (HHMA)

Kuvassa 1890-luvulta näkyy, että pääkäytävien varsilla on varttuneita puurivejä. Aivan rannassa näkyy kaksi monibaaraista pajua, joilla on aikaisemman muotoon leikkaamisen vuoksi leveä matala runko. Ylärinteessä on ryhmä nuoria havupuita, kuusia, mäntyjä ja pihkoja. Jyrkästi nousevan polun varressa on erilaisia nuoria leikattuja lehtipuita. Reunimmainen monibaarainen puu vasemmalla näyttää pajulia. (HHMA)

Kuvassa näkyy alarinnettä ja järven yli Sairiolle 1950-luvulla. Rinteen alaosaan näkyy muutamia hyvin leveälatsuksia tammia ja mänty, keskirinteessä laajalatsuksinen koivu ja mänty. Kaksibaarainen puu vasemmalla on saarni ja nuoret tuetut puut ovat tammi ja vaahtera. Rinnettä on hoidettu niittämällä. Hämeenlinnan historiallisen museon kuva-arkista.

Kuvassa 1950-luvulta näkyy alarinne ja kiviäitaa. Puusto on monilajinen ja eri-ikäinen, mutta havupuita on vain muutamia. Joidenkin lehtipuiden latvusmuodossa on selviä merkkejä leikkaamisesta ennen vapaan kasvun vaihetta. Rinteeseen on istutettu myös joitakin pensaita. (HHMA)

8.2.2 NYKYISIN

Muurin takana kasvaneesta havupuiden ryhmästä on jäljellä yksi kuusi ja pihta.

Asfaltoidulta tieltä pollarin kohdalta rinnettä ylös nousevan polun varressa on huonokuntoisia pihlajia ja vaahteroita. Polun linja seuraa maaston muotoa kauniisti johtaessaan Puistokomitean paviljongille. Vanhoja kaarevajalkaisia penkkejä on säilynyt säännöllisin välein ja ne on sijoitettu suojaisiin polun mutkiin. Niiden edessä on puustossa yleensä selvä aukko. Niiden takana on kaunista ketoa kukkineen sekä usein visakoivut. Näistä istumapaikoista aukeaa vain vähän sisäisiä näkymiä rinteeseen ja joistakin järvelle asti.

Rantatien ja asfalttitien risteyskohdalta jyrkästi nousevan kävelypolun alussa on huonokuntoiset kaarevat portaat. Niiden kohdalla polku on siirtynyt portaiden viereen kertyneen hiekoitushiekan päälle.

Alempana rinteessä on vanhoista, näkymää reunustaneista puista jäljellä mänty ja muutama kuusi. Mänty on kaksibaarainen. Toisessa haarassa on kuivanut tervasrosainen latva, mutta toinen haara on elinvoimainen ja sillä on hienosti vanhentuneet oksat. Mänty on voinut olla alkuperäinen luontainen puu. Runko on muhkurainen, mikä viittaa siihen, että siinä on ollut paksuja oksia, jotka on leikattu pois. Tarkoituksena on luultavasti ollut jonkun näkymän pitäminen

nen auki oksiston alla - tai alaoksat ovat jossain vaiheessa kuolleet varjostukseen.

Rinteen vanhaa puustoa ovat isot kuuset, osittain latvansa menettänyt hieskoivu, visakoivut sekä valtavat alhaaltakin paksuoksaisten tammien. Niillä on kuivia alaoksia. Lisäksi rinteessä on paljon keski-ikäisiä puita, joita on luultavasti istuteltu rinteeseen vuosikymmenien saatossa. Alikasvoksessa on paljon luontaisesti leviäviä haapoja, koivuja, tammia ja vaahteroita. Lähellä Puistotoimikunnan paviljongia on entiseen aukeaan tilaan kehittynyt nuori koivikko. Ylärinteessä on pääasiassa nuoria puita. Avopaviljongin edessä on monilajinen lehtipuusto ja Kuvernöörin paviljongin kohdan edessä on haavikko, jossa on myös koivuja.

8.2.3 TAVOITTEET

Tavoitteena on ottaa esiin ja hoitaa vanhoja merkkipuita, valita nuoresta puustosta tulevaisuuden puut sekä avata näkymiä puiston sisällä ja järvelle paviljongien kohdilta. Nuorille puille tavoitellaan vanhaan tapaan leveää latvusta. Jalopuisen ja mäntyjen ikäluokkakajakaumassa pyritään 50 vuoden väleihin.

Kuvat on otettu kesällä 2012. Rinteessä on hienoja oksikkaita tammia ja pari mäntyä, joille pitäisi antaa tilaa. Ne ovat pitkäikäisiä puustopuita, joiden habmo vain paranee iän myötä. Vanhojen tammien vierestä kulkee näkymälinja avopaviljongilta linnalle.

8.2.4 HOITO

6 Näkymiä Vanajalle avataan molemmilta paviijongeilta. Haavikko poistetaan Kuvernöörin paviijongin edustalta, muurin alapuolelta kokonaan ja ala otetaan säännölliseen niittoon. Aluksi poistetun haavikon kohtaa niitetään kolme kertaa kesässä muutaman vuoden ajan vesomisen ehkäisemiseksi. Noin neljän vuoden kuluttua vesomisen loputtua riittää niitto kerran kesässä.

7 Avopaviijongin eteen voidaan jättää muurin lähelle näköalan reunoille kaksi lehtipuuta, joiden alaoksat poistetaan. Muuten ylärinteeseen avataan keto näköakselin kohdalle. Sitä hoidetaan niittämällä kerran kesässä.

8 Rinteen upeat tammets ja männyt otetaan esiin poistamalla nuorta puustoa niiden latvusten alta. Vanhimmat pitkäikäiset merkkipuut hoidetaan yksilöinä tarvittaessa latvuksia leikkaamalla ja keventämällä.

9 Polkujen varressa on muutamia vaaralliseksi käyneitä vanhoja pihlajia ja koivuja. Ne on syytä poistaa. Tilalle ei istuteta uusia, sillä nuorta puustoa on riittävästi. Rinteeseen kasvatetaan harva tammisto, jossa on mukana muutamia kuusia ja pihloja. Nuorista

puista kasvatetaan harvassa asennossa kuin yksittäispuita, jotta niiden latvuksesta tulee laajoja. Lajien ikäluokkakajakaumassa pyritään 50 vuoden väleihin.

10 Lähellä puistotoimikunnan paviijonkia avataan entinen aukea tila poistamalla nuori koivikko. Vaihtoehtoisesti tähän voidaan kasvattaa myös selkeä pienialainen koivikko. Koivikkoa on harvennettava säännöllisesti, jotta koivuista kehittyy laajalatuksisia.

11 Muutamia havupuustutuksia tehdään uudelleen. Ylärinteessä Kiviaidan taakse sisäänkäynnin lähellä istutetaan kaksi mäntyä, kolme pihlajaa, yksi lehtikuusi ja kaksi kuusta.

12 Vanhojen mäntujen lähelle istutetaan uusi ryhmä kolmesta taimesta.

Tuijien lähelle istutetaan kaksi pihlajaa. Tähän voisi istuttaa myös pensaita, jotta muodostuu väliwerho.

13 Penkkien taustalla olevia vanhoja visakoivuja hoidetaan yksilöinä ja tarvittaessa istutetaan uudelleen visakoivu. Niiden läheisyydestä poistetaan varjostavat nuoret puut.

8.3 RANTA SISÄÄNKÄYNNILTÄ PUISTOKOMITEAN PAVILJONGILLE

8.3.1 ENNEN

Rantakäytävän varressa ja alarinteessä on istutettu harvakseltaan puita tai puuryhmiä sekä pensasryhmiä. Lajeina näkyy vanhoissa kuvissa metsälehmusta, puistolehmusta, kanadantuijia, jotain leikattua suurikasvuista pajua, hopeapajua, koivuja, vaahteraa, tammets ja poppelia. Istutuksia on tehty jatkuvasti täydentäen niin, että puita on nykyisin varsin tiheässä.

Alarinteillä ja rantatasanteella on ollut istutettuja puistotaitteellisia aiheita. Rantakäytävän varrella on säilynyt syreenin ja jasmikkeen muodostama vanha pensasryhmä, jonka parina on käytävän toisella puolella tammi. Tammen latvus ulottuu polun ja pensaiden ylle. Yhdessä ne muodostavat tuoksuvan, tilaa muodostavan pensasto- ja puuaiheen.

Ranta oli rakennettu selväpiirteisesti muurilla. Lisäksi ran-

Kuva on otettu 1910-luvulla puutarhurin puutarhasta lähellä nykyistä pubdistamorakennusta. Kuvassa näkyy rantakäytävän varren puustossa monenlaisia latvusmuotoja sekä aukkoja. Rantamuurin alapuolella erottuu vain kolme puuta, joista yhden latvus on hyvin vaalea. (HHM4)

nan käytävä oli paikoin rajattu leikatulla pensasaidalla ja pensasaidanteella. Pensasistutus ei ollut yhtenäinen. Sitä täydensivät pensaiden ja puiden aiheet, kuten jasmikkeen ja syreenin pensasto tammen kanssa. Rinteen puoliavoin, runkojen välillä laskeutuva jännittävä maisematila rajautui paikoin pensasaitaan ja paikoin terävään rakennettuun muurireunaan. Paikoin avoin tila tuntui leijuvan järvense-
lälle. Rannimmaisella käytävällä kulkija näki matalan pen-
saan yli.

Lähellä Puistokomitean puutarhaa oli rantautumispaikka ja pieni laituri ennen kuin puistoa laajennettiin ja niemen kärkeen rakennettiin iso laituri. Rantamuurin alapuolella ei vanhimmissa valokuvissa näy juuri lainkaan puistoa. Yhdessä vanhimmissa valokuvista näyttää yksi koivu kas-
vaneen muurin raossa. Muurin alustaan rantaviivalle alkoi kasvaa puita Vanajan pinnan laskemisen jälkeen.

8.3.2 NYKYISIN

Nykyisin jännittävä rinnemaasto ei enää näytä maisema-
puistolta. Maaston ja rannan suhde on tullut epämääräi-
seksi. Rinteestä ei enää laskeudu selkeitä puoliavoimia
tiloja järvelle. Rannan käytävää reunustaa katkonainen
puurivi, jossa on enimmäkseen vaahteraa ja puistolehmu-
kia sekä joitakin tammia ja yksi iso tervaleppä. Vanhoissa
kuvissa näkyvät isokasvuiset riippuvaoksaiset ja leikatut
pajut puuttuvat. Rannan käytävän varressa on pihlaja-
angervo-, pajuangervo ja virpiangervoidanteita. Pensastot
ovat levinneet varsin laajalle, varsinkin pajuangervoa on
levinnyt rantaan asti. Rantamuurin alapuolella rannassa on
paikoin tiheä nuori puusto, jossa on vaahteraa, tammia,
pihlajaa, koivua ja vesipajua. Pensaikko ja puusto peittävät
suuren osan järvinäkymistä.

Rantamuurin kunto näyttää suurimmaksi osaksi hyvältä.
Vanha rantautumispaikka erottuu kivikkona. Sen kohdalla
kasvaa muurin vieressä kaksi tammia. Paikkaan voisi tehdä
pienen uuden aiheen, esimerkiksi onkipaikan, johon voisi
rakentaa portaat tai pienen laiturin.

8.3.3 TAVOITTEET

Rinteeseen palautetaan maisemapuiston tilarakennetta ja
rajautuminen järveen. Pensas ja puu -aihe ja laiturin paikka
ennallistetaan

8.3.4 HOITO

14 Ylärinteeltä tulevien portaiden kohdalla on pensasaidassa selkeä
aukko ja vanha laituri. Siihen tehdään onkipaikka ja tam-
mista kasvatetaan komea puuryhmä. Tammista poistetaan rantaan
astumista haittaavat alaoksat. Tammien latvusalueilta ja läheltä
poistetaan kaikki muut puut, myös siperianhernepensas ja ranta-
käytävän toiselta puolelta vaahtera.

15 Paikoin poistetaan muurin alapuolelta rannasta puusto ja pen-
saikko kokonaan, ja paikoin poistetaan vain pensaat ja puiden
alaoksat, jotta rannan maisemat ovat vaihtelevat. Kaikki vesipajut
poistetaan rannasta, ettei vierasperäinen pajulaji pääse enempää
leviämään. Rantapuuston poistaminen aloitetaan paviljonkien nä-
kymälinjojen kohdalla.

16 Puiston ja rannan suhdetta palautetaan jännittäväksi tilantun-
tua kontrolloiden. Käytävien välissä vähennetään runsasta nuorta
puustoa rinteen niittyjen kohdalla ja vanhojen isojen puiden lähe-
ltä.

Rinteen maisematilasta tulevia niittyaukkoja ulotetaan rantatasan-
teelle ja järvelle asti.

17 Rantakäytävän varrella harvennetaan laituri- ja tammien ja
venerannan tervaleppien välillä puustosta melkein puolet pois. Puusto
ei ole ollut tasavälinen rivi, vaan vaihteleva ja puut ovat olleet enem-
minkin yksittäispuita vaihtelevin välein. Nyt palataan vanhaan
ja tehdään harvennus tavoitellen rinteen niittytilojen jatkuvuutta
ja jännitettä. Harvennuksessa suositetaan vanhojen terveiden puiden
välissä nuoria terveitä puita, siten että lajivalikoima on rikas ja
ikäjakauma laajasti hyvä.

18 Rantakäytävän varressa ollut jasmikkeen, syreenin ja tammien
aihe palautetaan. Tuoksuvan pensaston annetaan kasvaa uudelleen
ja tammesta leikataan tarvittaessa alaoksia.

19 Rantaviivassa muurin alla puustoa ja pensaikkoja poistetaan
paljon. Ainakin niittyjen kohdalla avataan rantakäytävältä näky-
miä kaupunkiin. Olisi hyvä, jos vanha rantamuurin näkyisi selvästi
etelästä tulevalle uudelle rantakäytävälle.

8.4 NYKYINEN PORRASSISÄÄNKÄYNTI TAMPE- REENTIELTÄ, VAAHTERAKUJA JA SYREENIKÄY- TÄVÄ

8.4.1 ENNEN

Puistoon on johtanut puutarhurin talolta lähtien kolme
puurivien reunustamaa käytävää. 1800-luvun lopulla
otetussa valokuvassa näkyy rantakäytävän varressa lyhyt
metsälehmuksirivi. Keskimmäisen käytävän reunalla näkyy
monilajinen puurivi, joka ulottui pollarin kohdalla ylös
nousevalle polulle asti. Ylämäkeen paviljongeille johtanut-
ta pääkäytävää reunusti vaahterakujan rinteeseen puoleen
väliin asti. Kujannepuut näyttävät 1800-luvun lopulla ote-
tuissa valokuvissa varttuneilta, joten ne ovat luultavasti jo
perustamisvaiheessa istutettuja.

Tampereentietä suoritettiin ja siirrettiin 1950-luvulla
puutarhurin talon toiselle puolelle. Silloin osa puistosta jäi
tien alle ja näköalapaviljongeille johtanut vaahterakujan
tuhoutui suureksi osaksi. Tien tasausta laskettiin niin, että
puistoon oli rakennettava portaat. Portaiden yläpuolella
säilyi käytävän varressa muutama kujanteen viimeisistä
vaahteroista. Sen jälkeen oli käytävän molemmilla reunoil-

la pihasyreeniaindanne. Syreenikäytävä saattaa olla hyvin vanha puutarhataiteellinen aihe tai se on istutettu vasta 1950-luvulta korvaamaan hävinnyttä vaahterakujannetta.

8.4.2 NYKYISIN

Puistoon johtaneesta alkuperäisestä puukujanteesta on jäljellä nykyisin asfaltoidun käytävän varressa kaksi puuta. Alimman käytävän varteen jäi metsälehmusrivi, joka tänä päivänä on saavuttanut vaikuttavat mitat ja on hyväkuntoinen. Rinteeseen istutetusta havupuustosta on jäljellä muutama vanha kuusi ja pihdoista muutamia nuoria luontaisia taimia. Sisäänkäynnin ja aidan viereen on kasvanut koivuja, jotka peittävät vanhoja puistopuita ja heikentävät vanhan puiston vaikutelmaa ja sisäänkäynnin selkeyttä.

Portaiden jälkeen ylintä puistokäytävää reunustaa yhä tilallisesti mainio pihasyreenikäytävä. Muurin vieressä näkyy paikoin nupukivistä vesikourua, joka on peittynyt hiekoitushiekkaan. Tästä lehväkäytävästä ja kiveyksestä ei ole vanhoja valokuvia.

8.4.3 TAVOITTEET

Sisääntuloa selkeytetään ja entinen monilajinen havupuustutus ja vaahteroita palautetaan.

8.4.4 HOITO

20 Käytävän muureja kunnostetaan ja niiden viereltä poistetaan hiekoitushiekkakerroksia, jotta koko muuri ja kourut saadaan esiin.

21 Pihasyreenikäytävästä poistetaan puiden vesat. Paikoin pihasyreeniaindanne on heikentynyt ja se lannoitetaan ja täydennetään.

22 Sisäänkäyntiä selkeytetään poistamalla koivut muurin takaa ja vanhan lehmuksen edestä. Muuria voisi jatkaa risteykseen asti.

23 Muurin taakse kasvatetaan vaahterarivi, sillä vaahtera on sisäänkäynnille perinteinen. Rinteeseen istutetaan muutamia siperialpihoita.

24 Muurin ja kadun väli sekä portaikon ja tien välinen tasanne hoidetaan niittynä tai katurumena. Tasanteelta poistetaan levinneet pensaat. Portaikon ja uuden muurin välissä olevaa sepelipohjaa ei peitetä mullalla vaan hiekalla, jossa on humusta noin 5%, ja kylvetään ketoneilikalla.

Portaiden viereen rakennettiin tasanteet penkeille ja luiskiin rakennettiin kivikotarha. Tasainen maa tien ja kiviaidan välillä niitettiin. (HHMA)

Alemmassa, 1950-luvulla otetussa valokuvassa näkyy oikealla syreenikäytävän pensasta. Syreenien jälkeen on kulkija nähty maisemapuistoon ja järvelle ennen kuin saapui havupuuryhmälle. (HHMA)

8.5 SISÄÄNKÄYNTI TAMPEREENTIETÄ

8.5.1 ENNEN

Vanhoissa valokuviissa ei Tampereentiellä ole sisäänkäynnillä porttia, vain aukko kiviaidassa. Raunion puolella on sisäänkäynnin pienen aukion taustalla männikkö. Pyövelinmäen puolella on visakoivun näköisiä monihaaraisia lenkoja koivuja. Puistossa sisääntulotien varteen istutettiin harvakseltaan yksittäisiä jalopuita.

8.5.2 NYKYISIN

Vanhimmat puut sisäänkäynnin lähellä ovat mäntyjä. Sisääntulon edessä on vanha leikattu saarni ja tien varressa yksittäisinä kasvaneet metsälehmus ja tammi. Vanhojen yksittäin kasvaneiden puiden väleissä on paljon nuoria vaahteroita. Sisääntulon pohjoispuolella on yhä mäntyvaltainen puusto, jonka alla on tiheä alikasvos vaahteraa. Eteläpuolella on kumpareen reunaan kasvanut jännittävää maaston muotoa peittävä tiheä nuori puusto. Kumpareella on yhä koivikkoa, mutta myös muita puulajeja. Koivikon vanhoista puista yksi on vaarallisesti lähellä tietä.

8.5.3 TAVOITTEET

Sisääntulon selkiytetään ja männikkö säilytetään.

8.5.4 HOITO

25 Sisääntuloa selkeytetään ja näkymiä avataan runkojen välistä hienoon maastoon sekä männikköön. Vanhan männikön edestä poistetaan vaahterat.

26 Pyövelinmäen koivikon puolelta poistetaan maaston muodon peittävä nuori puusto, huonokuntoiset vaahterat ja vanha hieskoivu.

27 Pääkäytävän varressa kasvatetaan edelleen harvassa vanhoja jalopuita. Tarvittaessa leikataan vanhojen jalopuiden latvuksista kuivia osia. Nuoria puista kasvatetaan sellaisissa kohdissa, missä niiden latvuksille on tilaa, jotta latvusmuoto voi kehittyä lajille tyypilliseksi.

Noin sata vuotta vanhoissa valokuviissa näkyy, ettei Tampereentien varrella ollut puistoon porttia. Puistokäytävien alussa erottuu graniittipollareita, jotka estivät ajon. Rinteillä näkyy niittyä, männikköä ja Pyövelinmäen kukkulalla visakoivuja sekä koivuja. (HHMA)

8.6 AVOPAVILJONGIN NÄKÖALAPAIKKA

8.6.1 ENNEN

Vaahterakujanteen ja syreeniaidanteiden jälkeen on käytävältä auennut kulkijan eteen näkymä avopaviljongille ja sivuilta laajalle maisemaan. Käytävän mutkaan on istutettu ehkä 1800-luvun lopulla muutamia havu- ja lehtipuita peittämään avopaviljongin saapumissuunnasta.

Maisemapuiston ehkä jännittävin näköalapaikka oli avopaviljongilla, mistä avautui maisema sekä linnalle, että Ojosiin. Käytävän muurin reuna oli tärkeä, sillä se muodosti turvallisen rajan alarinnettä vastaan. Siinä oli hyvä istua. Avopaviljongin polulle istutettiin portiksi pari lehtikuusta ja portaan kohdalle siperianhernepensaat. Avopaviljongin ympärille istutettiin jo hyvin varhain koivikkoa, sembramäntyjä ja pihtoja.

Paviljongilta avautuvan huikean näkymän eteen on jo puiston perustamisvaiheessa istutettu muutamia puita. Linnaa kohti suuntautuvalle näköakselille istutettiin mm. kaksi mäntyä ja tammia rinteiden alaosaan. Näköakselia kehystämään istutettiin ylemmäs rinteeseen pihta ja kuusi. 1800-luvun lopussa otetuissa kuvissa mäntysten ja tammien latvukset eivät ole kasvaneet näkymän eteen, mutta kehukseksi istutetut pihta ja kuusi yltävät horisontin tasoon.

8.6.2 NYKYISIN

Rinteellä on päänäköymän edessä tiheä puusto. Näkymää kehystäneistä pihtoja ja kuusia ei ole jäljellä. Lehtikuuset avopaviljongin porttina ovat säilyneet ja vaikuttavat varsin hyväkuntoisilta, mutta niistä voi pudota kuivia oksia. Toisen siperianhernepensaan joukossa on myös kuusamaa ja pihlajaa, joten ne menettävät perimuotoaan.

Paviljongin lähellä on yhä yksittäisiä havupuita, jotka eivät ole kovin hyvässä kunnossa. Sembramäennyssä on paljon kuivuneita oksia ja vanhat kuuset ovat harsuja. Noin 50-vuotias pihta on terveen näköinen. Lehtipuustona on isoja visaisia ja kaarnoittuneita, maalauksellisia koivuja sekä nuoria vaahteroita ja pihlajia. Muurin taustalla on paljon nuorta puustoa, joka peittää näkymät linnalle.

1800-luvun lopun kuvassa näkyy muurin takana nuoria vaahteroita, keskirinteessä männyt ja ylärinteessä kuusi ja pihla. Oikeassa reunassa on siperianlehtikuusi. (HHMA)

1800-luvun lopun kuvassa paviljongin takana näkyy lehtikuusipari. Oikealla näkyy koivun ja sembramännyn oksia. Vasemmalla nuoresta kuusesta on karsittu alaokset noin kahden metrin korkeuteen. Kuusen takana näkyy nuori pihla. (HHMA)

8.6.3 TAVOITTEET

Avopaviljongin ympärille palautetaan pieni puoliavoin maisematila. Vanha porttimainen pensasistutus kunnostetaan ja puuistutuksin kasvatetaan korvaavia maisemapuita ennen kuin vanhat puut joudutaan poistamaan. Päänäkymä linnalle avataan. Paviljongien välinen □ väliverho □ säilytetään istuttamalla lähelle uusia kuusia ennen kuin vanhoista puista joudutaan luopumaan.

8.6.4 HOITO

28 Siperianbernepensaankokousta poistetaan muut lajit.

29 Päänäkymän edessä, muurin takaa poistetaan lehtipuita. Muurin lähelle jätetään pari vaahteriaa, mutta niiden alaoksisto leikataan pois näkymän edestä.

30 Isot kuuset poistetaan vasta, kun ne kuivuvat. Niiden seuraajia kasvatetaan istuttamalla muutamia pieniä pihtoja ja kuusia vanhojen lähelle.

31 Sembramännystä poistetaan kuivat oksat. Iso koivun kanto sabataan matalaksi ja siihen istutetaan pieni sembramännyn taimi.

32 Avopaviljongin ympärille muodostetaan pieni avoin tila, josta nuori puusto poistetaan. Aluskasvillisuus niitetään kerran loppukesällä. Ruoholajistoa voidaan lisätä kauniisti kukkivilla kuivan niityn lajeilla kuten päivänkakkara, värisansamo, harjaneilikka, kissankello ja peurankello.

33 Ylärinteen barsu kuusi on poistettava lähitulervaisuudessa. Sen tilalle kasvatetaan päänäkymän viereen, mutta ei eteen, pihla ja kuusi. Kaunis pihlaja jätetään, mutta vaahterat poistetaan muurin takaa.

Vuonna 2012 otetussa kuvassa lehtikuuset ovat varttuneet. Ne ovat kasvaneet varsin hitaasti, sillä paikka on kuiva. Vasemmalla oleva kuusi on sama kuin edellisessä kuvassa. Sen alimmat oksat ovat kasvaneet pitkiksi ja ulottuvat nykyisin maahan asti. Kaupunkinäkymän edessä on puiden latvuksia.

8.7 OJOISTEN PUOLEINEN RINNE, JOSSA RISTEILI TIHEÄ POLKUVERKOSTO

8.7.1 ENNEN

Ojoisten puoleinen kivinen rinne muotoiltiin ja tasattiin osittain täyttömaalla kumpareiksi rinteeksi, johon tehtiin tiheä polkuverkosto. Polkujen välillä on saattanut olla monenlaisia pensas- ja puu istutuksia, jotka ovat sittemmin hävinneet. Kumpareille istutettiin ainakin koivuja, visakoivuja ja muutamia vierasperäisiä havupuita kuten siperianlehtikuusipari ja sembramänty. Puoliavoimet rinteet hoidettiin niittämällä vuosisadan ajan. Muistitiedon mukaan aluetta on hoidettu 1970-luvulla nurmikkona.

Talvikuvassa 1900-luvun alusta näkyy, että rinne Ojoisiin päin oli suosittu mäenlaskupaikka. Pääpuustona on koivikko, jossa erottuu alarinteessä visakoiruja. Hämeenlinnan seudulla on luontaisesti ollut paljon visakoiruja. (HHMA)

8.7.2 NYKYISIN

Nykyisin kumpareikossa kasvaa paljon ja eri lajisia puita. Avointa niittyä on enää hyvin vähän. Vanhimmat puut ovat pääasiassa koivuja sekä muutamia yksittäisiä tammia, sembramäntyjä, visakoivuja ja vaahteroita. Osa koivuista on jo hyvin huonossa kunnossa. Vanhojen hienojen puiden latvukset kärsivät alikasvoksesta. Nuoria hyväkuntoisia puita ovat lehtikuuset, koivut, ruotsinpihlajat, tammetsä ja kuuset. Hevoskastanjat voivat huonosti. Nuori puusto kasvaa tiheässä ja peittää maaston muotoa. Tiheästi kasvaville nuorille puille ei kehity vahvaa latvusta.

Vuonna 2012 otettu kuva Ojoisten puoleisesta rinteestä. Rinteen hienot männyt eivät erotu nuoren puuston joukosta. Nurmipolku on miellyttävä kierrellen hauska kumpareita ja osoittaen vanhahtavan mutkittelevan käytävän.

8.7.3 TAVOITTEET

Rinne palautetaan harvapuustoiseksi, valoisaksi niityksi ja vanha käytäväverkko hoidetaan edelleen puistomaisesti nurmipolkuna. Mahdollisesti palautetaan näkymälinja Ojoisille.

8.7.4 HOITO

32 Paviljongille annetaan lisää näkyvyyttä ja sen ympärille muodostetaan pieni polveileva avoin maisematila nuorta puustoa poistamalla. Aluskasvillisuus on nykyisin jo kaunista varsin monilajista niittyä. Se tulee voimistumaan, kun valoa tulee lisää. Paahderinteen rikastukseksi voisi istuttaa lisää kauniisti kukkivia luonnon-tai maatisperennoja. Niityt tulee niittää kerran kesässä.

34 Kumparemaastossa kasvavaa puustoa harvennetaan ja puulajien jakautumista eri kohtiin selkeytetään. Lehtikuusille muodostetaan oma väljä metsikkö, samoin koivuille, muutamille männyille ja tammille. Kuusia kasvatetaan vain yksittäisinä puina muutamilla kummuilla.

35 Tampereentien varteen suuntautuvan rinteen isoille tammille annetaan runsaasti tilaa.

36. Ylimmältä niityltä on poistettu huonokuntoisia visakoivuja. Niiden tilalle istutetaan kolme visakoivua. Visakoivuja voisi istuttaa kummuille enemmänkin.

37 Ojoisiin päin avataan näkymälinja poistamalla nuori puusto.

38 Entiset käytävät hoidetaan edelleen niittämällä tai ajoleikkurilla nurmipolkuina. Niiden varteen sijoitetaan pari kiinteää penkkiä.

Kuvat on otettu kesällä 2012. Rinteessä on hienoja oksikkaita tammia ja pari mäntyä, joille pitäisi antaa tilaa. Ne ovat pitkäikäisiä puistopuita, joiden habmo vain paranee iän myötä. Vanhojen tammien vierestä kulkee näkymälinja avopaviljongilta linnalle.

39 Näköyhteys voidaan avata Ojoisten kulttuurimaisemaan. Nykyisin muutamien puiden latvukset peittävät näkymän Ojoisten kulttuurimaiseman viimeiselle pellolle. Näköyhteys voitaisiin avata uudelleen kapeana näkymälinjana. Rinteestä pitäisi poistaa muutama puu, samoin tien varrelta ja metsittyneestä pellosta pitäisi raivata osa jälleen avoimeksi maisemapelloseksi tai niityksi. Tien varrella asutuksen vieressä voisi puita korvata matalammalla tiheäksi kasvavalla pähkinäpensaiden istutuksella.

8.8 KUVERNÖÖRIN PAVILJONKI, SYREENIMAJA JA KOIVIKKO

8.8.1 ENNEN

Korkeimmalla kohdalla seisovaa paviljonkia ympäröi pohjois- ja länsipuolella puolikaareissa kasvanut syreenimaja, jossa oli kolme aukkoa säteittäisesti lähtevien polkujen kohdilla. Järven puolella oli avointa. Epäsäännöllinen syreenimaja saattaa olla hyvinkin vanha. Majaa ympäröivä

Kuva on otettu kesällä 2012. Paviljongilta rannan suuntaan katsoessa näkyy vain nuori haavikko. Alarinteestä katsoen haavikko peittää muurin ja paviljongin.

Kuva on otettu kuvernööriin paviljongin vierestä ehkä 1800-luvun lopussa kohti avopaviljonkia ja Ojoisten peltöjä. Oikealla näkyy syreeniaidannetta ja keskellä paadet, joiden välissä on portaat alas suuntautuvalla polulla. Puu portaiden pielessä on luultavasti noin 10-vuotias haapa. Nuoret havupuut ovat noin 10-vuotiaita pibtoja ja kuusia. Vasemmassa kulmassa näkyy leikattu pihlaja ja kuusen oksistoa. (HHMA)

harva koivikko ja paviljonkien välistä näköyhteysttä katkaiseva kuusi ovat saattaneet olla alkuperäistä puustoa tai ne ovat rakentamisaikavälissä istutettuja. Vanhoja visakoivuja on niin paljon, että niitä on luultavasti istutettu muodostamaan pääpuustoa hieskoivujen kanssa. Paviljonkien välisen polun varteen istutettiin havupuita, jotta näköyhteys niiden välillä katkeaisi, ja saapuminen toiselle paviljongille olisi jännittävä.

8.8.2 NYKYISIN

Syreenimajassa on vähän kuivia osia ja muiden pensaiden vesoja, mutta se on muuten varsin elinvoimainen. Ympäröivässä puustossa on vanhoja kakkäräisiä visakoivuja sekä laajalatuksisia huonokuntoisia koivuja, pihlajia, pajuja, nuoria tammia ja vaahteroita sekä muutamia kuusia ja mäntyjä. Päänäkymän edessä on nuori tiheä haavikko sekä muutamia tammia.

Kuvernööriin paviljongin ympärillä kasvoi syreeniaidanteita ja koivikkoa 1950-luvulla. (HHMA)

8.8.3 TAVOITTEET

Paviljonkia ympäröivä syreeniaidanne kunnostetaan ja vanhoille merkkipuille annetaan tilaa. Puustoksi kehitetään hyvin harva tammi ja koivuvaltainen puusto, jossa on joukossa muutama havupuita ja visakoivuja. Avoin näkymä järvelle palautetaan.

8.8.4 HOITO

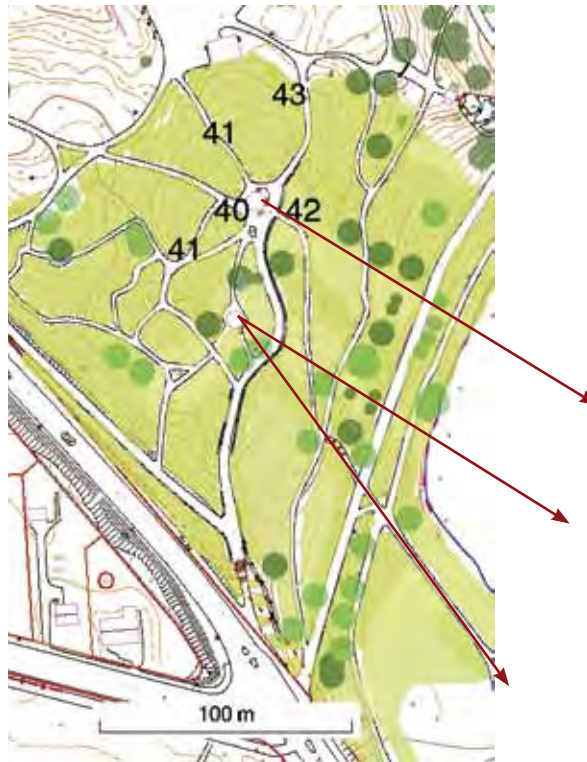
40 Syreenien joukosta poistetaan muut vesat ja kilpaileva puusto vähintään kahden metrin etäisyydeltä. Vanhat latruksiltaan labot hieskoivut poistetaan polkujen läheisyydestä. Vanhoille visakoivuille annetaan tilaa.

41 Paviljongin ympärille kasvatetaan olemassa olevasta puustosta eri-ikäisiä koivuja ja tammia sekä muutamia kuusia ja mäntyjä. Nuoret männyt ovat arvokkaita, ja niiden viereltä poistetaan kilpailevat nuoret puut ja rungosta kuivuneet alaoksat. Tärkeä nuori puu on myös lehtikuusi laululavan takana. Aluskasvillisuus niitetään kerran loppukesällä. Ruoholajistoa voisi lisätä kauniisti kukkivilla kuivan niityn lajeilla.

42 Muurin alapuolelle palautetaan niitty ja haavikko poistetaan kokonaan. Muuten niityn hoito olisi jatkuvasti syntyvien haavanvesojen takia vaikeaa. Näkymälinjoja järvelle avataan poistamalla rinteen puustoa. Joidenkin puiden oksistoa voidaan leikata. (katso myös hoito-ohje nro 6, s. 45)

43 Polun varrelle kasvatetaan muutamia kuusia ja pihtoja korvaamaan vanhoja. Tarvittaessa niitä istutetaan pareiksi ja yksittäin.

Talvimaaisemassa erottuvat rantatasanteen reunassa pensasaidanne ja pienikokoisten leikattujen puiden ryhmä. Pitsipaviljongin vieressä on poppelipari. Keskellä kuvaa näkyy ravintolarakennus ja tien pengerryksiä. Kuva on 1900-luvun alkupuolelta. Museovirasto.

8.9 MAISEMAPUISTO PUISTOKOMITEAN PAVILJONGIN JA LAITURIRANNAN VÄLILLÄ

8.9.1 ENNEN

Puistoa jatkettiin 1860-luvulla niemen kärkeen ja pohjoiseen suuntautuvaan rantaan. Niemen kärkeen rakennettiin laituriranta, kiinalaispaviljonki ja rantakäytävälle korkea muuri, jotka näkyivät kauas järvelle. Joissakin kuvissa näkyy rannassa muurin alapuolella muutamia vesoja ja tien reunalla yksittäinen vaahtera. Kiinalaispaviljongin lähellä rannassa on ollut poppelipari ja paviljongin takana kuuden metsälehmuksen asetelma.

Niemen kärkeen tasattiin paviljongin taakse oleskelualue. Sitä varjostamaan istutettiin kaksi tammaa ja taustaksi korkea siperianhernepensas. Paikasta aukeni näkymä linnalle ja rantakäytävälle etelään, ja siihen paistoi keskipäivällä aurinko. Paikalla on saattanut olla joitakin rakenteita 1800-luvulla. Sinne rakennettiin 1970-luvulla varsikeinu.

Kiinalaispaviljongin eteläpuolella, laiturin suojaosan poukaman kohdalla näyttää 1900-luvun alkupuolella otetuissa valokuvin olleen matalin pensasaidoin rajattu alue, jossa oli leikattuja pieniä puita ja matalia istutuksia. Rinteillä

kasvatettiin harvakseltaan lehtipuita, joilla on pitkä oksaton runko ja leveä latvus. Rinteeseen istutettiin paikoin pensasaitoja käytävien varten sekä pensasryhmiä. Myös rannassa käytävää reunusti pensasistutus.

Puistokomitean puutarhan vieressä oli alkuperäisen puiston merkittävimpiä risteysalueita. Siitä kuljettiin noustessa laivalaiturilta ylös kohti Puistokomitean puutarhaa ja näköalapaviljonkeja tai saavuttaessa maitse ravintolaan. Laiturilta Puistokomitean paviljongille johtavan käytävän varten istutettiin jo alkuvaiheessa lyhyt lehmuskujanne, harvakseltaan jalopuita ja koivuja sekä luultavasti myös pensasistutuksia. Puistokomitean puutarha ja paviljonki oli sijoitettu hienosti kumpareelle, jota korostettiin istuttamalla jyrkkään rinteeseen mäntyjä.

8.9.2 NYKYISIN

Laiturin rannassa kasvaa nuoria koivuja, poppeleita sekä yksi tammi. Rannassa kasvaa jokipajua. Nuori puusto peittää näköaloja ja vanhojen metsälehmusten muotoistutusta. Ylemmän polun mutka on tasanteella, jossa kasvaa hieno vanha leveälatvuksinen tammipari. Isojen tammien alikasvoksena on harmaaleppikkoa ja pensaikkkoa. Keinun edessä on näköalan peittävä kanukkapensasto. Vanhaan puutarhaan viittaavaa kasvillisuutta ei maastossa ole muuta kuin keinun taustan siperianhernepensasaidanne.

Rannasta nousevan rinteiden metsikkö näyttää tiheiköltä, vaikka siinä on koko puistoalueen hienoimmat vanhat jalopuut ja lehmusrivi. Suurten tammien ja metsälehmukien sekä muutamien suurten koivujen ja kuusten joukossa kasvaa tiheikkönä nuorempia harmaaleppiä, koivuja, kuusia sekä jonkun verran lehmuskia, saarnia ja vaahteroita. Alikasvoksena on lisäksi tiheä taimikko ja pensaikko kanukkaa, seljaa, siperianhernepensaita, kuusamapensaita ja angervopensasreunus polun vieressä.

Niemenkärjessä rantakäytävältä pohjoiseen auenneen järvinäkymän peittää rannassa kasvava iso kuusi. Kuuseen jälkeen rantapuustona on koivuja, joiden runkojen välistä näkyy järvelle.

8.9.3 TAVOITTEET

Vanhoille merkkipuille ja kujannepuille annetaan tilaa ja

näkyvyyttä. Vanhoja puistotiloja palautetaan, muureja otetaan esiin ja näkymiä avataan. Puistokomitean puutarhan jyrkän rinteiden kehysistutuksia täydennetään mäntyistutuksin. Rannassa keinun tilalle voidaan mahdollisesti rakentaa liikunta- tai oleskelupaikka.

8.9.4 HOITO

44 Vanhoille pitkäikäisille puistopuille ja huvimajalle annetaan näkyvyyttä ja maaston muotoa otetaan esiin. Rannan taitteessa kiinalaispaviljongin edessä kasvavan nuoren tammien alaoksat poistetaan. Mahdollisesti koko puu poistetaan, sillä se kasvaa varjostamaan niemenkärkeä ja peittämään oleskelutasanteen päänäkymää. Nuoret koivut, vesipajut ja poppelit poistetaan laiturinrannasta lukuun ottamatta kahta poppelia.

45 Niemenkärjessä rannasta poistetaan iso kuusi. Tai sen alaoksat karsitaan kolmeen metriin asti. Muurin alta rannasta poistetaan puusto.

46 Vanhojen tammien ja lehmusten latvusten alta poistetaan harmaalepät ja pensaikko. Vanhaan oleskelupaikkaan tuodaan mielellään kiinteitä penkkejä. Keinun pitää huonokuntoisen poistaa. Sen voi korvata jollain muulla toiminnallisella rakenteella tai penkeillä, sijaitseehan se näkymäpaikalla.

Enok Rytkönen valokuvasi ravintolaa vuonna 1934. Ravintolalta oli silloin vielä avoimia näkymälinjoja järvelle ja laiturirantaan. (HHM4)

Rantatien mutka on tärkeä ja niemen kärki on vaikuttava paikka. Vanhassa valokuvassa on rantamuurin alapuolella yksi pihlaja, joka kasvaa muurin raosta. Polun reunalla kasvaa rannan puolella leikattu vaahtera ja ehkä aivan matalaksi leikattu pensasaita. Nykyisin rantakäytävältä ei aukea järvinäkymää Aulangolle, koska rantaan on kasvanut iso kuusi. (HHM4)

47 Ravintolalle nousevan polun varsi ja Puistokomitean puutarhalta johtavan käytävän varsi hoidetaan maisemapuistona. Hienojen isojen puiden alta poistetaan alikasvos mutta pensaskerrokseen jätetään paljon pensaita kasvamaan yksilöinä sekä polveilevina monilajisina ja monimuotoisina pensastoina, mutta ei tiheikkönä. Varsinkin kaunismuotoiset kuusamat otetaan esiin yksittäin tai pensaston reunaa muodostamaan. Pensaiden vuoksi on alikasvoksen raivauksessa oltava varovainen.

48 Ajettavan tien alapuolella rinteessä kasvaa tibeikkönä koivuja, tammia, vaahteroita ja pihtoja sekä kuusia. Tarkoituksena on kehittää väliverho, joka peittää ravintolan portaat ja tien mutkan. Porraspolun vierellä kuusen oksat leikataan 2 metriin pois. Puustoa harvennetaan jättäen muutamia kuusia ja pihtoja sekä jalopuita riittävälle etäisyydelle vanhoista puista.

49 Alarinteessä kiinnitetään huomiota ravintolan portailla järvelle suuntautuviin näkymäaukkoihin. Tulevaisuuden puiksi kasvatetaan harvassa asennossa lehtikuusi, jolle annetaan riittävästi tilaa, sekä lehmukia, tammia ja muutama saarni.

50 Näkymäaukon kohdalla riittää rantapolun varrella muutama tammi ja vaahtera, ja toisen polun varrella iso tammi. Iso huonokuntoinen koivu poistetaan, samoin isojen tammien alla olevat nuoret lehmukset, vaahterat, pihlajat, kuuset ja tammets.

51 Tien pengermuuri kaartuu kauniisti ravintolan kohdalla. Tien pengermuurin tulisi näkyä alarinteeseen monessa kohdassa ja ainakin portaiden kohdalla. Tien pengermuurin ja portaiden välistä poistetaan angervot. Pensaikko jätetään polun ulkoreunalle ja kaunne-
mmas tien viereen. Muurin päällä olevaa ajoradan suojakaidetta jatketaan porraspolulle asti vanhan mallin mukaan.

52 Vanhojen puistopuiden väleistä poistetaan alikasvos. Lehmukset ja tammets ovat pitkäikäisiä, joten niiden väleissä ei tarvitse kasvattaa seuraajia.

53 Puistokomitean paviijongille johtaa mäntien välissä hienosti mutkittava polku. Kuusialikasvos poistetaan mäntien latvukien läheltä. Kuusia jätetään enintään kolme. Rinteeseen istutetaan mäntyjä väljinä ryhminä yhteensä noin 12 kappaletta riittävän

etäälle vanhoista männyistä, jotta ne kasvaessaan osu vanhojen mäntien latvuksiin.

54 Alarinteen vaaralliset koivut ja pihdat poistetaan. Nuorta puustoa harvennetaan ja poppelit poistetaan. Kuusia ja pihtoja kasvatetaan yksittäisinä. Rinteen pensaskerrokseen jätetään pensaita kasvamaan yksilöinä sekä polveilevina monilajisina ja monimuotoisina pensastoina, mutta ei tibeikkönä. Pensaiden vuoksi alikasvos on raivattava varovaisesti.

55 Tien pengermuuri korjataan. Puistokomitean paviijongin näkymään kuuluu alarinteen hieno tammi. Se vapautetaan alikasvoksesta ja viereisistä puista, niin että se pääsee esiin.

8.10 MAISEMAPUISTO PUISTOMETSÄN ALARINTEESSÄ POHJOISRANNALLA

8.10.1 ENNEN

Niemenkärjestä pohjoiseen rakennettiin Vanajaveden rantaan ja alarinteeseen käytävät luultavasti 1860-luvulla. Käytävien väli oli puoliavointa maisemapuistoa. Siinä on ollut käytäviä yhdistäneitä portaita, näköalalevennys sekä istutettuja aiheita kuten lehtikuusipolku. Ravintolan pohjoispuolella oli avoimia niittyjä ja pelipaikkoja kuten keiklarata. Tältä osalta ei ole käytettävissä ainoatakaan vanhaa valokuvaa. Vanhasta puustosta ja vuonna 1934 otetusta ilmakuvasta voi päätellä, että alkuperäistä puustoa jäi paikalle pengerrystöiden takia hyvin vähän ja paikalle istutettiin muutamia jalopuita.

8.10.2 NYKYISIN

Käytävien välillä kasvaa tiheä monilajinen puusto ja paikoin tiheitä pensastoja. Entiset niityt ovat luontaisesti metsittyneet monilajisiksi nuoriksi metsiköiksi. Aluskasvillisuus on paikoin hienoa lehtokasvillisuutta.

8.10.3 TAVOITTEET

Tavoitteena on hoitaa luontaisesti kehittyntä kulttuuri-lehtoa siten, että alarinteeseen palautetaan maisemapuiston tunnelmaa ja otetaan esiin hienoja vanhoja pitkäikäisiä puita. Tunnistettavia maisemallisia aiheita kunnostetaan ja muutamia uusia aiheita luodaan olemassa olevista nuorista puista. Vanhoja hieskoivuja poistetaan vaiheittain sitä mukaa, kun niiden kunto tulee vaarallisen heikoksi. Entisille niityille kasvaneesta nuoresta puustosta kasvatetaan jalopuita ja muutamia kuusia tulevaisuuden puistopuiksi. Nuorta puustoa kasvatetaan harvana, jotta se erottuu viereisten kuvioiden metsäpuustosta, ja puut muodostavat lajille tyypillisen oksikkaan latvan ja monilajinen lehtoruohosto hyötyy valon lisääntymisestä. Metsän pohjakasvillisuus saa kehittyä luontaisesti. Polkujen varsilla niitetään vähäinen vesakko säännöllisesti, jotta niittojätettä ei tarvitse korjata pois.

Kartta pohjoisrannasta. Numerot viittaavat seuraavan selostuksen kuvauksiin ja hoitotoimenpiteisiin.

Valokuva on otettu järveltä 1930-luvulta. Vasemmalla näkyy Puistokomitean paviijonki ja puutarha. Sen kohdalla näyttäisi alarinteessä olevan pensaidanne. Kiinalaispaviijongin yläpuolella näkyy ravintolan soittolava, mutta ei ravintolarakennusta, joka peittyi rinteessä kasvavien kuusien taakse. Rantarinteessä erottuu suuria lehtipuita varsinkin Puistokomitean puutarhan ja laituri-
rannan välillä. Kiinalaispaviijongin edessä on poppelipari ja pieniä leikattuja puita. Taivasta vasten piirtyvät latvukset ovat leveitä ja lajeille tyypillisiä. Näistä erottuvat selvästi kapeat pihdat parina. Rannassa näyttää kasvavan muurin alapuolella vain yksi puu. Se on kaarevarunkoinen, kuten aivan rantaviivassa kasvavat puut usein ovat. (HHMA)

8.10.4 HOITO

56 Pohjoisesta saavuttaessa rantaraiteiden välinen rinne päättyy niemen kärkeen laiturerantaan. Näkymän paviijongille ja laiturille peittää keinun takana oleva siperianhernepensasaidanne. Se on tärkeä, jotta paviijongille saapuminen on yllättävä, ja paviijongille muodostuu suojaisa tila. Rinteessä pensasaidanteen takana kasvaa yksi valtava huonokuntoinen hieskoivu. Sen vieressä on hieno nuori metsälehmus sekä paljon vaahteroita, poppeli ja kuusia. Koivu poistetaan ja tähän kasvatetaan lehmus, muutama kuusi ja harvakseltaan vaahteroita.

57 Rantamuuri on sortunut. Tasanteella kasvaa nuoria kuusia ja isompia koivuja, muurin päällä heikkoo siperianhernepensasaidanetta. Tässä olisi komea kohta korjata muuri, poistaa pensasaidanne ja väbentää rannan puustoa voimakkaasti.

58 Välikaistalla on vanhasta puustosta jäljellä oksikas hieskoivu. Nuorempi puusto on tiheää koivikkoo, jossa on paljon nuoria kuusia ja alikasvoksena tiheä taimikko pihlajaa, tammea, kuusta ja pähkinää. Polun reunalla on nuori huonokuntoinen jalava ja yksittäispuiksi sopivia vaahteroita. Puustossa kasvatetaan harvakseltaan koivuja ja muutamia kuusia sekä polun varren vaahteroita.

59 Käytävien risteysen vieressä kunnostetaan penkin ympärillä vanha aihe, ”Salainen paikka”. Se on tilallisesti puolittain suljettu paikka, josta ei ole näkymiä. Penkin taakse istutetaan mänty pariaksi vanhalle männylle. Penkin edessä ei avata näkymää, vaan pensasangervo saa sulkea tilan ja näkymät..

60 Pysäköintialueelta laskeutuvan käytävän alaosaan istutetaan pihtaportti ja päätteeseen kasvatetaan merkkipuiksi olemassa oleva nuori vaahtera. Nuorelle vaahteralle annetaan tilaa käytävän päätteessä. Käytävän alaosaan istutetaan kaksi pihtaa portiksi korvaamaan vanhoja kuusia, jotka on pian poistettava kaarnakuoriaistubojen leviessä.

Käytävän päätteessä olevalta nuorelta vaahteralta lähtee jyrkää polku rantakäytävälle. Polkua kehystämään kasvatetaan nuoresta puustosta kujanne. Rinteessä kasvaa vaahteroita, pihlajaa, tammi, jalava, raitoja, vanha hieskoivu sekä nuoria kuusia. Vanhan hieskoivun alla jätetään nuori tammi, joka tulee korvaamaan hieskoivun, kun se on poistettava huonon kunnon vuoksi. Muuten kujannetta muodostavien puiden alta ja viereltä poistetaan muut puut. Kuusia jätetään vain muutama vähän kauemmas kujanteesta.

61 Lehtikuusipolun viereen, Mutteripaviijongin alapuolelle tulee kuusien kohta. Polun viereisten kuusien alaokset poistetaan kolmen metrin korkeuteen runkoa myöten. Kuusien pitää kasvaa yksittäin vapaasti, jotta oksistot säilyvät tuuheina. Sen vuoksi kuusikkoo harvennetaan ja kasvatettavien kuusten vierestä poistetaan vesat ja pihlajia.

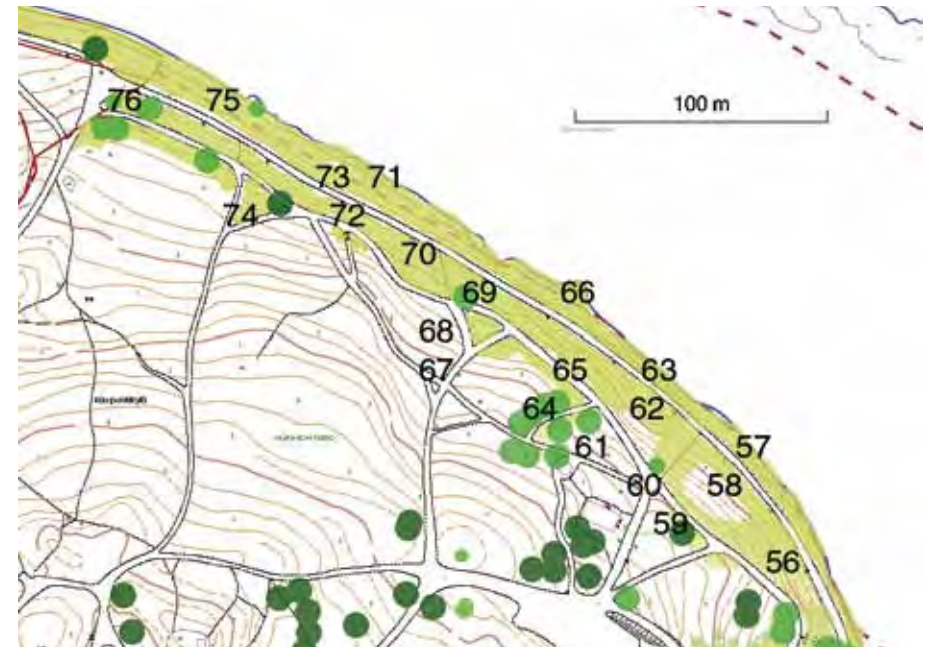
62 Välikaistalla on paikoin on istutettu pensaita kuten alppiruusuja, kanukoita ja siperianhernepensaita. Vanhat hieskoivut, vanhat pihlajat ja raidat ovat jo huonokuntoisia. Käytävien välisellä maastolla on hieno muoto. Huonokuntoiset puut poistetaan ja puustoksi kasvatetaan harvassa tammia, jotta maaston muoto näkyy. Ylemmän polun varrella on kuusamia ja muutama kanukka. Alemman polun varrella on alppiruusuja. Pensastoissa on haapavesakkoa ja kuusia. Vesakot ja kuuset poistetaan pensaiden lomasta. Tähän tammistoon ei anneta kasvaa kuusia.

63 Rantatasanne on hyvin kapea. Idänvirpiangervo kasvaa korkeana, joten vettä ei näy, vaikka vesi on ihan lähellä. Korkea muuri korostui, jos pensasaidanne poistettaisiin tästä kokonaan.

64 Lehtikuusten polku nousee ylemmälle polulle. Lehtikuusipolku on ollut hieno tuoksuva aihe. Nyt puiden järeät rungot sekä polku portaineen peittyvät tiheään vesakeroon. Lehtikuusten latvuksilla pitää olla tilaa, eikä niiden alla saa kasvaa muita puuta. Polulta ja lehtikuusten latvusten alta poistetaan kaikki saarnet, vaahterat, kuuset ja muut nuoret puut ja korkeakasvuiset pensaat. Vanhemmasta kuusesta poistetaan alaokset. (katso myös puistometsän kohta 23, s.71)

65 Ylemmässä polussa on levennys ja näköalatasanne, jonka näkymä on suuntautunut laituri paikalle ja alapolulle. Tasanteella kasvaa nykyisin hienoja nuoria tammia ja yksi kuusi. Tammista poistetaan alaokset. Kuusesta poistetaan alaokset 2 metrin asti vanhan tavan mukaan. Kuusen ylemmät oksat painuvat vähtelien alapuolelle, niin että saapuminen tasanteelle on yllätyksellinen. Tasanteelle sijoitetaan kolme penkkiä niin, että niiltä voi katsella järvelle päin. Tasanteen alarinteestä poistetaan kuusen taimet ja muu alikasvos.

66 Rannassa on vanha laituri paikka tai onkipaikka. Onkipaikan kohdalla avataan ranta avoimeksi ainakin 20 metrin matkalla, niin että paikka on puuton ja vapaa pensaista, ja että luiska rantaan erottuu selvästi. Tästä avautuu pitkä näkymä vettä pitkin. Angervot otetaan pois luiskan läheltä, jotta muurikin tulee hyvin esille. Noin kymmenen metrin päässä on lyhyt siperianhernepensas aidanne. Se on heikko ja täynnä puiden vesoja, mutta se jätetään ja vapautetaan vesoiista, jotta avoin kohta korostuu tilaa tiivistävän korkean pensaain jälkeen.

67 Risteyksen kolmiossa kasvaa tiheä pihlajisto, koivuja, kuusen taimia, toisessa kulmassa kaksi nuorta tammaa ja toisessa kulmassa keski-ikäinen bieskoivu. Sen vieressä on alarinteen puolella kaanan yksittäispuuna kasvanut vanha saarni. Kolmion kärjessä kasvatetaan tammaa. Se tulee muodostamaan parin alppiruusujen keskellä kasvavalle tammelle. Kolmion tiheä pihlajisto harvennetaan, jäljelle jätetään kolme runkoa lähekkäin. Koivut poistetaan, jotta vanha saarni saa tilaa.

68 Vanha kuusikko muuttuu tammistoksi. Toisen polun ylärinteen puolella oli sankka kuusikko. Kuviolla kasvaa vielä muutamia vanhoja kuusia. Kuusen kantoja on useita. Pääpuusto on nuorta ja muodostuu tammista, pihlajista, kuusista, haavoista, vaahterista ja raidoista. Alikasvoksessa on useita kuusen taimia. Pohjakasvillisuutena on hieno saniaismatto ja yhdessä kohdassa hyväkuntoinen alppiruusupensas, johon on kasvanut puiden taimia. Kuivon pohjoisessa kärjessä on vanha polku umpentunut ja nuoria kuusia on kasvanut portaiden päälle.

Tässä kasvatetaan monilajinen jalopuusto, jossa on mukana yksittäin kuusia. Paikalle sopisi myös muutaman pihdan istutus, jotta latvuskirjo ja metsän tuoksut rikastuisivat. Portaot otetaan esiin poistamalla nuoret kuuset ja humuskerros niiden päältä. Alppiruusupensaisiin kasvaneet puiden taimet poistetaan.

69 Vanhan saarnen lähellä on koivikko, jossa on alikasvoksena poppeli, vaahteroita, tammia ja saarnia. Pohjalla on hienosti saniaisia. Vesakkoa täytyy aika-ajoin poistaa. Rannassa vesipinta tulee hyvin lähelle muuria, mutta peittyy silti näkyvistä. Rannassa on pieni hiekkaranta ja vieressä kasvaa hyvin tiheässä koivuja, haapoja, pihlajia ja muurin päällä pensaita. Tässä olisi hienoa ottaa muuri esiin ja vesi näkyviin poistamalla pensaat ja tiheä nuori puusto.

70 Paikalla on isoja koivuja, muutamia isoja raitoja, tiheästi visaisia koivuja sekä kuollut kuusi. Alikasvoksena on tiheä vesakko. Puustona kasvatetaan varsin tiheää koivikkoa ja muutamia kuusia yksittäin, jotta ne säilyvät oksikkaina alas asti.

71 Rannanmuurilla on pieni pätkä siperianhernepensasaitaa. Rantatasanteella on paljon koivuja ja yksi pikkuinen rannan päälle kaatunut koivu sekä nuoria saarnia, vaahteroita ja kuusia. Nyt poistetaan muurin päältä pensaat ja vesakko. Kun muuri korjataan, ei pensasaitaa enää istuteta.

72 Kapealla välikaistalla on tiheässä nuoria poppeleita, kuusia ja vaahteroita. Alla on hieno saniaismatto ja vesakossa saarnia ja pihlajaa. Tämän kasvatetaan yksittäin saarni, poppeli, pari vaahteraa ja kaksi kuusta. Paikoin jätetään puiden väleihin aukkopaikoja. Valaisimen vieressä näkyy ylemmäs metsään johtaneet portaat ja polku, jotka ovat peittyneet kuusen oksistoon ja karikkeeseen alle. Portaiden päältä poistetaan kuuset ja humus, mutta vanhaa käytävää ei tarvitse avata, koska lähellä on uusi reitti.

73 Rantatasanteella on pienialainen haavikko, koivuja ja kuusia ja harmaaleppiä sekä paljon pajuangervopensaikkoa. Monilajisuus vaikuttaa vähän sekavalta, joten rannan pienialainen haavikko kohtaa ja koivuryhmät hoidetaan yksilajisiksi. Rantakoivuja harvennetaan voimakkaasti ja koivujen väleistä poistetaan kaikki muut puut.

74 Pienessä polkujen kulmuksessa on hieno vanha mänty ja koivu. Hienolle männylle annetaan tilaa poistamalla kuusi ja pihlaja sekä puita myös käytävän toiselta puolelta. Vanhat raidat ja koivu ovat jo sairaita, ja ne poistetaan.

75 Rantarinteessä alkaa angervoistutus ja rantamuuri. Rantatasanteella kasvaa kuusia, jotka peittävät muurin. Muurin alku otetaan näkyviin niin, että poistetaan kuusia ja spireat ainakin neljän ensimmäisen metrin matkalta. Rinteestä tulevan polun pääteen kohdalla poistetaan pensaita ja rantatasanteelle jätetään vain koivu. Muu puusto poistetaan.

76 Kahden polun välisen kaistan alku avataan siten, että ensimmäisenä puuna on vaahtera ja toisena vanha hieno visakoivu. Vanha visakoivu tuetaan tarvittaessa. Vaahteran ja visakoivun lähtä poistetaan vesat säännöllisesti.

Kuvassa näkyy vanhojen kuusten muodostama 'portti' ja käytävän päätteenä kasvava nuori vaahtera. Sen viereltä lähtee jyrkkä polku rantakäytävälle. Kuusille istutetaan seuraajat pihdoista.

9 KAUPUNGINPUISTON JA RAUTATIESILLAN VÄLI

9.1.1 ENNEN

Alue ei kuulu historialliseen puistoon. Se oli ennen aukeaa viljelymaisemaa. Asutus on rakentunut vähitellen ensin rantaan ja sitten rinteeseen. Rannan puistokäytävä, yleinen laituri ja matonpesupaikka ovat rakennettu 1900-luvun lopussa.

9.1.2 NYKYISIN

Tiheä metsikkö erottaa vanhan puiston matonpesupaikasta. Tiheikössä kasvaa nuori puusto jalavaa, koivua, tuomia, pihlajaa, vaahteraa ja saarnia. Polun reunassa kasvaa virpiangervoaidanne. Tiheä puusto ja pensaas peittävät näkymät rannan puistokäytävältä uusiin rakennuksiin ja matonpesupaikalle.

Matonpesupaikan taustalla kasvaa koivikkoa ja tontin rajalla huonokuntoinen osin kuollut syreeniaita. Koivikon alla ja aukkopaikassa on jalavan, vaahteran ja tuomen taimia.

Avoin uimaranta on viehättävä. Siinä kasvaa vähän puiden vesoja ja yksi koivu, joka sopii rantaan. Veneiden rantaanvetoalue ei nykyisin maisemallisesti yhdisty uimarantaan, sillä vanhan puistoalueen rannassa on iso kuusi ja harmaaleppiä.

Rautatiesillan eteläpuolella on koivujen rivi on tärkeä puistokäytävän reunassa. Koivujen latvusten lomassa on ilmajohdo. Käytävän toisella puolella on iso pusikko ja yksityismaan raja on epäselvä. Pusikkoon ei jokinäkö sovi, koska se tulee tien päälle liian voimakkaasti. Kulttuuriperäinen puutarhalaji, kuten savella viihtyvä unkarinsyreeni, sopisi paikkaan paremmin. Kauempana tontin rajalla on kuusiaitaa ja orapihlaja-aitaa, jota hoitavat tontin omistajat. Kulmatontin kohdalla on niitetty nurmipolku rantakäytävälle. Orapihlaja-aita on melkein kuollut ja leikatut vaahterat ovat sairaan näköisiä.

Ilmakuvassa vuodelta 1934 näkyy rannassa asutusta ja rinteessä peltoa. Topografikunta.

9.1.3 TAVOITE

Tiheää metsikköä kasvatetaan edelleen monikerroksista lehtometsikköä, koska se peittää myös rautatiesillan saavuttaessa mäestä puistometsän puolelta. Uimarantaa pidetään avoimena, ja sitä laajennetaan vähän, jotta se liittyy vanhan puiston rantaan. Samalla säilytetään ajotien päätteessä näkymänä veteen ja rataa.

Matonpesupaikan taustalla pitäisi tonttien rajalle kasvattaa 90 % sulkeva pensasaidanne, jotta uusien tonttien täyttöpenger peittyi, ja rantalehdon raja eheytyi. Pensasaidanne voisi olla esimerkiksi idänvirpiangervoa, pähkinäpensasta ja koiranheisiä. Koivikosta kehitetään monikerroksisen rantalehto.

Puita puistokäytävän reunassa Rautatiesillan eteläpuolella ei saa poistaa tai leikata johdon takia, vaan johto on parempi sijoittaa maakaapeliin, jota ei kaiveta puiden juuristoalueelle vaan suojaputkessa polun rakennekerrokseen lähelle pintaa.

Käytävän toisella puolella rajataan rantakäytävän julkinen alue yksityisistä tonteista pensasaidanteella.

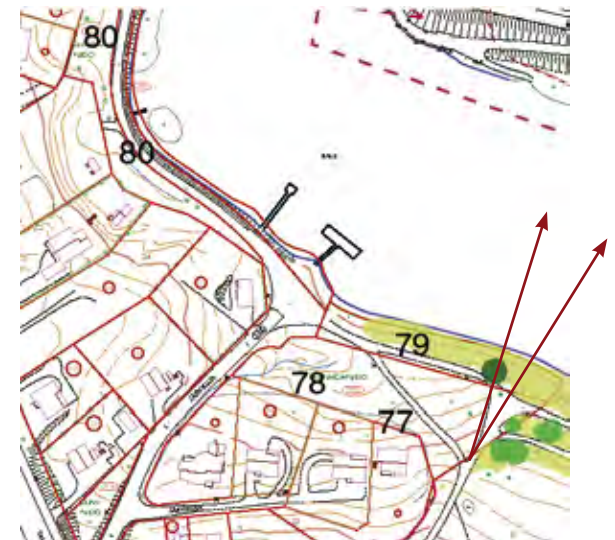
9.1.4 HOITO

77 Tiheää nuorta puustoa harvennetaan suosien tummarunkoisia jalopuita ja tuomia. Alustaan voidaan istuttaa muutamia pensaita, koiranheisiä ja lehtokuusamia.

78 Koivikosta matonpesupaikan takana kehitetään monikerroksisen rantalehto kasvattamalla alikasvoksen nykyisiä vaahteroita ja tuomia ja istuttamalla muutamia koiranheisiä ja lehtokuusamia rikastamaan pensastoa. Taimikkoa harvennetaan säännöllisesti suosien vaahteraa ja koivikkoa. Koivikon puolella voisi käytävän reunalla olla leikkurin levyinen nurmikkokaista, joka leikataan samalla kuin rantaniitty.

79 Uimarannalta ja kävelytein rannasta poistetaan puiden vesoja kuten ennenkin, jotta niityala ei pienene. Rannassa kasvatetaan yksittäispuuna koivua. Avointa nurmipeitteistä rantaa laajennetaan veneidenvetoalueelle vähintään isolle kuuselle asti poistamalla muutama harmaaleppiä. Rantaa voidaan tasata niin, että sitä voidaan hoitaa koneellisesti niittämällä. Kun iso kuusi kuivuu, sitä ei korvata uudella istutuksella, vaan aukea tila saa ulottua risteykselle asti.

80 Puistomaalle istutetaan monimuotoinen vapaasti kasvava harva pensasaidanne, joka ei vaadi leikkuuta, virpiangervosta, lehtokuusamasta ja unkarinsyreenistä.

10 PUISTOMAINEN KESKIOSA

Maisemapuiston keskeisellä osalla sijaitsevat juhla- ja kesäteatteri sekä tärkeimmät vanhat rakennetut aiheet kuten raunio sekä puistokomitean paviljonki ja puutarha. Tässä osassa sijaitsivat myös palanut puistoravintola kesäterasseineen ja purettu soittolava. Alue on suunnitelmassa jaettu pienempiin osiin rakennettujen aiheiden ja erilaisen maisemakuvan mukaan.

10.1 RAUNIO JA METSÄ

10.1.1 ENNEN

Raunio rakentamiskaudella oli alueella luultavasti harva koivikko tai sekametsä. Vanhat valokuvat antavat raunioympäristöstä metsäisen vaikutelman. Raunioon on kuulunut alun perin kuin rakenteen osina puita. Aivan muurin viereen oli jätetty paikalla kasvaneita koivuja, mäntyjä ja kuusia. Yksi koivu oli jopa istutettu varta vasten rakennettuun muurin koloon.

Raunio ei kuulunut juhla- ja kesäteatterin maisematilaan, vaan se oli luonnonmukaisella metsällä verhottu. Yksi puiston pääkäytävistä kiersi raunioita takaa ja kaartui rinteessä laskeutuvan ravintolalle. Puistokäytävä on yhtä vanha kuin raunio ja sen varten istutettiin risteyksiin ja kaarteisiin muutamia jalopuita. Ne viittaavat kulttuuriympäristöön ja sitovat luonnonmetsästä puistoon. Raunioita lähellä käytävän varrelle istutettiin metsälehmus ja jossain vaiheessa myös tammia.

10.1.2 NYKYISIN

Raunioita lähimmät vanhat hieskoivut ovat elinkaarensa päässä ja aiheuttavat vaaraa. Kuusissa ei näy kaarnakuoriaistuhon. Nuorena puustona on pääasiassa tammia ja raunioita itäpuolella myös haapoja, pihlajia ja raitoja sekä kuusia. Isot kuuset ovat tunnelman luoja arvoikkaita, mutta aiheuttavat vähitellen vaaraa raunioille ja siellä kävijöille. Pääkäytävän puolella on muutamia hienoja pähkinäpensaita, tammia, huonokuntoinen iso pihlaja, nuoria vaahteroita sekä kuusi ja hieno metsälehmus.

Kartta keskeisestä puistomaisesta osasta, jossa näkyy hoitosuunnitelman osa-alueet rakennettujen aiheiden mukaisesti

Entinen ravintolan alue ja pysäköintipaikka

Juhla- ja kesäteatterin maisematila, laululavan, kesäravintolan ja kesäteatterin ympäristö

Puistokomitean paviljonki ja puutarha, muurirakenteet ja portaat

Raunio ja metsä

10.1.3 TAVOITTEET

Puoliavoin puistomainen tila muodostetaan pääkäytävän puolelle, mutta muuten Raunioita ympärillä säilytetään metsän tunnelma ja puustona kasvatetaan koivuja, kuusia ja mäntyjä sekä tammia. Tulevaisuudessa kesäteatterin katsomolle etsitään uusi sijoituspaikka.

10.1.4 HOITO

1 Puoliavoin puistomainen tila muodostetaan pääkäytävän puolelle, missä maa tasataan, jotta se voidaan koneellisesti niittää. Nuorta puustoa poistetaan ja kahdesta tammesta kehitetään tulevaisuuden puusto vanhan lehmuksen ja kolmen pähkinäpensaan kanssa.

2 Raunioita muilla siruilla kasvatetaan metsää. Vaaralliset koivut poistetaan. Hieskoivuja on vaikea saada kasvamaan puolivarjossa ja luontaisesta taimikosta kasvava tammi on niille edustava seuraaja. Kuuset poistetaan, kun ne kuivuvat. Nuorta puustoa harvennetaan kahdessa vaiheessa. Siitä kasvatetaan monilajinen ja monikerroksinen puusto, jossa yksilöt kehittyvät alas asti oksikkaina. Puut

saavat paikoin tulla lähelle raunioita. Alikasvosta poistetaan noin 5 vuoden välein. Eteläpäädyssä suositetaan tammia. Polut hoidetaan nurmipolkuina tai niittäen kaksi kertaa kesässä. Polkujen reuna on hyvä niittää kerran kesässä

3 Raunioita itäisellä suositetaan harvennuksessa kuusia ja pähkinäpensaita.

4 Kesäteatteri siirretään tai käännetään siten, ettei katsomo ole raunioita edessä.

Kuva on otettu ehkä 1900-luvun alussa. Oikealla puolella näkyy koivu, joka oli istutettu muuriin rakennettuun rakoon. Se kasvaa yhä paikalla, vaikka kivien väli on käynyt sille liian abtaaksi. Taustalla näkyy koivujen, mäntyjen ja kuusen latvuksia. (HHMA)

Postikorttimaisemassa näkyy 1900-luvun alussa raunion ympärillä eri-ikäistä metsäpuustoa. (HHMA)

10.2 JUHLAKENTÄN MAISEMATILA, JOSSA ON LAULULAVA, KESÄKAHVILA JA KESÄTEATTERI

10.2.1 ENNEN

Vanhat valokuvat antavat juhlakentän ympäristöstä puistomaisen vaikutelman. Rakenteiden lähellä on ollut maalauksellisia kiemuraisia koivuja ja jalopuita yksittäisinä sekä harvoina puuryhminä. Kuusten, mäntyjen ja jonkun pihdan latvuksia erottuu selvästi oksikkaina yksittäisinä latvuksina eikä metsäpuustona.

10.2.2 NYKYISIN

Nykyinen vanha pääpuusto kasvaa harvakseltaan ja puiden latvukset ovat leveitä. Välipuusto ja alikasvos ovat tiheitä. Vanhan puuston latvusmuodot ovat lajeille tyypillisiä ja muodostavat yhdessä hienosti vaihtelevan taustan avoimelle tilalle. Myös nuoremmassa puustossa erottuu koivujen takana vähän erilaisia latvusmuotoja.

Sisääntulon kohdassa on juhlakentälle saapuminen kehystetty vähän heikosti. Laululavan puolella on nuorten koivujen ryhmä, joka peittää taakseen lehtikuusen ja maaston muodon. Laululavan takana on vanhoja huonokuntoisia koivuja.

Lippurivin puolella tilan reunan muodostaa pitkä penkki ja vaahterarivi, jonka viimeisenä puuna on tammi. Puuri-

vin takana erottuu tiivis pensaikko, nuoren pihdan latvus ja tammisto. Penkin vaakatasoinen lankku on ristiriidassa maan kumpuilevan muodon kanssa. Korkeimmalla kummalla on saattanut olla jokin rakenne, koska maassa näkyy paljon pieniä pyöreitä kiviä. Nurmen leikkuu on vaikeaa kivisyyden takia. Vaahterarivi on vähän liian lähellä lippuriviä. Pensaikko on monilajinen: happomarja, villaheisi, vadelma ja idänkanukka.

Juhlakentän ja kesäteatterin maisematilan välissä on upeita vanhoja yksittäispuita ja niiden lomassa runsaasti nuoria puita. Raunion edessä on hieno vanha mänty sekä huonokuntoinen iso jalava ja kuusi. Kesäkahvilan seinustalla kasvaa kuusi ja upea mänty, jonka juurella on koivuja. Kahvilan taustalla erottuu komeita mäntyjä ja harsuja kuusia.

Näyttämön takana on monilajinen ja -ikäinen vähän epäselvä reunapuusto, jonka joukossa on kaunis pihlaja. Asuintalon puoleisessa päässä on maisematilan päätteenä iso harsu kuusi, jonka vieressä on nuoria tammia sekä haapoja ja vaahteroita. Mäellä on maalauksellisia vanhoja mäntyjä. Kesäkahvila/ravintolan takana on pienialainen hieno pähkinäpensaiden ”holvisto”. Metsikössä on aukko, josta on poistettu isoja kuusia ja paikalle on kasvanut pensaikkoo ja taimikkoo. Vaikutelma on vähän sekava.

Kesäkahvilan vierestä pohjoiseen suuntautuvan tien varrella on porttina pari vaahteroita, lyhyt vaahterarivi sekä

Aarne Pietisen valokuvassa 1950-luvulta näkyy maalauksellisia mutkaisia visakoivujen ja koivujen runkoja. Laululavan takana erottuu Pyövelinmäen maaston muoto. (HHMA)

mutkan kohdassa saarni. Vieressä on jo vaarallisia koivuja ja kuivuvia kuusia sekä yksi mänty ja pihta. Juhlakentän pohjoisreunalla erottuu hienojen nuorten noin kymmenen metriä korkeiden tammien latvustoja, joista saa erinomaisen pääpuuston. Lisäksi on vaahteroiden, koivun ja kuusen hyvämuotoisia latvuksia sekä vanhoja huonokuntoisia kuusia. Puuston alla on edustavia pensastoja, joiden joukossa kasvaa paikoin vähän puiden taimia.

Laululavan päädyssä maisematilan itäisivuna on kolmiomainen alue, joka oli ennen puoliavoin niitty ja kasvaa nykyisin paljon nuorta puustoa ja muutamia vanhoja puita. Oksikas maalauksellinen hevuskastanja, vanha saarni, vaahtera ja kaarnoittunut visakoivu peittyvät nuoren puuston joukkoon. Varsinkin tuomi on pensasmaisena peittävä puu. Kentän puolella on koivuja.

10.2.3 TAVOITTEET

Avoimet maisematilat ovat puiston juhlatiloja ja niihin palautetaan puistomaisempaa ilmettä. Puuston ikäluokajakakauma on hyvä, koska alueella on kaiken ikäisiä puita. Mutta nuoria puita on liikaa tilallisesti merkittävässä solmukohdissa ja vanhojen puiden liepeillä. Nuoria puita poistetaan, jotta vanhojen puiden latvukset ja rungot tulevat paremmin esiin ja tila vaikuttaa jännittävämmältä. Nuoresta puustosta valitaan kasvatettavat tulevaisuuden puut siten että puusto pysyy monilajisena, moni-ikäisenä ja puilla on tilaa kasvaa hienoiksi yksittäispuiksi ja ryhmiksi tilallisesti oikeissa paikoissa.

10.2.4 HOITO

5 Laululavan puolella kumpareen reunan koivikossa annetaan tilaa nuorelle lehtikuuselle poistamalla koivut.

6 Huonokuntoiset koivut poistetaan laululavan lältä ja paikalle kasvatetaan harvasti nuoria jalopuita. Rinteessä vanhan männyn latvuksen alta poistetaan nuori puusto. Muutamille nuorille kuusille annetaan tilaa puistokäytävän lähellä.

7 Puistomainen alue ulotetaan itään laululavan päädyssä olevan kolmiomaisen alueen kautta aina puistotoimikunnan paviijongille saakka. Nuorta puustoa harventaen annetaan hienolle hevuskastanjalle tilaa esiintyä yksin, samoin muille vanhoille puille. Ankea tila ulotetaan hevuskastanjalle asti. Nuoria erilajisia puita kasva-

tetaan kolmion reunoilla yksittäisinä kohdissa, joissa on hyvin tilaa latvuksen kehitykselle. Kivistä ja kantoista maastoa tasataan, jotta uusi ankea osa voidaan ottaa koneelliseen niittoon. Niitto aloitetaan keskikesällä vähän ennen kesäteatterikautta.

Vaihtoehtoisesti nurmikon leikkaukseen voidaan rajata myös yksittäispuiden ja puurivin eteen, muttei puuston alle, jossa saa kasvaa loppukesällä niitettävä lehtoruohosto. Vuohenputkien vallitsemaa pohjakaasvillisuutta voidaan rikastaa kurjenpolvilla.

8 Avoimen tilan ja tien varsien reunapuustosta kasvatetaan monilajinen yksittäisten puiden joukko. Vaihtelevalla tiheydellä kasvatetaan vanhoja terveitä puita sekä nuoria tammia, vaahteroita, koivuja ja kuusia. Koivuja kasvatetaan tiiviinä pareina sekä muutamina yksittäispuina semmoissa kohdissa, jossa on tilaa eikä muita harvinaisempia puistopuita ole lähellä. Puistomainen maisematila jatketaan pysäköintialueelle menevän tien varrelle.

9 Pohjoisreunalla puistomaisella alueella ankeiden kenttien ja käytävien reunoilla tasataan pinnoitetun alueen reunaan noin kaksi - kolme metriä leveä, puiden väleissä poheileva alue, joka otetaan säännöllisen niittoon. Sen takana niitetään noin kolmesta viiteen metriin leveää kaistaa puiden välissä kerran kesällä. Niitto ulotetaan paikoin olemassa olevien alppiruusujen ja muiden pensaiden liepeelle. Pensaiden joukosta poistetaan taimet ja vesat.

10 Kesäkahvilan seinustalla poistetaan koivut vanhan männyn juurelta.

11 Kesäkahvilan takana tehdään avoimen tilan rajausta polveilevaksi pähkinäpensaille asti. Vesakko ja heinikko niitetään ennen kesäkesän teatterikautta. Vessarakennusten ja maahan upotettujen kaivojen lähellä maisematilan rajautumista vahvistetaan istuttamalla reunaan muutamia pensaita, lehtokausamia, virpiangervoja ja villabeisiä. Mäelle ja tasanteen aukkopaikeihin, joista on poistettu kuusia, istutetaan mäntyjä.

12 Juhlakentän ja kesäteatterin maisematilan välissä annetaan tilaa upeille vanhoille yksittäispuille. Nuoria erilaisia puita kasvatetaan yksittäisinä kohdissa, joissa on hyvin tilaa latvuksen kehitykselle.

13 Asuintalon puoleisessa päässä kasvatetaan maisematilan päätteeksi tammia ja yksittäisiä vaahteroita.

14 Lippurivin alkupäässä kasvatetaan tammi ja vaahterariviä harvennetaan vähitellen, jotta puista kasvaa leveälatvuisia yksittäispuita. Kivistä maastoa tasataan, jotta nurmen niitto helpottuu. Toinen mahdollisuus on, että pensaikon annetaan kaartua vaahteroiden väliin asti ja nurmikkoa leikataan vain puurivin ja kentän välillä.

Enok Rytönen kuvasi koululaisia juhlakentällä vuonna 1924. Taustalla oikealla näkyy ravintolan katto. Juhlakentän reunapuustona erottuu maalauksellisia koivuja ja visakoivuja. Niiden taustalla erottuu kuusia ja joitakin pihtoja. (HHMA)

10.3 PUISTOKOMITEAN PAVILJONKI JA PUUTARHA, MUURIRAKENTEET JA PORTAIKOT

10.3.1 ENNEN

Puistokomitean puutarha oli kesäkukkaistutuksineen varmasti puiston kohokohta. Se on ollut hyvin hoidettu, valoisa ja sieltä on auennut upea näkymä Vanajavedelle ja linnalle. Näkymää rajaamaan epäsymmetrisesti istutetut havupuut näkyvät jo vanhimmissa valokuvissa. Paviljongin ja terassien viereen oli kehykseksi istutettu visakoivuja ja mongolianvaahteroita. Sivustoilla oli voimakkaat havupuustutukset, kuusia, mäntyjä ja ehkä myös pihtoja. Pihtapari oli istutettu ainakin sivupolun portiksi.

10.3.2 NYKYISIN

Paviljongin ja puutarhan viereen on kasvanut useita nuoria puita, ja vanhat koivut, männyn ja mongolianvaahterat peittyvät. Isosta männystä näkyy, että sen alaoksia on kauan sitten poistettu näkymän tieltä. Terasseilla kasvaa voimakkaita virpiangervoja, jotka juurillaan rikkovat muureja

ja liikuttavat portaita. Tilaa rajaavista istutuksista on jäljellä muutama suuri kuusi ja mäntyjä. Niiden alikasvoksena kasvaa useita nuoria kuusia.

10.3.3 TAVOITTEET

Tavoitteena on kunnostaa ainutlaatuinen historiallinen elementti. Kehysistutukset täydennetään korostaen vanhoja luonteikkaita puita. Graniittisiin istutusaltaisiin palautetaan kesäkukkaistutukset ja lähiympäristö hoidetaan puistomaisesti. Muureja kiertävät porraspolut kunnostetaan myös. Ennen kunnostusta ne pidetään auki niittämällä.

10.3.4 HOITO

15 Näkymän paviljongille rajaa valtava kuusi, jolla ei enää ole pitkää elinikää. Kun iso kuusi poistetaan, istutetaan kannon viereen kuusi. Saapumisen kehykseksi kasvaa nuori mänty, joka on paviljongin lähellä.

16 Graniittipollarien tuntumassa on paviljongin taustana muutamia visakoivuja. Niille annetaan tilaa ja valoa poistamalla kuuset, vaahterat ja tammia sekä mongolianvaahteroita.

17 Viereisen polun varteen istutetaan tulevaisuuden pihtapari noin 3 metrin päähän nykyisistä pihdoista, jotta pihtaparilla on seuraaja.

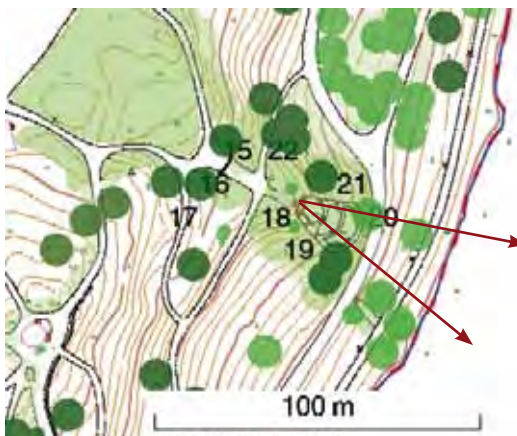
18 Paviljongin viereisiä vanhoja maalauksellisia koivuja kannattaa joko tukea, tai keventää leikkaamalla latvusta ja kuivia oksia, jotta ne voidaan säilyttää vielä muutamia vuosikymmeniä. Liian lähellä paviljongia oleva vaahtera poistetaan, ja tilalle istutetaan visakoivu. Lähimmiksi puiksi kasvatetaan visakoivuja ja mongolianvaahteroita. Myös tammi, joka on noin neljän metrin päässä paviljongista, kasvaa liian suureksi tähän paikkaan.

19 Puutarharakenteen eteläpuolella on noin 10 metrin päässä polku, joka on johtanut vanhalle laituri paikalle. Se on osa vanhan puutarhan romanttista asetelmaa. Polun vierellä kasvatetaan asetelmalle alkuperäisen kaltaista kehystä, jossa lähinnä on pari visakoivua ja mongolianvaahteraa. Tulevaisuuden puita ovat nykyisessä nuorena puustossa metsälehmus ja kaksi koivua. Jalava, muut koivut ja tammia poistetaan. Kun visakoivuja, isoja kuusia ja pihtapari joudutaan poistamaan istutetaan vastaavat taimet kannon läbelle. Vanhan männyn lähelle istutetaan jo nyt kaksi männyn tainta ja syntyviin aukkoihin polun varrelle kaksi pihtaa.

20 Puutarharakenteen alapuolella ajotien vierestä poistetaan suuri koivu, sillä se aiheuttaa vaaraa tielle.

21 Puutarharakenteen pohjoispuolella on vanhaa kehystävää puustoa mänty, mongolianvaahterat ja visakoivu. Niille annetaan tilaa. Pääkäytävän varteen kasvavia nuoria vaahteroita, tammia ja harmaaleppiä harvennetaan voimakkaasti. Niistä jätetään vain tammi ja yksi vaahtera, jotka eivät haittaa vanhaa puustoa. Avoimeen kohtaan istutetaan kaksi mäntyä, visakoivua ja mongolianvaahteraa.

22 Mutkaisen polun varrella olevien vanhojen mäntytien alikasvokset poistetaan. Nuoria kuusia jätetään vain niihin kohtiin, joissa ne eivät kasva mäntytien latvuksiin. Aukko kohtiin istutetaan mäntyjä. Paviljongin vierellä vähennetään runsasta nuorta puustoa ja tulevaisuuden puiksi kasvatetaan nuoret männyt.

Paviljongin vieressä on liian paljon nuorta voimakaskasvuista puustoa, joka peittää vanhat asetelmaksi istutetut visakoivut, mongolianvaahterat ja männyt

Muurirakenteissa kasvavat voimakkaat pensaat rikkovat muureja ja liikuttavat portaita juuristojen kasvaessa

10.4 PALANEEN RAVINTOLAN ENTINEN PIHA-PIIRI

10.4.1 ENNEN

Ravintolan eteen tasanteelle istutettiin tammipari kehystämään keskelle ravintolaa johtavaa portaikkoa. Edustassa oli nurmipintainen leikatulla pensasaidalla rajattu puutarha, jolla oli kesäisin tarjoilualue. Rinteeseen oli istutettu sembramänty, pihta, vaahteroita sekä pensaita, niin että järvelle näkyi verhotusti puiden välistä. Saapuminen ajotietä pitkin oli yllätyksellinen kuusivaltaisen tiheimmän puuston välistä.

10.4.2 NYKYISIN

Ravintolan keskeinen portaikko sekä sivupolku ovat säilyneet. Ehkä kiveyskin polun vierellä maan pinnan alla on säilynyt. Istutuksista ovat säilyneet tammipari ja vaahteroita, mutta niiden ympärillä on paljon nuorta puustoa, eivätkä vanhat puut erotu yksittäispuina. Nuoret puut ovat koivuja, kuusia, vaahteroita ja tammia. Joukossa on pari mäntyä. Näkymän keskellä ollut pihta ja sembramänty ovat poissa. Soittolavan paikan taustalla on yhä muutamia suuria koivuja, kuusia ja sembramänty, mutta ne ovat jo huonossa kunnossa. Nuorena puustona on koivuja, vaahteroita ja tammia sekä kuusia. Kanukkapensasto on levinnyt laajalle alueelle ja peittää soittolavasta säilyneet portaat. Syreenipensas pysäköintialueen nurkassa on luultavasti alkuperäinen istutus.

10.4.3 TAVOITTEET

Maisemanhoidon tavoitteena on historiallisen maisematalan palauttaminen, vaikka varsinaista rakennusta ei enää olekaan. Rakennuspaikka sopisi edelleenkin puistoravintolalle.

10.4.4 HOITO

23 Vanhat yksittäispuut ravintolan paikan edessä otetaan esiin poistamalla alikasvospuut.

24 Pysäköintialueen ja ajotien väliin jätetään yksittäin kasvamaan männyt ja koivu, koska tässä ei ole jalopuita. Jäljellä oleva syreeni saattaa olla jäljellä alkuperäisestä ravintolan päätyyn istutetusta

syreenistä. Se jätetään, lannoitetaan ja siinä kasvava koivu poistetaan. Samalla tuetaan tien toisella puolella kasvavaa puistolehmusta.

25 Pysäköintialueen eteläreunassa entisen soittolavan kohdalle levinnyt kanukkapensaikko ei saa levitä enempää. Kanukoita harvennetaan useiksi erillisiksi pensaiksi ja muutamaksi kolmen pensaan ryhmäksi poistamalla oksavesoja. Niistä kasvatetaan pyöreämuotoisia tiiviitä pensaita. Vanhat koivut, jotka kaatuuksaan ulottuivat pysäköintialueelle, poistetaan. Huonokuntoisista sembramännystä poistetaan kuivat oksat, tai koko puu poistetaan. Reunapuustoksi valitaan nuoresta puustosta tammia, vaahteroita, muutamia koivuja ja kuusia. Rinteeseen istutetaan koivujen poistosta syntyviin aukkokoihin kolme pihkaa ja kaksi sembramäntyä.

10.5 NYKYISEN PYSÄKÖINTIALUEEN REUNAT HOIDETAAN PUISTOMAISESTI

10.5.1 ENNEN

Alueesta ei ole käytettävissä vanhoja valokuvia. Historian selvityksen mukaan lähistöllä on ollut rakenteita, kuten keilarata.

10.5.2 NYKYISIN

Pysäköintialueen eteläpuolella metsikössä on hienoja vaahteroita, tammia, raitoja ja alas asti oksikkaita kuusia. Joukossa on myös pystyyn kuivuneita ja harsuja kuusia. Aivan nurmen rajalla nousee tuomen kannosta runsaasti vesoja. Muutamissa paikoissa näkyy nurmikon ja heinikon takana pensaita kuten ruusuja, marjakuusia, alppiruusuja ja kanukoita. Puiden ja pensaiden lomassa kasvaa taimina

monia puulajeja. Esimerkiksi marjakuusten vierellä kasvaa nuori saarni. Nurmireunan muoto on jännitteetön, koska se on suora, eikä liity istutuksiin taustalla.

Pysäköintialueen pohjoisreunalla leveän nurmikkokaistan takana on paikoin täysin tiheä kanukkapensaikko ja jalopähkinän takana nuoria tammia, vaahteroita, saarnia sekä taustalla nuori lehtikuusi. Alas suuntautuvan polun kulmauksissa on suuria kuusia ja ajotien varressa iso lehmus. Puulajit ja niiden erilaiset latvukset ovat pääasiassa hyvän näköisiä ja leveitä. Latvusmuodoista puuttuvat terävät pih-tojen latvukset, männyt sekä muutama pyöreä salava.

Enok Rytönen kuvasi soittolavaa ja Ravintolan terassia vuonna 1934. Rinteessä näkyy puoliavointa niittyä ja pensasistutuksia, josta voi erottaa ainakin kanukan, siperialhernepensaan ja seljan, neljäs laji on luultavasti tiheästi vesova virpiangervo. Soittolavan takana on varttuneita kuusia ja koivuja. (HHMA)

10.5.3 TAVOITTEET

Pysäköintialueen reunat hoidetaan puistomaisesti ja leikattu niitypinta rajataan jännitteellisesti ja vaihtelevasti puustoon ja pensaihin. Taustaa muodostavan puuston hoito on esitetty puistometsän yhteydessä.

10.5.4 HOITO

26 Pysäköintialueen eteläpuolella nurmikko rajataan polveillen paikoin pensaille ja puille asti. Nuorena puustosta kasvatetaan jatkossakin hyviksi yksittäispuiksi eri lajien yksilöitä. Mutta lajistoa, latvusmuotoja ja sänyä voisi myös rikastaa aukkokohdissa istuttamalla muutama pihka.

27 Pysäköintialueen pohjoisreunalla nurmikaistaa kavennetaan ja se muotoillaan jännitteellisesti polveilevaksi. Niityksi jäävään tilaan istutetaan kolmen männyin ryhmä, pari pihkaa, sembramäntä ja lehtikuusi.

1900-luvun alussa tulotietä otetussa valokuvassa näkyy portaikon molemmin puolin pensasistutus. Sivustasta on ravintolan päätyyn johtanut polku ja mukulakivet sadevesikouru. Tien molemmilla puolilla olivat isot kuuset ja angervopensas. Kuljettaessa rinteessä mutkittavaa käytävää pitkin oli saapuminen ravintolalle yllätyksellinen, sillä kuuset peittivät ravintolan. Sen saattoi nähdä vasta sitten, kun oli tullut kuusten kohdalle. Samasta paikasta on auennut näkymä myös järvelle. Museovirasto.

Enok Rytönen kuvasti näkymän keskeltä ravintolarakennusta kohti portaita ja järveä vuonna 1934. Näkymää kehystävät kahden tammen rungot ja alaoksat. Näkymän edessä rinteessä kasvaa nuori pihla ja monihaaraainen sembramänty. Oikealla tulotien varressa on kuusia. (HHMA)

Valokuvassa 1800-luvun loppupuolelta näkyy ravintola pysäköintialueen puolelta. Pysäköintialueen reunalla on kasvanut harvakseltaan koivuja, tuettuja koivun taimia, pensas ja niitty. Rakennuksen kulmalla kasvoi iso pihlaja sekä syreenipensas ja päädyssä hyväkasvuisia kuusia. Rakennuksen takaa näkyy yksi koivun ja yksi kuusen latvus. (HHMA)

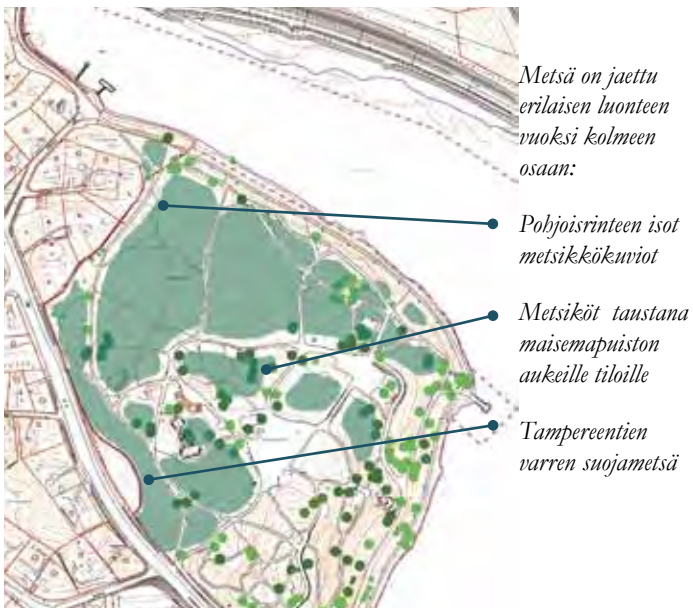

Nykyisin tammipari on yhä paikallaan, mutta rinteessä ei näy sembramäntyä eikä pihlaa. Tammien alikasvoksena on tibeää nuorta puustoa. Valokuva vuodelta 2012.

11 PUISTOMETSÄN HOITOSUUNNITELMA

Puistometsä kiertää keskeisen puistomaisen alueen alkaen Tampereentien sisäänkäynnin petäjästä ulottuen lähelle niemen kärjen kiinalaispaviljonkia. Se muodostaa puistomaiselle alueelle taustan pohjoiseen ja koilliseen. Puistometsän hoitosuunnitelmassa on aluksi käsitelty kaikkia alueita koskevia puuston ominaisuuksia kuten puuston ikäluokkien eroja, lahopuita ja hoidon yleisiä tavoitteita. Sen jälkeen on esitetty kolmen osa-alueen hoitosuunnitelmat. Vanhoja valokuvia ei puistometsästä ole käytettävissä, joten entinen metsäkuva on tulkittu nykyisestä puustosta ja 1930-luvun ilmakuvasta. Osa-alueista on selostettu historiaa, jos sitä on voitu tulkita sekä nykytila, hoidon tavoite ja hoito. Rannassa alarinne rakennettiin 1860-luvulla maisemapuiston tapaan ja sen hoitosuunnitelma on maisemapuiston yhteydessä.

Kartta puistometsän alueesta ja hoitosuunnitelman osa-alueet. Puistometsä on väritetty tummalla vihreällä. Vihreät pisteet kuvaavat merkittäviä puita.

11.1.1 PUISTOMETSÄSSÄ ERI-ikäISILLÄ PUILLA ON ERILAINEN LATVUSMUOTO

Puistometsässä kasvaa hieno monilajinen, monikerroksinen ja eri-ikäinen puusto. Vanhimman ikäluokan puustolla on laaja latvus, joka on kehittynyt täydessä valossa lajinsa mukaiseen yksittäispuun muotoon. Tämä latvusmuoto on ominainen puistopuille ja on peräisin vaiheesta, jolloin metsiköitä hoidettiin puiston osana. Noin 50-vuotiaan täysimittaisen puuston latvusmuoto on kapeampi ja vähemmän oksikas, koska puut ovat varttuneet tiiviimmässä ja puolivarjossa. Nykyinen nuori puusto kasvaa vielä tiiviimmin, eikä puuyksilöistä kehity vahvoja. Metsiköiden latvuspeittävyys on paikoin lähes 100%. Harvemman latvuserroksen alla kasvaa monilajinen pensaskerros sekä lajirikas lehdon pohjakasvillisuus.

11.1.2 LAHOVAURIOT OVAT VAARALLISIA MUTTA LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ARVOKKAITA

Vanhimman ikäluokan männyillä ja kuusilla on elinikää vielä paljon jäljellä. Valitettavasti kirjanpainajakaarnakuoriainen aiheuttaa tuhoa kuusissa. Vanhat hieskoivut alkavat olla elinkaarensa lopussa ja saada lisäarvoa tarjotessaan elinmahdollisuuksia mm. lahottajasienille, hyönteisille ja kolopesijöille. Toisaalta lahovikaiset koivut ja pihdat aiheuttavat vaaraa latvusten katketessa tai isojen oksien pudotessa yllättäen. Metsän sisällä ei huonokuntoisista puista ole suurta vaaraa, kun rungon osa romahtaa alas. Mutta polkujen varsilla ja rakenteiden lähellä vaara on ilmeinen.

*Ilmakuvaan vuodelta 1934 on yhdistetty puiston kartta vuodelta 1937. Vihreällä sävyllä on osoitettu Tampereentien varren suojametsä ja katko-
viivoilla nykyiset käytävien linjat. Pääpuuston latvukset ovat laajoja, mikä osoittaa harvaa kasvuasentoa. Puiston kulmauksen näytilueella erottuu viereisten mänttien ja erimuotoisten lehtipuiden latvuksia sekä pihdan tai kuusen terävien latvusten varjoja. Juhlakentän viereisellä näytilä näyttää olevan muutama mänty ja lehtipuita sekä pensaita. Tampereentien ja puiston kiviaidan mutkan välissä näkyy sittemmin purettu asuinrakennus ja piha-
puutarha.*

Valokuvassa Tampereentieltä 1930-luvulta näkyy männikköä kiviaidan takana. (HHMA)

Vanhaan puistometsään ei pitäisi jättää pökkelöitä ja maapuita, koska vanhan puiston ensisijainen arvo on sen puistohistoriassa. Eliömaailman monimuotoisuutta lisäävät pökkelöt ja maapuut heikentävät puistometsän maisemakuvan kulttuurihistoriallista arvoa. Toisaalta vaikeakulkuisilla suurten metsikkökuvioiden keskiosilla ei ole reittejä eikä juuri kulkijoita, joten näillä alueilla pystytyn kuollut ja maatuva puutavara voidaan nähdä ajallisena kerroksena sekä arvona luonnon monimuotoisuuden vuoksi. Lisäksi puiden korjuu on hankalaa metsiköiden sisäosista. Näiden syiden vuoksi korjataan vaaralliset lahoppuut ja maapuut pois vain polkujen läheisyydestä.

11.1.3 PUISTOMETSÄN HOIDON YLEISET TAVOITTEET

Puistometsän kaikilla alueilla hoidon tavoitteena on huolehtia arvokkaimpien vanhojen pitkäikäisten puiden terveydestä. Tarkoituksena on palauttaa metsiköihin pääkulkureittien varrella puiston piirteitä, kuten tilallista vaihtelua, yksittäispuita, latvusmuodoltaan laajoja reunapuita, näkymä kehystäviä puita ja puupareja. Metsiköiden sisällä on tavoitteena kasvattaa keski-ikäisestä puustosta ja taimikoista vaihteleva, terve, moni-ikäinen ja kerroksellinen tulevaisuuden puusto. Tavoitteena on myös säilyttää poikkeuksellinen puulajivalikoima ja tukea puuston hoidolla arvokkaiden lehtokasvien leviämistä. Harvennukset tehdään vähitellen ja vaihteittain, säilyttäen varjostusta, jotta maan pinta ei heinitty.

11.2 TAMPEREENTIEN VARREN SUOJAMETSÄ

11.2.1 ENNEN

Kiviaita ja sen tuntumassa puistoa kiertävä käytävä rakennettiin luultavasti 1860-luvulla. Puistokäytävien varteen istutettiin muutamia yksittäisiä jalopuita ja lehtikuusia. Puistometsä oli lakialueella mäntyvaltainen. Tampereen tien varrella oli paikoin puhdasta männikköä, jossa ei ollut alikasvosta eikä pensaskerrosta. Paikoin oli puustona myös koivuja. Pieni puoliavoin niittyalue oli Juhlakentän sivussa ja puiston pohjoiskulmalla rakennuksen edessä.

11.2.2 NYKYISIN

Tampereen tien lähellä kasvaa hieno monilajinen, monikerroksinen, tiheä ja eri-ikäinen puusto. Latvuserroksen alla on paikoin monilajinen pensaskerros ja paikoin tiheä alikasvos. Vanhimman ikäluokan pääpuusto on mäntyjä, mutta paikoin on myös koivuja ja kuusia. Vanhoilla koivuilla on laaja latvus, vanhat kuuset ovat alas asti oksikkaita. Vanhojen mäntyjen latvus on pitkän rungon päässä tupsumainen ja tiheissä mäntyrhmissä kapea, harvoissa ryhmissä leveä.

Raunion eteläpuolella on entisellä puoliavoimella niityllä muutamia huonokuntoisia koivuja ja vanhoja mäntyjä sekä nuorena puustona tammia, muutamia metsälehmäksiä, kuusia ja pihlajia sekä pihta.

Puistokäytävä, joka kulki ennen lähellä kiviaitaa, on nykyisin umpeutunut. Uusi käytävälinja kulkee suurempana entisen mäntymetsikön läpi. Vanhan huvilan vierellä on niitty metsittynyt suurimmalta osalta. Siinä on haapatieheikköä ja koivikkoa, eivätkä entiset reunapuut enää erotu. Vanhan lehtikuusen lisäksi entisen niityn reunalla kasvaa yksi nuori, ehkä luontaisesti syntynyt lehtikuusi. Niitylle on istutettu tulevaisuuden merkkipuiksi hevostakanja.

11.2.3 TAVOITTEET

Ylispuustona pyritään säilyttämään mänty. Se edellyttää aukkopaidoissa männyn istuttamista ja alikasvoksen ja taimikon harvennuksessa tarkkuutta, jotta vähäiset nuoret männyt saavat riittävästi valoa. Välipuustona ja täydentävänä puustona kasvatetaan luontaisesti syntyneitä jalopuita ja muutamia kuusia. Ylispuustoa kasvatetaan niin harvana, että ylin latvuserros ei ole täysin sulkeutunut ja yksittäisten puiden latvusmuoto on leveä. Pensaskerrosta pyritään kehittämään monilajisena ja yksittäisiä pensaita hyvän muotoisina. Sen vuoksi pensastoon syntyvää vesakkoa ja taimikkoa harvennetaan säännöllisesti muutamien vuosien välein poistaen tuomia, pihlajia ja kuusia. Ylispuiksi kasvatettaville kuusille annetaan riittävästi kasvutilaa jo nuorena, jotta ne pysyvät alas asti oksikkaina.

Raunion eteläpuolella entisestä koivu-mäntymetsästä kasvatetaan tammistoa, jossa on mäntyjä, muutamia kuusia,

pihtoja ja metsälehmäksiä. Rauniolle saapuminen säilytetään yllätyksellisenä pitäen pensaskerros ja alikasvos tien varressa paikoin tiheänä. Juhlakentän taustalla pyritään kasvattamaan harva tammisto, jossa on muutamia muita jalopuita sekä mäntyjä, kuusia ja pihtoja, jotta niiden latvuksia näkyy juhlakentän taustalla.

Puiston kulmauksessa entinen niitty palautetaan osittain ja hoidetaan vuosittain niittäen. Vanhat merkkipuut kuten visakoivu kallion puolella, lehtikuusi ja lehmukset uuden käytävän puolella ja nuoret erikoispuut otetaan esiin tiheästä nuoresta puustosta. Vanha puistokäytävä olisi hieno nurmipolkuna.

11.2.4 HOITO

1 Sisääntulon lähellä poistetaan männikön alta lehtipunalikasvos, jotta reunapuina on vain mäntyjä.

2 Kiviaidan vieressä arvokkaasta männiköstä poistetaan kuolleet koivut ja pihlajat. Kuolleiden puiden poistossa syntyvään aukkoon istutetaan muutamia mäntyjä, ja niiden kehitystä tuetaan raivamalla pensaskerrosta ja vesakkoa aluksi vuosittain ja myöhemmin tarvittaessa. Mäntysten latvuksia haittaavat lehtipuut poistetaan. Välikerroksessa kasvatetaan harvakseltaan tammia, vaahteroita ja metsälehmuskasveja siellä, missä ne eivät haittaa mäntysten latvuksia. Pensaskerros annetaan kasvaa monilajisena ja tiheänä suosien näsiää, taikinanmarjaa, pähkinää ja lehtokuusamaa tarvittaessa vähentäen välillä tuomia. Pensastosta poistetaan vanhojen mäntysten latvusten alikasvokseksi nousevat puiden taimet ja vesakko.

3 Raunion eteläpuolelle kasvatetaan vähitellen tammivaltainen metsä, jossa on mäntyjä, mäntyrhymmiä, sekä muutamia lehmuskasveja, vaahteroita, pihtoja ja kuusia joko yksittäin tai pareittain. Vanhojen mäntysten latvusten alta on poistettava säännöllisesti alikasvos. Aukkopaiikkaan istutetaan nyt mäntyjä. Vanhat koivut poistetaan, kun ne aiheuttavat vaaraa, ja syntyviin aukkopaiikoihin istutetaan mäntyjä ja pari siperianpihtia. Sisääntulotien lähellä on julkakentän kulmalla yksi nuori hyväkuntoinen pihta, jolle annetaan säännöllisesti kasvutilaa, jotta alaoksisista pysyy vehreänä. Huonokuntoiset pihlajat poistetaan ja hyväkuntoisia harvennetaan, jotta yksittäisistä latvuksista tulee pitkäikäisiä.

4 Kiviaidan ja raunion välisestä metsästä poistetaan huonokuntoiset vanhat koivut ja kuuset.

Nuorta monilajista puustoa ja alikasvosta harvennetaan säännöllisesti noin 3-6 vuoden välein suosien mäntyä. Käytävän reunassa raivataan vesakko pois ja reunaksi jätetään ehjä monilajinen pensasto, jotta vaikutelma on selkeä. Tämä edellyttää tarkkasilmäistä ja lajistoa tuntevaa raivaussahan käyttäjää. Raivaus on tehtävä aluksi vuosittain ja vähitellen muutamien vuosien välein.

5 Asuintalon eteläpuolinen metsäinen kolmiossa annetaan vanhoille männyille tilaa. Alikasvoksessa kasvatetaan muutamia kuusia ja koivuja harvassa asennossa. Aitan taustaan aukkoon istutetaan kolme hieskoivua. Polun vieressä aitan takana kasvatetaan nykyisistä nuorista puista tammi ja kuusi yksittäispuiksi. Polun mutkassa poistetaan isojen kuusten viereltä vesakko.

6 Kiviaidan läheltä ja jalkakäytävän reunasta poistetaan lähes kaikki puut ja pensaas, jotta muuri tulee näkyviin. Puista jätetään yksirunkoisia vaahteroita ja koivuja vaihtelevasti noin 7-15 metrin välein tien puolella. Tarkoituksena on kasvattaa puista leveälatvaisia yksittäispuita, eikä muodostaa tasaista riviä. Tien päälle kaartuvat tiheässä kasvavat koivut poistetaan.

7 Bussipysäkin takana kivisellä kumpareella poistetaan huonossa kunnossa olevat koivut ja kuuset. Mäntysten alikasvoksena kasvatetaan harvakseltaan pihlajia. Muutamia kuusia kasvatetaan niissä kohdissa, joissa ei ole mäntyä.

Käytävien risteyksessä kasvatetaan nuoresta kauniista vaahterasta yksittäispuu.

Käytävän vierellä otetaan vanha lehtikuusi esiin poistamalla sen latvuksen alapuolelta kaikki nuoret puut. Vanhan lehmuskasvan latvuksen alapuolelta poistetaan muut puut, mutta pähkinäpensas jätetään.

8 Kiviaidan kulmaukseen entisen kallioniityn ympäristöön kasvatetaan pienialainen harva haavikko ja koivikko, mutta kahdelle erikoispuulle annetaan tilaa. Nuori lehtikuusi ja visakoivu kasvatetaan maisemallisesti merkittäviksi antamalla niille tilaa ja näkyvyyttä tielle ja polulle. Tiheä nuori lehtipuusto harvennetaan säännöllisesti. Vanha käytävälinja raivataan vapaaksi nuoresta puustosta, tasataan tarvittaessa ja hoidetaan vuosittain niittäen tai koneella ajaen nurmipolkuna.

9 Vanhan puutalon edustalla säilytetään pieni niittyaukio. Se rajataan muodoltaan kolmiomaiseksi. Kolmion kärjissä on polun varrella vanha lehtikuusi ja vanha lehmus ja kolmion sivuna kiviäitä. Niityllä kasvatetaan yksittäispuina nuorta hevokastanjaa ja puistokäytävän lähellä nuorta metsälehmusta. Tampereentien puolella kasvatetaan reunapuusto nuorista vaahteroista ja parista jalavasta. Niitä kasvatetaan yksittäin suurilatuksisiksi harventaen kahdessa vaiheessa noin 10 metrin väleihin.

Vanhan vaahteran latvaa kevennetään, jos paikka pienen polun vierellä katsotaan vaaralliseksi mahdollisesti putoavien oksien takia. Niityä niitetään vuosittain ja Vesakko poistetaan niityn reunoilta säännöllisesti vähintään kolmen vuoden välein.

Ilmakuvaan vuodelta 1934 on yhdistetty puiston kartta vuodelta 1937. Pohjoisrinteen isot metsikkökuviot on säilytetty vibreällä ja katkoviivoilla on merkitty nykyiset käytävien linjat. Rantarinteessä ja polkujen lähellä näkyy laajoja latvuksia ja keskellä tiheää nuorta metsää. Metsän länsiosassa näyttää olleen pieni kenttä tai katos.

11.3 POHJOISRINTEEN ISOT METSIKKÖKUVIOT

11.3.1 ENNEN

Puistometsä oli lakialueella mäntyvaltainen. Pohjoisrinteellä kasvoi luultavasti harvaa sekametsää, jossa oli kuusia, koivuja ja mäntyä. Metsäpuusto levisi luontaisesti, kun laidunnus alueella lopetettiin. Rantaan alarinteeseen perustettiin 1860-luvulla maisemapuisto, jonne istutettiin joitakin jaloja lehtipuita, pihtoja, lehtikuusia sekä kotimaisia metsäpuita. Rinteisiin perustettiin metsäpuisto luultavasti pääasiassa olemassa olevan puustoa hoitaen. Mäelle nousevaan rinteeseen rakennettiin kaksi käytävää ja puistoa rajaava kiviäitä. Toinen käytävä kulki kiviaidan lähellä.

Puistometsässä on historiaselvityksen mukaan ollut joitakin rakenteita ja pelipaikkoja. Pohjoiskulmassa näkyy merkkejä lähteestä, jota on saatettu käyttää puiston aiheena jossakin vaiheessa. Puistokäytävien varsille istutettiin muutamia jalopuita, ja näiden luontaisia taimia alkoi vähitellen levitä koko rinteeseen.

Vuoden 1934 ilmakuvassa näkyy alarinteessä ja polkujen lähellä laajoja latvuksia. Keskellä metsiköitä näkyy nuorta tiheämpää metsää, missä on aikaisemmin saattanut olla aukeaa. Latvuksista erottuu lehtipuita, mäntyjä ja teräviä havupuita. Ilmakuvasta ei voi tulkita puustolla istutettuja tilallisia aiheita eikä näkymälinjoja käytäviltä Vanajavedelle.

11.3.2 NYKYISIN

Lakialueella on yhä harvakseltaan hienoja vanhoja hieskoi-
vuja ja mäntyjä. Alikasvos on tiheä. Siinä on tammia, pih-
lajia, kuusia, pari metsälehmusta ja saarnea ja lehtikuusta
sekä vähän pähkinäpensaita ja muita lehtopensaita. Nuoria
koivuja ja mäntyjä ei juuri näy. Entisille niityille ja ken-
tän paikalle on kasvanut samanlainen tiheä nuori puusto
kuin vanhojen puiden alikasvokseksi. Polkujen reunoilla
ja entisillä aukeilla alueilla näyttävät jalopuut kuitenkin
terveemmiltä kuin vanhojen puiden lähellä entisissä met-
siköissä. Luultavasti entisille aukeille niityille, pelipaikoille
ja polkujen vierille on tuotu hienoa maa-ainesta ja multaa
jalopuiden istutuksia varten, ja ne ovat kasvupaikkoina
sopivampia lehtometsien puolajelle. Metsittyneen kentän
lähelle on rakennettu kesäteatteria palveleva rakennus.

Ylärinteessä on pääpuustona pitkärunkoisia mäntyjä, joilla
on tupsomainen latvus. Vanhoja kuusia ja koivuja on jäl-
jellä vähän. Alikasvos on suurimmalla osalla aluetta hyvin
tiheä. Siinä on pitkärunkoisia puumaisia pihlajia ja pajuja
sekä vaahteroita, muutamia tammia, metsälehmäksi, pai-
koin myös haapoja ja haapavesakkoa.

Alarinteessä on vanhana pääpuustona ollut koivua ja
kuusta, jossa on mukana ollut muutamia mäntyjä. Nyt
vanhat koivut ovat hyvin huonossa kunnossa ja osittain
jo maahan romahtaneita. Isoja kuusia vaivaa kirjanpaina-
jatuho. Koska puusto on ollut väljää, on alueella runsaasti
alikasvosta ja paikoin hieno lehdon pohjakasvillisuus. Van-
ha polun mutka on kasvanut umpeen ja siinä on tiheässä
puustossa enimmäkseen harmaalepiä.

11.3.3 TAVOITE

Pääkulkureittien varrella on tavoitteena säilyttää vanhat
männyt, yksittäispuiksi istutetut jalopuut ja lehtikuuset niin
kauan kuin ne ovat turvallisia. Käytävien reunoilla tavoit-

tellaan metsään tilallista vaihtelua, leveälatvaisiksi kehit-
tyviä reunapuita ja arvokkaan lehtoruohoston leviämistä.
Olemassa olevaa puustoa kasvatetaan harvassa asennossa
suosien harvennuksissa mäntyjä ja tammia sekä myös
muutamia kuusia, lehmäksi ja vaahteroita.

Metsiköiden sisällä on tavoitteena kasvattaa vanhojen
mäntymien ympärillä olemassa olevasta nuoresta puustosta
ja taimikoista monilajinen ja monikerroksinen puusto.
Mänty ja koivu pyritään säilyttämään tulevaisuuden puu-
lajistossa istutuksin, sillä metsiköt kehittyvät luontaisesta
puustosta valitsemalla jalopuuvaltaisiksi. Männyt ja hies-
koivut ovat tärkeitä varsinkin lakialueiden ja ylärinteiden
metsiköissä, missä jalopuut eivät näytä menestyvän kuin
entisten aukeiden tilojen ja polkujen reunoilla. Alarinteillä
rehevämissä olosuhteissa tavoitellaan jalopuulehtoa, jos-
sa on kuusia ryhmittäin ja yksittäisinä puina. Tiheää nuorta
puustoa harvennetaan kahdessa erässä suosien tammia,
lehmäksi ja vaahteroita sekä puumaisia pajuja ja pihlajia.

Vaiheittaisella harvennuksella ehkäistään heinittymistä ja
lumituhoja.

11.3.4 HOITO

*10 Asuintalon pohjoispuoleinen pieni metsikkö kasvatetaan pie-
nialaiseksi kuusikoksi. Tiheää puustoa harvennetaan ja nuoria
terveitä kuusia kasvatetaan niin harvassa, että alaoksisista säilyy
vehreänä.*

*11 Puistokäytävän toisella puolella olevan ison lehtikuusen koh-
dalta jatkuu kivisen barjanteen ja vanhojen mäntymien kiviä. Saat-
taa olla, että männyt ovat vielä pelastettavissa, jos alikasvosvaaht-
terat nyt poistetaan. Mäntymien vierellä entisillä aukeilla kohdilla
kasvatetaan vaahteran, jalavan ja saarnen lehtoa. Tiheää nuorta
puustoa harvennetaan kahdella kerralla niin, että puut kasvavat
ensin noin 3 metrin välein ja muutaman vuoden kuluttua noin
kuuden metrin välein. Vesakko poistetaan mielellään vuosittain
myöhään syksyllä lehtoruohojen lakastuttua ennen lumen tuloa,*

Polun pääteenä kasvaa nuori puusto, joka peittää jännittävän näkymän järvelle. Hoidolla avataan näkymää poistaen kuuset ja lehtipuiden alaoksia. Vasemalla näkyy nykyinen merkkipuun, vaahtera sekä aikaisemman merkkipuun kanto.

Entisellä aukealla nykyisen nuoren metsän siimeksessä on jäänteinä vanhasta puistorakenteesta röykkiö pyöreitä kiviä ja unkarinsyreeni. Vieressä näkyy hieno lehtokasvi, punakonnanmarja.

jotta kannoista saadaan erittäin matalat. Vesakon ja puuston harvennus vahvistaa hienoa pohjakasvillisuutta.

12 Polun reunalla kasvatetaan harvempaa puustoa kuin metsässä. Käytävän viera hoidetaan niittämällä ja maapohja voidaan tasata, jos niitto halutaan tehdä koneella ajaen. Niitetyn alueen rajan pitää polveilla polun vierellä vaihtelevasti noin 0,5 - 4 metriä leveällä alueella, niin että hienoja lehtoruohoja kuten konnanmarjoja ja saniaisia ei niitetä vaan ne muodostavat reunan niitylle. Näin voidaan ottaa esiin maaston piirteitä, kuten kiviä tai korostaa joitakin yksittäisiä puita, pensaita ja komeaa lehdon pohjakasvillisuutta kuten saniaisia. Arvokasta lehtolajistoa ei saa niittää. Niittoalueelle jäävien muutamien puiden runkojen viera ei niitetä. Reunapuustossa kasvatetaan muutamia puumaisia raitoja, mäntyjä, tammia ja metsälehmäksi sekä vaahteroita. Niiden viereiset nuoret puut sekä muutamit vanhat vaaralliset koirut poistetaan. Niiden poistamisen yhteydessä korjataan myös luontaisesti kaatuneita kuusia polkujen näköpiirissä.

13 Uusien rakennusten kohdalla istutetaan polun ja kiviaidan väliin pensasaidanne lehtokuusamasta ja pihasyreenistä. Kivaita korjataan. Vanhan puujulkisivun näkyvyyttä alarinteen suunnalta katsottaessa parannetaan harventamalla tibia nuori puusto sen edestä.

14 Polun ja kiviaidan välissä säilytetään näkymän peittävä tiheikkö pähkinää ja jalavaa, jotta lähestyminen uimarantaan on yllätyksellinen.

15 "Tibeikkö", kolmiossa kasvatetaan tummarunkoisten puiden monikerroksinen lehto. Sitä harvennetaan vähitellen poistaen koirua.

16 Näkymä polulta rantaan avataan. Suoraan näkymän edestä poistetaan nuoret kuuset. Näkymän eteen jätetään rannassa kasvava iso harmaaleppä, vasemmalla vaahtera ja keskikohdalla nuori vaahtera, joka kasvatetaan tulevaisuuden merkkipuiksi. Lehtipuusta poistetaan alaoksia järvinäkymän edestä.

Iso vanha kuusi peittää risteyskuesta näkymän rautatiesillan suuntaan. Kun se barsuuntuu tai kuivuun kirjanpainajien takia, tilalle ei istuteta eikä anneta kasvaa uutta, sillä näkymä on tärkeä ja ranta on parempi avonaisena.

17 Vaaralliset vanhat puut poistetaan. Metsikköä selkeytetään kasvattamalla pääpuustoksi tammisto, jossa on tien läheisyydessä muutamia vaahteroita ja saarni. Lähde kunnostetaan.

18 Kuviolla kasvatetaan mänty ja tammi valtaista metsää, jossa on joukossa muutamia lehmäksi, pihlajia ja vaahteroita varsinkin polkujen lähellä. Keskirinteessä säilytetään vanhat mäntyt ja poistetaan niiden latvuksia haittaavat nuoret puut. Kuviolla kaadetaan ja korjataan pois ne huonokuntoiset kuuset ja koirut, jotka ulottuivat kaatuessaan puistokäytävälle. Mänttyjen säilyttämisen vuoksi istutetaan aukkokoihin muutamia mänttyjä sekä joihinkin aukkoihin kolmen hieskoivun ryhmä.

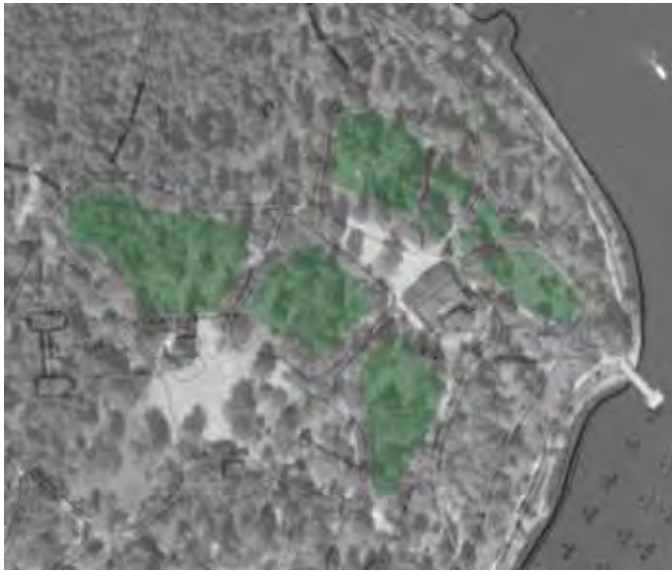
19 Vanhoille mäntyille annetaan säännöllisesti tilaa. Niiden ympärillä kasvatetaan vaahteroiden ja tammien sekametsää, jossa on mukana isoja pajuja.

20 Vanhojen mänttyjen lomassa kasvatetaan kuusia harvassa asennossa. Mänttyjen latvusten alla kasvavat kuuset poistetaan viimeistään silloin, kun niiden latva lähestyy mäntyn alaoksia.

21 Entiselle niitylle kasvatetaan nykyisestä puustosta tammisto, jossa on pähkinäpensaita ja lehtopensaita. Maastossa löytyy pieni pyöreiden kivien kohta, jossa lienee ollut jokin puiston rakenne. Sille annetaan tilaa poistamalla taimet kahden metrin säteeltä. Harvennuksessa poistetaan isoja raitoja, vaahteroita ja saarnia, jotta suositetaan tammia ja lehtopensaita.

22 Rinteessä on yhä harvakseltaan hienoja vanhoja hieskoivuja ja mänttyjä sekä kuivuvia kuusia. Kuviolla kaadetaan ja korjataan pois ne huonokuntoiset kuuset ja koirut, jotka ulottuivat kaatuessaan puistokäytävälle. Vanhaa puustoa poistettaessa syntyviin aukkokoihin istutetaan muutamia mänttyjä. Alemmassa latvuseroksessa on tammia, joista kasvatetaan tulevaisuuden pääpuusto. Sekapuiksi kasvatetaan olemassa olevasta taimikosta lehmäksi, pihlajia ja vaahteroita sekä muutamia kuusia ja istutettuja mänttyjä. Kuusia kasvatetaan suurin etäisyyksin toisistaan, jotta alaoksisokin pysyy tuheana.

Alas menevälle polulle on "portina" mukava pari vaahteroita ja lyhyt kolmen vaahteran rivi sekä mutkan kohdassa saarni. Ne otetaan esiin poistamalla muut viereltä nuoret puut. Pariin kohtaan polun molemmille puolille pitäisi istuttaa pihdat pariksi.

Ilmakuvaan vuodelta 1934 on yhdistetty puiston kartta vuodelta 1937. Aukeille tiloille taustaa muodostavat metsikkökuviot on säilytetty vibrillä ja katkoviivoilla on merkitty nykyiset käytävien linjat. Taustametsiköissä näkyy runsaasti erimuotoisia latvuksia, pensaita ja puoliavoimia niittyjä.

11.4 METSIKÖT MAISEMAPUISTON AUKEIDEN TILOJEN TAUSTANA

11.4.1 ENNEN

Puiston keskiosissa kasvoi luultavasti alun perin harvaa sekametsää, jossa oli kuusia, koivuja ja mäntyjä. Metsäpuusto levisi luontaisesti, kun laidunnus alueella lopetettiin. Laidunnuksesta jäi muistoksi vikaantuneita monihaaraisia koivuja, jotka koristivat aukeiden tilojen reunoja vielä pitkälle 1900-luvulle. Harvan luontaisen puuston lomaan istutettiin joitakin jaloja lehtipuita, pihtoja, lehtikuusia ja sembramäntyjä sekä pensaita. Metsiköihin oli historiaselvityksen mukaan tehty joitakin rakenteita. Nykyisen pysäköintialueen pohjoispuolella on sijainnut keilarata.

Alarinteen puolella on käytävän varressa ollut istutettuja tilallisia aiheita kuten ”salainen paikka”, jossa oli penkin taustalla kaksi mäntyä ja edessä polun toisella puolella pensasaidanne. Lehtikuusien ympäröimä polku on ollut tuoksuva pieni tila.

Vuoden 1934 ilmakuvaan näkyy juhlaakentää ympäröivissä metsiköissä hyvin erilaisia latvusmuotoja. Laajimmat vaaleat olivat luultavasti koivujen, kapeimmat tummat pihtojen ja leveät tummat mäntyjen ja kuusien latvukset. Tummien puiden varjoista voi tulkita joidenkin olleen kuusia ja joidenkin olleen ehkä sembramäntyjä. Muutama hyvin vaalea latvus saattoi olla ison pajun tai lehtikuusen. Puoliavoimia pieniä niittyjä ja pensastoja erottuu monessa kohdassa. Ainakin ravintolan länsipuolella oli niitty, jonka yli on täytynyt näkyä järvelle ja kiinalaispaviljongille. Ravintolan soittolavan ja pysäköintialueen vierillä oli niittyjä.

11.4.2 NYKYISIN

Nykyisen pysäköintialueen kulmalla isot kuuset ja hieskoivujen luonteikkaat latvukset muodostavat kehystä aukealle tilalle. Pysäköintialueen pohjoisreunalla entisen keilaradan ja puoliavoimen niityn kohdalla kasvaa nuorta metsää ja laajalle levinnyt kanukkapensaita. Nuori puusto on tiheää ja pääpuulaji on saarni, mutta mukana on vaahteroita, tammia ja yksittäinen lehtikuusi. Alempana rinteessä on ”Mutterimajan” lähellä valtavia lehtikuusia, tiheässä nuoria kuusia, pihlajia, tammia ja saarnia.

Kolmiomaisessa metsikössä on kaksi isoa kuusta ja iso koivu, joka ei kaatuessaan ulotu polulle. Alikasvoksena on tammia, vaahteroita, jalavia, koivuja ja saarnia sekä muutamia kuusia. Nuoret kuuset eivät ole hyvän näköisiä, koska ne ovat kasvaneet tiheässä. Pensaskerroksessa on kanukkapensaita sekä saarnen ja pihlajan taimia. Alarinteen puolella on mänty ja tammi yksittäispuina sekä pieni aukko. Mänty ja polun vastakkaisella puolella kasvava angervopensas ovat jättäneet ”salaisesta paikasta”.

Rannasta nousevan rinteiden metsikkö on syntynyt puoliavoimelle niitylle ja näyttää tiheiköltä, vaikka rinteessä on muutamia hienoja vanhoja jalopuita. Tammien ja lehmukien sekä muutamien suurten koivujen ja kuusten joukossa kasvaa tiheikkönä nuoria harmaaleppiä, koivuja, kuusia sekä jonkun verran lehmukia, saarnia ja vaahteroita. Alikasvoksena on tiheä taimikko ja kanukkaa, seljaa, siperianhernepensaita, kuusamapensaita sekä polun vieressä angervopensas.

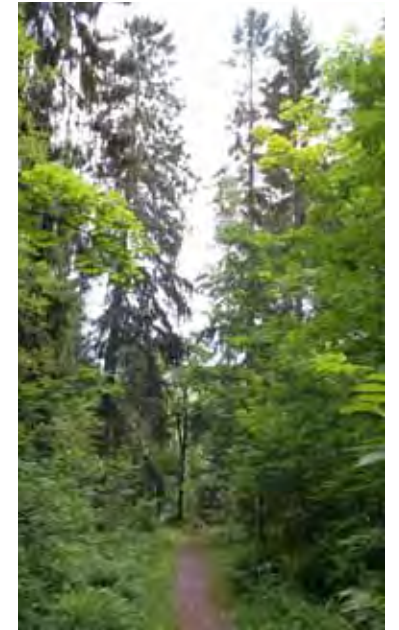
Metsiköissä juhlaakentän, pysäköintipaikan ja entisen ra-

vintolan välissä on hienoja vaahteroita, tammia, raitoja ja saarnia sekä alas asti oksikkaita kuusia, mutta myös pysyyn kuivuneita ja harsuja kuusia. Muutamissa paikoissa on pensaita kuten ruusuja, marjakuusia, alppiruusuja ja kanukoita. Puiden ja pensaiden lomassa on paljon monen puulajin taimia.

Entisen ravintolan ja puistokomitean puutarhan välisessä metsikössä on vanhasta puistopuustosta jäljellä pari isoa kuusta, mänty, muutamia vanhoja hieskoivuja ja pystyyn kuollut sembramänty. Nuori puusto on koivikkoa, jossa on sekä nuoria pihlajia että tammia. Ravintolaterassin puolella on koivujen joukossa enemmän tammia. Paikoin on koivikko harvennettu sopivasti ja paikoin koivut ovat liian tiheässä kasvaakseen latvuksiltaan laajoiksi. Tien viereen on luontaisesti syntynyt tiheä koivurivi.

11.4.3 TAVOITTEET

Taustametsiköissä tavoitellaan moni-ikäistä ja monilajista, harvaa ja vaihtelevaa puustoa, jonka alla kasvaa monilajinen pensasto. Eri metsiköissä pyritään hiukan erilaiseen puulajijakaumaan, jotta alue tuntuu vaihtelevalta. Metsiköiden luontaisella taimikolla ja nuorella puustolla on hyvät edellytykset tähän. Alkuperäistä katoavaa lajistoa,

Polun päätteessä kasvaa nuori vaahtero ja polun varressa on vanhoja kuusia kehystävänä näkymää. Vaahterasta kasvatetaan merkkipuun polun päätteeseen ja polun varteen istutetaan pihtiparit. Risteysalueella näkyy aikaisemman merkkipuun kanto.

latvusmuotoja ja sävyjä palautetaan. Alkuperäisiä puistoon istutettuja lajeja, jotka eivät luontaisesti lisäännä, istutetaan suurten puiden poistossa syntyviin aukkoihin. Istutettavat määrät ovat vähäisiä ja istutuksissa käytetään pieniä taimia, jotta ei tarvitse kaivaa isoja kuoppia puiden juuris-toalueilla. Istutuksilla palautetaan hevoskastanjaa, pihtoja, sembramäntyä ja vain yksi puistosalava sekä mäntyjä ja hieskoivuja.

11.4.4 HOITO

23 Pysäköintialueen taustametsään kasvatetaan saarni-valtaista harvaa jalopuumetsää, jossa on harvakseltaan muutamia kuusia, tammia, pihlajia ja yksittäinen lehtikuusi. Puusto harvennetaan kahdessa vaiheessa ensin noin kolmen metrin väleille ja toisella kerralla noin kuuden metrin väleille. Tammille ja lehtikuuselle annetaan enemmän tilaa. Kanukkapensaston leviämistä rajoitetaan.

24 Huoltovajan yläpuolella rinteessä ja pysäköintialueen kulmassa annetaan vanhojen kuusten olla niin kauan kun ne säilyvät hengissä. Jos kirjanpainajatuho leviää, puita joudutaan poistamaan piankin. Luontaisesti tilalle on tulossa vain yksi nuori kuusi ja useita nuoria tammia. Aukean

tilan reunaan istutetaan tulevaisuuden puiksi muutamia mäntyjä, lehtikuusia ja pihtoja.

25 Kolmiomainen metsikkö huoltovajan edessä kasvatetaan koivikoksi, jossa on harvakseltaan jalopuita ja muutamia kuusia. Alarinteessä kasvatetaan risteyksen tuntumassa yksittäispuuna tammia ja sille annetaan paljon tilaa. Sen kanssa kasvaa yksittäispuksi polun päätteessä vaahtera. Rinteen suuntaisen polun varrelle palautetaan ”salainen paikka” ja penkki, jonka taustalle istutetaan vanhalle mäntylle pari mäntyä. Aukkopaikkaan istutetaan muutamia hieskoivuja.

26 Entisen ravintolan ja rantapaviljongin välinen jalopuuvaltainen rinne kasvatetaan tiheänä, monikerroksisena ja latvukseltaan lähes sulkeutuvana. Vanhoille puille annetaan tilaa ja nuori puusto harvennetaan kahdessa vaiheessa suosien erityisesti metsälehmäksi ja leveälatvaisia tammia sekä vain muutamia saarnia, kuusia ja hieskoivuja. Rauduskoivuja ei tähän kasvateta, sillä niistä tulee korkeampia kuin muista puista, ja viereiselle kuviolle kasvatetaan koivikkoa.

27 Metsäkoivissa juhkakentän, pysäköintipaikan sekä entisen ravintolan välissä kasvatetaan edelleen terveitä keski-ikäisiä jalopuita ja oksikkaita kuusia harvakseltaan. Nuoresta puustosta valitaan hyviksi yksittäispuiksi kasvavia eri lajien yksilöitä. Sairaavat puut aiheuttavat vaaraa ja poistetaan. Pensaiden joukosta poistetaan vesakkoja. Aukkopaikkoihin istutetaan pari hevoskastanjaa, pihtaa, sembramäntyä ja yksi puistosalava.

28 Ravintolan ja puistotoimikunnan puutarhan välisessä metsäkoivossa kasvatetaan harvaa tammien ja koivujen sekametsää. Tien viereen on luontaisesti syntynyt koivurivi, joka harvennetaan ja säilytetään aiheena. Kanukan leviämistä rajoitetaan ja kanukkaa poistetaan niin että se kasvaa selkeinä pyöreämuotoisina pensaina. Vanhat koivut ja kuivat kuuset poistetaan. Aukkopaikkaan istutetaan kaksi sembramäntyä. Koivikkoa harvennetaan.

”Salainen paikka”

